

Nr 60.

Ankom till riksdagens kansli den 8 juni 1944 kl. 5 em.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till hushållningssällskapens organisation och verksamhet jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 25 februari 1944 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 172, har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, lämnat riksdagen tillfälle att avgiva yttrande angående de av föredragande departementschefen angivna huvudgrunderna för en omorganisation av hushållningssällskapen och deras verksamhet samt vissa därmed sammanhängande frågor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehåft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade *motioner*, nämligen

1) I: 309 av herr *Anderberg m. fl.*, likalydande med II: 493 av herr *Måler m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen vid besvarandet av Kungl. Maj:ts proposition nr 172 måtte i sitt yttrande ansluta sig till de i motionerna angivna riktlinjerna för hushållningssällskapens organisation och verksamhet;

2) I: 311 av herr *Gabrielsson* och herr *Nilsson, Bror*, vari hemställts, att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 172 angående hushållningssällskapens organisation och verksamhet måtte uttala, att förmedlingen av statsunderstöd för följande ändamål, nämligen nyodling, stenröjning, jordkörning, betesförbättring, gödselvårdsanläggning och ladugårdsförbättring, icke skall tillhöra hushållningssällskapens verksamhetsområde utan hänföras till egnehemsorganisationens arbetsuppgifter;

3) I: 312 av herr *Bergh, Ragnar*, likalydande med II: 502 av herr *Molander m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 172 måtte höja grundlönen till jordbruks- och husdjursinstruktörerna från i propositionen föreslagna 3 600 kronor till 4 000 kronor;

4) I: 316 av herr *Albertsson m. fl.*, likalydande med II: 505 av herr *Barnekow m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 172 måtte beakta i motionerna framförda synpunkter;

5) I: 317 av herr *Bondeson*, likalydande med II: 510 av herr *Olsson* i Kulenbergstorp, vari hemställts, att riksdagen för sin del måtte besluta, att hushållningssällskapen även i fortsättningen skola äga rätt att utdela bidrag av statsmedel till vissa ändamål i enlighet med vad som i motionerna föreslagits;

6) I: 318 av herr *Bondeson*, likalydande med II: 509 av herr *Olsson* i Kulenbergstorp, vari hemställt, att riksdagen för sin del måtte besluta, att hushållningssällskapen även i fortsättningen skola äga rätt att vid samtliga personval själva välja valmetod i enlighet med de synpunkter, som i motionerna angivits;

7) II: 492 av herr *Pettersson* i Dahl *m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 172 om hushållningssällskapens organisation och verksamhet måtte beakta de synpunkter, som i motionen anförts;

8) II: 500 av herr *Gardell m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 172 om hushållningssällskapens omorganisation och verksamhet måtte beakta de synpunkter, som i motionen anförts;

9) II: 501 av herr *Molander m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 172 måtte beakta de synpunkter som motionärerna anförde samt i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om härför erforderliga ändringar beträffande omreglering av lönerna för fiskeritjänstemännen;

10) II: 506 av herr *Svensson* i Ljungskile *m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 172 måtte beakta i denna motion framförda synpunkter;

11) II: 507 av herr *Gustafsson* i Lekåsa *m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen vid yttrande över Kungl. Maj:ts proposition nr 172 angående hushållningssällskapens organisation och verksamhet måtte som sin mening uttala, att avgiften för ledamotskap av hushållningssällskap icke måtte bli högre än 2 kr. årligen.

Till utskottet har

dels från jordbruksdepartementet överlämnats framställning av *statens hemslöjdsråd*

och dels inkommit skrivelse från *föreningen hushållningssällskapens kamerala tjänstemän.*

Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 30 juni 1939 tillkallade chefen för jordbruksdepartementet samma dag för att i enlighet med av departementschefen angivna riktlinjer verkställa utredning och avgiva förslag rörande hushållningssällskapens organisation såsom utredningsmän ledamoten av riksdagens första kammare, lantbrukaren G. A. Heiding, tillika ordförande, ledamöterna av riksdagens andra kammare, lantbrukaren K. A. M. Andersson i Löbbo och godsägaren C. G. Liedberg, lantbrukaren R. Selberg, sekreteraren hos Kopparbergs läns hushållningssällskap K. R. Augustinsson, rektorn Th. V. Ågren samt agronomen E. Adalberth. Utredningsmännen, som antagit benämningen hushållningssällskapsutredningen, hava med skrivelse den 8 juli 1942 avlämnat betänkande med förslag angående hushållningssällskapens organisation och verksamhet m. m. (SOU 1942: 32). Vid betänkandet fanns fogat särskilda yttranden av herrar Andersson och Liedberg.

Över betänkandet hava yttranden inhämtats från statskontoret, lantbruks-

styrelsen, kommerskollegium, egnahemsstyrelsen, domänstyrelsen, skogsstyrelsen, medicinalstyrelsen, riksräkenskapsverket, statistiska centralbyrån, allmänna lönenämnden, statens pensionsanstalt, statens veterinärmedicinska anstalt, lantbruksakademien, 1941 års befolkningsutredning, samtliga länsstyrelser, hushållningssällskapens ombud, samtliga hushållningssällskaps förvaltningsutskott, styrelsen för lantbrukshögskolan, styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, styrelserna för samtliga lantbruks-, lantmänna- och lanthushållsskolor, styrelsen för fackskolans lanthushållningsseminarium, styrelsen för Fredrika-Bremerförbundets lanthushållningsseminarium, Sveriges lantbruksförbund, Riksförbundet landsbygdens folk (RLF), Lantbruksförbundets byggnadsförening u. p. a., Jordbrukareungdomens förbund, Svenska landsbygdens studieförbund, Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund, Föreningen Sveriges trädgårdskonsulenter, Svenska kontrollföreningarnas riksförbund, Svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund, Hemslöjdsförbundet för Sverige, försäljningsförening u. p. a., Kontrollassistenternas riksförening, Föreningen Sveriges trädgårdsarkitekter, Sveriges vandringsrättareförbund, Sveriges allmänna lantbrukstjänstemannaförbund, chefsveterinärföreningen, Svenska landsbygdens kvinnoförbund, Sveriges konditionerande trädgårdsmästares förbund, Stockholms trädgårdsanläggareförening, Sveriges fjäderfäavelsförening, styrelsen för veterinärhögskolan samt Fredrika-Bremerförbundet. Skrivelser i ärendet hava jämväl inkommit från Sveriges hortonomförbund, trädgårdsarkitekt Ada Haglund, Björkfors lantmannaskola, Sveriges husmodersföreningars riksförbund, Sveriges slöjdläraryrkesförening och notarie J. Ossmark.

Huvuddragen av hushållningssällskapsutredningens förslag.

I hushållningssällskapsutredningens betänkande behandlas följande större frågor, nämligen hushållningssällskapens framtida organisation, gränsdragningen mellan hushållningssällskapens och egnahemsnämndernas verksamhetsområden, hushållningssällskapens centrala organisation, allmänna undervisnings- och upplysningsverksamheten på lanthushållningens område, hushållningssällskapens förmedling av statsunderstöd till vissa ändamål, behovet av befattningshavare hos hushållningssällskapen och därmed sammanhängande förslag till löneroglering för befattningshavarna m. m. samt behovet av statsanslag till hushållningssällskapens allmänna verksamhet.

I fråga om hushållningssällskapens framtida organisation förordas i princip, att sällskapens nuvarande karaktär av lokala sammanslutningar bibehålles och att grunddragen av deras organisation liksom för närvarande angäves i en av Kungl. Maj:t utfärdad grundstadga. Hushållningssällskapens förankring borde dock göras fastare hos jordbrukarna och dessa mera än hittills ekonomiskt bidra till sällskapens verksamhet. Med hänsyn härtill föreslås, att flertalet jordbrukare borde vara självskrivna ledamöter av vederbörande hushållningssällskap samt till sällskapet erlægga en

särskild avgift, benämnd jordbruksavgift, med belopp motsvarande dels en grundavgift å två kronor, dels en tilläggsavgift av två hundradels procent av jordbruksfastighetens taxeringsvärde, skogsvärdet inberäknat.

Vidare föreslår utredningen tillämpning av proportionell valmetod vid val i primärvalkretsarna av lantbruksombuden, vilka jämte förvaltningsutskottets ledamöter utöva beslutanderätt å hushållningssällskapens sammanträde.

Förslaget rörande gränsdragningen mellan hushållningssällskapens och egnahemsnämndernas verksamhetsområden innebär i fråga om de nuvarande konkreta arbetsuppgifterna icke några egentliga förändringar. Hushållningssällskap borde sålunda tillkomma allmän upplysnings- och undervisningsverksamhet till främjande i första hand av jordbruk, trädgårdsskötsel och skogsbruk samt fiske och hemslöjd ävensom i huvudsak förmedling av statsunderstöd till produktionsbefrämjande förbättringsåtgärder inom sagda näringar. Egnahemsnämnderna åter avses skola handhava egnahemslåneverksamheten och därmed förenad förmedling av statsunderstöd ävensom bostadsförbättringsverksamhet och förmedling av statsunderstöd till på grund av exceptionellt tidsläge vidtagna statliga åtgärder, avsedda att utgöra direkt hjälp för jordbruket — med undantag för marknadsreglerande åtgärder — såsom exempelvis krislån.

I fråga om hushållningssällskapens centrala organisation uppehåller sig utredningen främst vid frågan om förhållandet mellan lantbruksstyrelsen och hushållningssällskapen. Utredningen förordar härutinnan ett intimt samarbete samt framhåller i samband därmed önskvärdheten av överläggningar vid lämpliga tillfällen inför lantbruksstyrelsen med representanter för hushållningssällskapen om betydelsefulla åtgärder ävensom vikten av att befattningshavare i lantbruksstyrelsen beredd vidgade möjligheter att på ort och ställe taga del av hushållningssällskapens verksamhet. Förslag har även framlagts om inrättande å lantbruksstyrelsens lantbruksbyrå av ytterligare en byrådirektörsbefattning samt å styrelsens undervisningsbyrå av två byråinspektörsbefattningar, den ena för överinseendet över den praktiska ungdomsverksamheten, vars lokala ledning borde förläggas till hushållningssällskapen, och den andra för tillsynen över lantbruksskolornas och hemkonsulenternas verksamhet.

Den med statsmedel understödda allmänna undervisnings- och upplysningsverksamheten inom lantbrukshushållningens område uppdelas i betänkandet i följande grenar, nämligen praktisk ungdomsverksamhet, utbildningskurser, undervisningskurser, studieresor, premieringar och hushållningssällskapens allmänna undervisningsverksamhet. De för denna verksamhet förordade bestämmelserna anses böra sammanföras i ett reglemente.

För åstadkommande av önskvärd enhetlighet föreslås den lokala ledningen av hela denna verksamhet skola anförtros åt hushållningssällskapen. I fråga om flertalet grenar är detta redan nu fallet. Ledningen av den praktiska ungdomsverksamheten handhaves emellertid nu av jordbrukarungdomens egna sammanslutningar och vissa utbildningskurser anordnas direkt av lantbruksstyrelsen. Bland förslagen i övrigt må nämnas statsunderstöd till kortare

lantbrukarkurser, avsedda i första hand för mindre jordbrukare, som ej hade möjlighet bevista kurs vid lägre lantbruksundervisningsanstalt, samt kortare kurser för lantbyggmästare.

I fråga om hushållningssällskapens allmänna upplysningsverksamhet, be-driven av sällskapens befattningshavare, förordas upprättande genom lantbruksstyrelsens försorg av för sällskapen gemensamma taxor för ersättning från rekvirent av ritningar m. m. Den enligt utredningen speciellt viktiga lokala byggnadskonsulterande verksamheten inom lantbrukens område föreslås av utredningens majoritet ställd helt under sällskapens ledning genom särskilda statsavlönade konsulenter. Lantbruksförbundets byggnadsförenings hittillsvarande lokala verksamhet på detta område skulle sålunda upphöra. I fråga om den husdjurskonsulterande verksamheten framhålles särskilt betydelsen av att husdjurens utfodring icke försummas. Slutligen har utredningen framlagt förslag om anställande hos hushållningssällskapen av särskilda slöjdekonsulenter för handhavande av upplysningsverksamheten på hemslöjdens område.

För nu ifrågavarande verksamhet har det årliga behovet av statsanslag beräknats — med bortseende från löner m. m. till hushållningssällskapens befattningshavare — till 642 600 kronor.

Hushållningssällskapens verksamhet med förmedling av statsunderstöd till vissa ändamål har i betänkandet sammanförts i följande tre grupper, nämligen understöd till åtgärder i allmänhet inom jordbruket (grundförbättringar och förbättring av byggnader m. m.), understöd för anskaffande av inventarier samt slutligen understöd till husdjurskötselns främjande. Bestämmelserna för förstnämnda understöd föreslås sammanförda i en kungörelse. Understödet avses skola få formen av dels amorteringslån och dels avskrivningslån. I fråga om amorteringslån sammanfaller förslaget i huvudsak med nu gällande föreskrifter. Dyliga lån föreslås skola utlämnas ur en enda fond, benämnd jordbrukets produktionslånefond, vilken sålunda skulle ersätta vissa äldre fonder. Enligt förslaget borde fonden tillföras ett kapital av 12 000 000 kronor. Avskrivningslånen avses skola ersätta nuvarande statsbidrag. Det utmärkande för sistnämnda understöd vore, att det beviljades i form av lån, vilket, därest det med lånet understödda företaget oklanderligt underhölls under viss tid, finge avskrivas. Utredningen har härmed velat skapa en bättre garanti än den nuvarande för de statsunderstödda företagens framtida underhåll. Avskrivningslånen förutsättas skola utgå ur ett enda anslag, som sålunda skulle ersätta ett antal äldre anslag och som föreslås uppfört i riksstaten med 3 000 000 kronor.

I fråga om understöd till anskaffande av inventarier ifrågasätts inga mera betydelsefulla ändringar av nu gällande bestämmelser.

Bestämmelserna för ett stort antal nu utgående understöd till husdjurskötselns främjande — dock icke hästaveln — borde enligt utredningens förslag sammanföras i en kungörelse och i samband därmed samordnas på ett bättre sätt än vad för närvarande vore fallet. Av nyheter inom ifrågavarande område må nämnas förslag rörande statsbidrag till hushållningssällskapen för

anordnande av demonstrationsutfodringar med syfte dels att främja produktionen av sådana fodermedel, som erfordrades för upprättande av lämpliga foderstater, dels att få till stånd en rationell användning av producerade fodermedel, dels ock att verka för användning av lämpliga fodermedel. Vidare framhålles värdet av fodermedelsanalyser i utvidgad omfattning samt ökad utbredning av avkastningskontrollen inom nötkreatursbesättningarna, i vilket syfte vissa åtgärder föreslås. Slutligen förordas inrättande av en särskild jordbrukets husdjurslånefond för utlämnande till förening av lån till inköp av vissa husdjur. Till fonden föreslås anvisat ett belopp av 2 000 000 kronor. Statsbidragen avses skola utgå ur ett enda anslag, förslagsvis uppfört med ett belopp av 1 136 000 kronor.

Vidkommande frågan om befattningar hos hushållningssällskapet en samt därmed sammanhängande spörsmål framför utredningen den uppfattningen, att i fråga om i fältarbetet sysselsatta befattningshavare (konsulenter m. fl.) borde eftersträvas ett relativt litet antal befattningar, på vilkas innehavare kunde ställas förhållandevis höga kompetenskrav, medan behovet av arbetskraft i övrigt borde tillgodoses genom inrättande av befattningar för vilka kompetensfordringarna kunde sättas lägre. Härigenom torde kunna vinnas enhetlighet i verksamheten, varjämte besparingar i löneutgifter syntes kunna uppnås. De främsta fältarbetande befattningshavarna borde liksom hittills benämnas konsulenter, exempelvis jordbrukskonsulenter och husdjurskonsulenter.

Enligt utredningens mening vore det önskvärt söka åstadkomma så enhetliga bestämmelser som möjligt för samtliga hushållningssällskap i fråga om befattningshavarnas löneförmåner och anställningsförhållanden. Särskilt i fråga om löneförmånerna framhålles olämpligheten av den nuvarande betydande skillnaden i löneförmåner hos skilda hushållningssällskap för eljest jämställda befattningshavare samt betydelsen av en bättre avvägd relation mellan olika befattningshavares hos ett och samma sällskap löneförmåner. Utredningen föreslår sålunda, att bestämmelser på ifrågavarande område sammanföras i ett reglemente, vilket skulle äga tillämpning även på lantbruksundervisningsanstaltens befattningshavare. Förslaget till reglemente är i tillämpliga delar uppbyggt på i princip samma grunder som civila avlöningsreglementet och civila icke-ordinariereglementet. Vidare framlägges förslag till löneroglering för de befattningar hos hushållningssällskap och lantbruksundervisningsanstalt, varå reglementet avses skola tillämpas, ävensom förslag till personalförteckningar. Förslag till bestämmelser för resekostnads- och traktamentsersättningar för sagda befattningshavare samt vissa ändringar av nu gällande pensionsbestämmelser hava även framlagts.

Vad angår frågan om statsanslag till hushållningssällskapens allmänna verksamhet förordar utredningen en uppdelning av anslaget i dels avlöningsanslag och dels omkostnadsanslag. Från avlöningsanslaget föreslås skola bestridas avlöningar åt hushållningssällskapens ordinarie befattningshavare i enlighet med grunderna i förslaget till avlöningsreglemente samt kristillägg åt samma befattningshavare. Härigenom skulle

sällskapen i princip komma i samma ställning som lantbruksundervisningsanstalterna. Erforderligt avlöningsanslag beräknas till 4 000 000 kronor, var- till kommer kristillägg enligt nu gällande grunder med 490 000 kronor.

Beträffande omkostnadsanslaget uttalar utredningen såsom sin bestämda uppfattning, att hushållningssällskapens inkomster måste väsentligt ökas, därest sällskapen skulle få möjlighet att icke endast vidmakthålla utan även vidtaga önskvärd utvidgning och intensifiering av sin nuvarande verksamhet på lanthushållningens område. Med hänsyn till förslaget rörande jordbruksavgift samt vissa andra förslag om ändrade bestämmelser, bland annat om borttagande av sällskapens nuvarande skyldighet att för åtnjutande av statsbidrag till vissa ändamål tillskjuta minst mot statsbidraget svarande belopp av egna medel, föreslås omkostnadsanslaget utgå efter grunder, vilka delvis avvika från nu gällande bestämmelser rörande liknande anslag (statsanslag till hushållningssällskapens allmänna verksamhet). Erforderligt omkostnadsanslag beräknas till 1 460 000 kronor.

Allmänna synpunkter på frågan om hushållningssällskapens verksamhet och organisation.

Hushållningssällskapsutredningen.

Beträffande utredningens förslag hänvisas till redogörelse i propositionen s. 6—24.

Departementschefen.

Sedan mer än ett sekel tillbaka hava hushållningssällskapen bedrivit sin verksamhet till främjande av jordbruket och dess binärningar. Under 1800-talet var hushållningssällskapens arbete av ganska ringa omfattning men det har sedermera alltmer utvidgats, icke minst på grund av de mångskiftande och med tiden utökade åtgärder från statsmakternas sida på de verksamhetsområden, som anförtrotts åt sällskapen. Såsom verkställande lokala organ för statsmakternas beslut och i övrigt såsom allmänt forum för befrämjande av lanthushållningens utveckling intaga hushållningssällskapen numera en mycket betydelsefull ställning i svenskt näringsliv. Med hänsyn härtill är det uppenbarligen av största vikt, att från statsmakternas sida tillses, att hushållningssällskapen jämväl framdeles kunna på möjligast effektiva och ändamålsenliga sätt bedriva sin genom lanthushållningens främjande för bygden och landet gagneliga verksamhet. Ehuru sällskapen erhöllo sin nuvarande organisation så sent som år 1923, har likväl till följd av den snabba utvecklingen på jordbrukets område frågan om sällskapens framtida ställning och verksamhet sedan flera år varit aktuell. Under årens lopp hava sällskapen visat sig få allt större svårigheter att inom den ekonomiska ram, som för närvarande är uppdragen för dem, fullfölja sina uppgifter. Ett ställningstagande från statsmakternas sida till frågan om sällskapens organisa-

tion och därmed sammanhängande spörsmål torde därför icke längre böra ställas på framtiden. I betraktande av frågans omfattning synes det emellertid mest ändamålsenligt att nu endast uppdraga de allmänna riktlinjerna för hushållningssällskapens framtida organisation och verksamhet. Sedan riksdagen fattat ståndpunkt härutinnan, torde ytterligare utredningar och överväganden rörande detaljspörsmål av skilda slag böra företagas. Frågan om det slutliga genomförandet torde därför få anstå under ytterligare någon tid.

Det av hushållningssällskapsutredningen framlagda förslaget till allmän planläggning av undervisnings- och upplysningsverksamheten på jordbruksnäringens område synes i stort sett ändamålsenligt och torde i huvudsak tillgodose det förefintliga behovet av undervisning och upplysning inom jordbruket. Liksom hittills bör verksamheten taga sikte på att genom en ändamålsenlig och kraftfull undervisning och upplysning bereda yrkesutövare eller blivande yrkesutövare inom jordbruksnäringen möjligheter att förbättra sina yrkeskunskaper såväl i fråga om den tekniska sidan av jordbruksdriften som ock beträffande ekonomiska frågor. Icke minst betydelsefull torde den del av verksamheten vara som åsyftar att taga hand om ungdomen. Men även den verksamhet, som avser att genom kurser eller personlig rådgivning lämna hjälp och upplysning åt de i jordbruket verksamma yrkesutövarna, torde vara till stort gagn för jordbruket.

I likhet med hushållningssällskapsutredningen håller jag före, att bidrag av statsmedel alltför torde bli erforderliga till föreningar och enskilda yrkesutövare på lanthushållningens område i syfte att stimulera vederbörande att vidtaga såväl ur det allmännas synpunkt som för den enskilde yrkesutövaren önskvärda åtgärder för rationalisering av jordbruksdriften. Vad angår produktionsbefrämjande eller måhända riktigare uttryckt drifts-ekonomiska förbättringsåtgärder å enskilda jordbruk delar jag utredningens uppfattning om betydelsen av en noggrann planläggning av dylika åtgärder och nödvändigheten av att före upprättandet av förslag till viss åtgärd en allmän planering av driften å brukningsdelen i fråga verkställas. För att denna planering icke skall bli alltför betungande och tidsödande förutsätter jag emellertid i likhet med lantbruksstyrelsen, att densamma i första hand bör omfatta en allmänt hållen redogörelse för de åtgärder av olika slag — såväl driftsekonomiska förbättringsåtgärder som ändringar av produktionsinriktningen — som i rationaliseringssyfte böra vid lämplig tidpunkt vidtagas å brukningsdelen samt en summarisk uppskattning av kostnaderna för sagda förbättringsåtgärder. Givetvis bör en dylik allmän planering i förekommande fall omfatta jämväl skogsbruket.

Jag ansluter mig även till utredningens allmänna synpunkter på frågan om formerna för statsunderstöd till driftsekonomiska förbättringsåtgärder å jord och byggnader samt förordar sålunda utredningens förslag rörande amorteringslån och avskrivningslån av statsmedel. Sistnämnda understödsform synes mig giva en säkrare garanti för att företaget underhålles och väl utnyttjas än nuvarande understödsform med direkta bidrag. I anledning av vad

lantbruksstyrelsen härutinnan anfört vill jag dock påpeka, att en god skötsel av ett företag innebär icke allenast, att detsamma underhålles väl utan betyder därjämte ett ändamålsenligt utnyttjande av detsamma. Med hänsyn till önskvärdheten av så enhetliga bestämmelser som möjligt för statsunderstöd till olika slag av förbättringsåtgärder å jord och byggnader anser jag, att systemet med avskrivningslån bör tillämpas i fråga om alla dylika åtgärder. I likhet med utredningen anser jag, att av vederbörande förmedlingsorgan godkänd säkerhet skall ställas jämväl för avskrivningslån. Bland annat av psykologiska skäl synes mig nämligen dylik säkerhet önskvärd. Därest borgenssäkerhet icke kan lämnas, bör annan säkerhet, såsom inteckning inom 90 procent av taxeringsvärdet eller annan värdehandling, kunna godtagas. Krav på fullgod säkerhet torde icke alltid kunna upprätthållas då det gäller säkerheten för avskrivningslånen.

Till det av utredningen framförda förslaget att statslån till förmedlingsorganet för utlämnande av amorteringslån till driftsekonomiska förbättringsåtgärder å jord och byggnader borde utlämnas ur en enda för ändamålet inrättad fond samt avskrivningslån ur ett enda av riksdagen anvisat anslag, är jag icke beredd att nu taga slutgiltig ståndpunkt. Den förordade principen synes mig emellertid innebära betydande fördelar. Innan slutligt ställningstagande sker, torde dock en närmare utredning rörande sammanförande av ifrågavarande liksom andra anslag under nionde huvudtiteln böra äga rum. Denna torde kunna vara avslutad inom sådan tid, att hänsyn till resultatet av utredningen kan tagas vid beredning av detaljerna angående hushållningssällskapens statsunderstödda verksamhet.

Jag förordar utredningens och besparingsberedningens förslag om större frihet för förmedlingsorganen än de för närvarande hava vid fördelning av till deras förfogande ställda medel för ifrågavarande ändamål. Härigenom bör vinnas ett effektivare utnyttjande av tillgängliga statsunderstödsbelopp för de inom vederbörande landsdel vid varje tidpunkt mest aktuella ändamålen samt en smidigare anpassning till de varierande förhållandena inom skilda landsdelar.

Hushållningssällskapsutredningen har förordat, att den lokala ledningen av förenämnda statsunderstödda åtgärder borde koncentreras till i huvudsak ett lokalt organ inom visst geografiskt område. I likhet med utredningen är jag av den uppfattningen att det närmast torde böra ankomma på hushållningssällskapen att hava ledningen och överinseendet över den allmänna undervisnings- och upplysningsverksamheten inom sällskapens områden. Vad beträffar förhållandet mellan hushållningssällskapen och lantbruksundervisningsanstalterna bör detta enligt min mening utvecklas efter i huvudsak samma linjer som hittills. Den samverkan mellan sällskapen och skolorna, som bör komma till stånd, torde liksom för närvarande böra genomföras helt på frivillighetens väg. Det synes böra eftersträvas att skolorna i den mån så är möjligt var inom sitt lokala verksamhetsområde bliva ett centrum för undervisnings- och upplysningsverksamheten. Genom samverkan med hus-

hållningssällskapen bör möjliggöras ett samordnande av undervisnings- och upplysningsverksamheten för hela sällskapet område, varigenom, såsom utredningen framhållit, vinnes en större enhellighet i planläggningen av verksamheten samt bättre utnyttjande av tillgängliga lärarkrafter och för ändamålet anvisade statsmedel. Till frågan hur denna samverkan skall ordnas återkommer jag ytterligare i det följande.

Beträffande de statliga åtgärderna för jordbruksdriftens rationalisering har utredningen uttalat, att ingen principiell åtskillnad föreläge mellan åtgärder till förbättring av jordbruk av olika storlek och att större planmässighet än hittills erfordrades vid planering av driftsekonomiska förbättringsåtgärder. Detta önskemål kunde icke tillgodoses, om handhavandet av sagda åtgärder splittrades på skilda lokala organ. Till hushållningssälls-kapsutredningens uttalanden i detta avseende kan jag i stort sett ansluta mig. De lokala organ, som kunna ifrågakomma för handhavande av de statliga åtgärderna för jordbruksdriftens rationalisering, äro hushållningssällskap och egnahemsnämnder. I likhet med utredningen anser jag, att då allmänheten vant sig vid att vända sig till hushållningssällskapen i frågor av hit-hörande natur och skäl till erinringar mot sällskapens sätt att fullgöra sina uppgifter icke föreligga förenämnda arbetsuppgifter i princip böra jämväl framdeles anförtros åt hushållningssällskapen.

Den av utredningen förordade gränsdragningen mellan hushållningssällskapens och egnahemsnämndernas verksamhetsområden finner jag mig ävenledes kunna godtaga. Densamma innebär bland annat, att förmedlingen av statsunderstöd till grundförbättringsåtgärder i huvudsak skola tillkomma hushållningssällskapen. Bland dessa åtgärder återfinnas nyodling, stenröjning m. fl. företag, som enligt nu gällande bestämmelser närmast syfta till förstärkning av ofullständiga jordbruk med allt för ringa åkerareal. Vid talrika mindre och medelstora brukningsdelar, som dock icke äro hänförliga till dylika ofullständiga jordbruk, krävas emellertid liknande eller andra grundförbättringar för att möjliggöra mera rationell brukning av åkerjorden och bättre brukningsmetoder, främst användning av maskiner. Uppenbarligen böra brukare av dylika jordbruk icke sakna rätt till statsbidrag för ändamålet. Någon gränsdragning med hänsyn till förbättringsåtgärdernas natur mellan nämnda ofullständiga jordbruk och andra brukningsdelar är ej heller möjlig. Dylika åtgärder böra även, såsom tidigare framhållits, ses i sitt sammanhang med driftsekonomiska förbättringsåtgärder av andra slag. Då sålunda först angivna grundförbättringsåtgärder icke kunna anses intaga någon särställning gentemot andra förbättringsåtgärder och en överflyttning, såsom egnahemsstyrelsen ifrågasatt, till egnahemsnämnderna av förmedlingen av statsunderstöd till dylika åtgärder dessutom skulle medföra behov av förstärkning av nämndernas personal utan motsvarande minskning av antalet befattningshavare hos hushållningssällskapen, anser jag en dylik överflyttning icke lämplig. Av förenämnda skäl kan jag ej heller biträda egnahemsstyrelsens förslag om överförande till egnahemsorganen av förmedlingen av statsunderstöd till förbättring av jordbrukets ekonomibyggnader.

Jag vill emellertid i detta sammanhang starkt understryka utredningens uttalande, att det är av största vikt med ett intimt samarbete mellan hushållningssällskapen, egnahemsnämnderna och skogsvårdsstyrelserna. Såsom icke minst betydelsefullt framträder ett dylikt samarbete i frågor rörande tillvägagångssättet för förstärkning av ofullständiga jordbruk, exempelvis i valet mellan tillskottsjord, grundförbättringar eller åtgärder på skogsskötselns område. Härutinnan bör samråd mellan sagda organ åvägabringas för åstadkommande i de enskilda fallen av den ur såväl ekonomisk som teknisk synpunkt mest ändamålsenliga lösningen av föreliggande problem. På vad sätt samarbetet lämpligen bör ordnas är beroende av de lokala förhållandena och den framtida utvecklingen. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att besluta härom. Möjligheter torde finnas för landshövdingarna att medverka till att ett gott samarbete kommer till stånd mellan de på ifrågasvarande områden verksamma lokala organen.

Vad angår de av utredningen framförda allmänna synpunkterna på frågan om hushållningssällskapens framtida organisation kan jag helt ansluta mig till förslaget om bibehållande av sällskapens nuvarande karaktär av lokala sammanslutningar. De av utredningen och i avgivna yttranden åberopade fördelarna med de fria former, varunder hushållningssällskapens verksamhet hittills bedrivits, äro av sådan avgörande betydelse i jämförelse med de skäl, som till äventyrs skulle kunna anföras för annan organisationsform för hushållningssällskapen, att åtgärder i sistnämnda riktning icke kunna anses motiverade. Vid mitt ställningstagande härutinnan har jag givetvis beaktat, att i samband med en eventuell framtida utvidgning av den statliga verksamheten till främjande av jordbrukets rationalisering vissa spörsmål av organisatorisk karaktär beträffande sällskapen kunna framträda. Det kunde måhända göras gällande, att ett ställningstagande till hushållningssällskapens framtida organisation borde anstå tills visshet vunnits om nämnda verksamhets omfattning och gestaltning. En väsentligt utvidgad dylik verksamhet kunde kanske anses påkalla ett större inflytande än för närvarande på hushållningssällskapens handhavande av rationaliseringsåtgärderna från statsmakternas sida eller av lokala organ, som starkare än hushållningssällskapen företrädde även andra befolkningsgrupper på landsbygden. Enligt min mening kunna just hushållningssällskapen med de fria former, varunder sällskapen arbeta, på ett betydligt smidigare sätt än ett statligt eller av det allmänna under snävare former kontrollerat organ giva sällskapen möjlighet att fullgöra de lokala uppgifter som kunna uppkomma i samband med en utvidgad rationalisering. Hushållningssällskapen jämte bland andra skogsvårdsstyrelserna och egnahemsnämnderna torde äga förmåga att under samarbete lösa dessa uppgifter utan att mera djupgående organisatoriska förändringar skulle vara påkallade i fråga om sällskapen. Ett ytterligare uppskov med avgörandet av hushållningssällskapens framtida organisation och därmed sammanhängande spörsmål skulle dessutom i nuvarande läge otvivelaktigt medföra ökad ovisshet för hushållningssällskapen rörande fram-

tiden och kunna äventyra deras möjligheter att överhuvud taget fullgöra sina betydelsefulla uppgifter. Icke minst ur statens intresse, som i längden icke kan vara betjänt av en i vissa hänseenden provisorisk lokal organisation med allt för ringa ekonomiska resurser, anser jag mig, såsom tidigare påpekats, icke längre kunna underlåta att nu underställa förevarande spörsmål riksdagens prövning. Den fria organisationsformen under vilken enligt min uppfattning sällskapen böra arbeta utesluter emellertid ingalunda att staten i fråga om rationaliseringsverksamhetens inriktning och handhavande lämnar erforderliga direktiv men möjliggör å andra sidan utan större svårigheter en anpassning av organisationens omfattning efter skilda landsdelars och olika tidsperioders behov med hänsyn till önskvärda rationaliseringsåtgärder. Erfarenheterna från hushållningssällskapens mångåriga verksamhet synas icke giva anledning till annat antagande, än att sällskapen lojalt komma att följa de anvisningar, som statsmakterna utfärda. Genom att inträda såsom ledamöter i sällskapet — vilket enligt min uppfattning i regel bör stå öppet för en var som så önskar — kunna de, som äga intresse för sällskapets verksamhet, bliva i tillfälle att deltaga i och påverka sällskapets verksamhet. I anslutning till vad länsstyrelsen i Västernorrlands län anfört vill jag framhålla, att den ensidighet i sällskapens hittillsvarande ledamotsrekrytering, som till äventyrs kunnat påtalas och som enligt min mening med orätt betraktats såsom avsiktlig, snarare föranletts av bristande intresse från andra befolkningsgruppers sida för jordbrukets utveckling eller otillräckliga insikter i jordbrukets betydelse för svenskt samhällsliv. De senare årens förändrade förhållanden härutinnan giva anledning antaga, att även icke jordbrukare framdeles skola genom ledamotskap i hushållningssällskapen bidra till att giva sällskapets verksamhet en sådan inriktning som är till största möjliga gagn icke allenast för jordbruket utan för samhället i dess helhet.

I likhet med hushållningssällskapsutredningen vill jag betona vikten av att hushållningssällskapets förankring hos utövarna av jordbruk och dess binärningar göres fastare än den i allmänhet för närvarande är och att dessa yrkesutövare mera allmänt än nu bidra till täckande av hushållningssällskapets utgifter. En ökad förståelse från nämnda yrkesutövares sida för hushållningssällskapen och deras verksamhet är utan tvivel en viktig förutsättning för att sällskapen skola kunna med framgång handhava sina betydelsefulla uppgifter till lanthushållningens främjande. Det bör sålunda vara till ifrågavarande yrkesutövares egen fördel att genom allmän anslutning till vederbörande hushållningssällskap dokumentera sitt intresse för sällskapets verksamhet och att genom allmänt samarbete i hushållningssällskapen söka på produktionens område främja utvecklingen liksom på marknadsområdet sker genom yrkesutövarnas samverkan i ekonomiska föreningar.

I syfte att åstadkomma en önskvärd starkare förankring av hushållningssällskapen hos jordbruksutövarna och med hänsyn till att sällskapets verksamhet berör så gott som samtliga jordbrukare inom sällskapets område, har utredningen föreslagit, att jordbrukarna i regel skola vara självskrivna leda-

möter av hushållningssällskapen och därmed erhålla möjligheter att aktivt ingripa i och medverka vid utformningen av sällskapens verksamhet. Såsom villkor för självskrivet ledamotskap har utredningen förordat, att vederbörande till hushållningssällskapet erlagt en enligt vissa grunder beräknad avgift, benämnd jordbruksavgift. Hushållningssällskapsutredningens förslag i dessa hänseenden finner jag mig icke kunna tillstyrka. Enär jordbruksavgiften förutsatts bliva obligatorisk för därav berörda yrkesutövare, innebär det självskrivna ledamotskapet i realiteten tvångsanslutning till hushållningssällskapen. En dylik anordning måste givetvis ur principiella synpunkter anses betänkelig. Såsom lantbruksstyrelsen framhållit är det även tvivelaktigt, om en tvångsanslutning kan medföra en känsla från jordbrukarnas sida av större samhörighet med vederbörande hushållningssällskap och ökad förståelse för dess verksamhet. Den föreslagna obligatoriska avgiften till förmån för en enskild sammanslutning av yrkesutövare inom jordbruket kan vidare befaras medföra icke önskvärda konsekvenser inom andra områden av näringslivet. Slutligen skulle, såsom lantbruksstyrelsen påpekat, förslagets genomförande innebära ett i förhållande till jordbruksavgifternas storlek mycket omfattande och betungande taxerings-, debiterings- och uppbördsarbete.

Liksom jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse bygger på den frivilliga övertygelsens grund böra jämväl hushållningssällskapen utgöra organ för yrkesutövarnas inom jordbruket och dess binäringar frivilliga samarbete till produktionens befrämjande. Genom lämplig upplysningsverksamhet och genom direkta ekonomiska fördelar för ledamot, exempelvis vid utnyttjande av hushållningssällskapens tjänster, vartill jag senare återkommer, föreligga säkerligen möjligheter att skapa intresse för hushållningssällskapens verksamhet i allt vidare kretsar och förståelse bland yrkesutövarna för de direkta och indirekta fördelar, som ledamotskap i hushållningssällskap innebär. Vissa hushållningssällskaps redan nu relativt betydande medlemsstock tyda på riktigheten av denna uppfattning. Genom allmän medlemsanslutning och skäligt avvägd ledamotsavgift böra yrkesutövarna vidare i större utsträckning än nu sker kunna bidra till täckande av hushållningssällskapens utgifter. Hushållningssällskapens verksamhet är emellertid av betydelse icke allenast för därav direkt berörda yrkesgrupper utan för samhället i dess helhet. Såsom utredningen framhållit är det med hänsyn härtill motiverat att även andra yrkesgrupper deltaga i sällskapens arbete samt i bestridandet av deras utgifter genom anslag av skattemedel till hushållningssällskapen i den utsträckning, som provas erforderlig för en önskvärd utveckling av sällskapens verksamhet.

Jag finner mig kunna biträda utredningens förslag, att såsom villkor för statsbidrag till hushållningssällskapens allmänna verksamhet skall jämväl framdeles bland annat gälla, att hushållningssällskapen skola äga av Kungl. Maj:t fastställda stadgar, avfattade i huvudsaklig överensstämmelse med av Kungl. Maj:t utfärdade allmänna grunder för sällskapens organisation (grundstadgar). Såsom utredningen framhållit är det med hänsyn till de skiftande lokala förhållandena svårt att i detalj reglera alla hithörande spörsmål i en

för hela landet gällande stadga. I de enskilda hushållningssällskapens stadgar böra sålunda liksom hittills kunna fastställas sådana, mot nämnda grundstadgar icke stridande bestämmelser, som med hänsyn till lokala förhållanden, sällskapen åliggande uppgifter eller eljest anses erforderliga.

Utskottet. Under sin mer än sekellånga tillvaro hava hushållningssällskapen bedrivit en för jordbruket och dess binärningar gagnelig verksamhet, icke minst såsom verkställande organ för statsmakternas åtgärder till främjande av sagda näringar. Till följd av den snabba utvecklingen på lanthushållningens område har emellertid frågan om hushållningssällskapens framtida organisation och verksamhet sedan flera år varit aktuell. Enär hushållningssällskapen även framdeles torde hava betydelsefulla och omfattande uppgifter samt med hänsyn till de ekonomiska svårigheterna för flertalet sällskap, synes även utskottet ett ställningstagande från statsmakternas sida till frågan om sällskapens organisation och därmed sammanhängande spörsmål icke längre kunna uppskjutas. Såsom i förevarande proposition förutsatts, torde emellertid riksdagen nu endast böra fatta ståndpunkt till de allmänna riktlinjerna för hushållningssällskapens framtida organisation och verksamhet. Före det slutgiltiga genomförandet torde ytterligare överväganden rörande detaljspörsmål av skilda slag få företagas. Med hänsyn till betydelsen för sällskapens fortsatta verksamhet, att även detaljfrågorna så snart ske kan avgöras, anser utskottet emellertid önskvärt, att förslag rörande desamma framläggas till 1945 års riksdag.

Sedan länge hava åtgärder av skilda slag vidtagits från det allmänns sida till främjande av jordbrukets och dess binärings utveckling. Undervisnings- och upplysningsverksamheten intar härutinnan en betydelsefull ställning, enär goda yrkeskunskaper utgöra en grundläggande förutsättning för ett tillfredsställande driftsresultat. Denna verksamhet torde jämväl framdeles böra effektivt stödjas av statsmakterna. Utskottet kan i huvudsak ansluta sig till departementschefens synpunkter på planläggningen av den framtida allmänna undervisnings- och upplysningsverksamheten på lanthushållningens område.

Utskottet delar även departementschefens uppfattning, att understöd av statsmedel alltjämt erfordras till föreningar och enskilda yrkesutövare på lanthushållningens område till främjande av jordbrukets rationalisering. Utskottet vill härutinnan i fråga om driftsekonomiska förbättringsåtgärder å jord och byggnader vid enskilda brukningsdelar understryka uttalandet i propositionen om betydelsen av en noggrann planläggning av dylika åtgärder och vikten av att före upprättandet av förslag till viss åtgärd av nämnt slag en allmän planering av driften å brukningsdelen i fråga verkställas.

Beträffande formerna för statsunderstöd till åtgärder av nyssnämnt slag har departementschefen anslutit sig till hushållningssällskapsutredningens förslag, att nuvarande amorteringslån borde bibehållas men statsbidrag utan återbetalningsskyldighet ersättas med avskrivningslån. De senare skola enligt förslaget vid beviljandet givas formen av lån mot säkerhet men avskrivas,

därest företaget befunnits väl underhållet och utnyttjat under viss tid. I anledning av detta uttalande har i likalydande motioner nr 317 i första kammaren och nr 510 i andra kammaren yrkats, att jämväl framdeles borde utgå statsbidrag i stället för avskrivningslån. Motionärerna hava ansett, att nämnda låneform skulle bliva synnerligen oförmånlig såväl för de jordbrukare, som äro mest i behov av stöd, som för låneförmedlaren.

Enligt utskottets mening är det av vikt, att utförda företag i fortsättningen väl underhållas och utnyttjas på ett ändamålsenligt sätt. Då de föreslagna avskrivningslånen skapa i fråga om statsunderstödda företag en säkrare garanti härutinnan än de nuvarande statsbidragen och utskottet icke kan dela de farhågor, varåt motionärerna givit uttryck, får utskottet i denna del ansluta sig till propositionens förslag. Det må emellertid framhållas, att krav på fullgod säkerhet för avskrivningslån icke alltid torde böra upprätthållas.

Beträffande den lokala ledningen av förenämnda statsunderstödda åtgärder förordas i propositionen, att det närmast torde böra ankomma på hushållningssällskapen att handhåva ledningen och överinseendet över den allmänna undervisnings- och upplysningsverksamheten inom sällskapets område. Utskottet delar denna uppfattning och har ej heller funnit skäl till erinran mot departementschefens uttalanden i övrigt i detta sammanhang.

I propositionen har vidare förordats, att även den lokala ledningen av de statliga understödsåtgärderna för jordbruksdriftens rationalisering borde i fortsättningen anförtros åt hushållningssällskapen. I samband härmed har propositionen anslutit sig till den av hushållningssällskapsutredningen föreslagna gränsdragningen mellan hushållningssällskapens och egnahemsnämndernas verksamhetsområden. Denna innebär bland annat, att förmedlingen av statsunderstöd till grundförbättringsåtgärder, avseende jämväl sådana, som närmast syfta till förstärkning av ofullständiga jordbruk, samt förmedling av statsunderstöd till förbättring av jordbrukets ekonomibyggnader skola handhavas av hushållningssällskapen. I propositionen har emellertid betonats vikten av ett samarbete mellan nämnda båda organ och uttalats, att det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att besluta, på vad sätt samarbetet lämpligen borde ordnas.

I anledning av uttalandena i denna punkt har i likalydande motionerna nr 309 i första kammaren och nr 493 i andra kammaren framhållits att den, såsom ovan nämnts, även i propositionen förordade allmänna planeringen av jordbruksdriften icke lämpligen kunde anförtros åt hushållningssällskapen med den för dem i propositionen förordade organisationsformen. Då det gällde dylik planering, torde enligt motionärernas mening sakkunskap från betydligt mera vidsträckt område få anlitas. I motionerna har vidare uttalats, att med hänsyn till den byggnadsexpertis, som efter hand i allt större utsträckning knutits till egnahemsnämnderna, förefölle ganska naturligt, om nämnderna i större utsträckning än nu tilldelades uppgifter, som sammanhängde med jordbrukets byggnadsfrågor, i den mån dessa skulle lösas med stöd av

statsmedel. Med hänsyn härtill syntes motionärerna befogat att ytterligare överväga spørsmålet om gränsdragningen mellan hushållningssällskapen och andra anslagsgivande organ. Riksdagen borde sålunda enligt motionärernas mening icke redan nu binda sin prövningsrätt i fråga om den framtida gränsdragningen.

Vidare har i motion nr 311 i första kammaren yrkats, att förmedlingen av statsunderstöd till nyodling, stenröjning, jordkörning, betesförbättring, gödselvårdsanläggning och ladugårdsförbättring måtte överföras från hushållningssällskapens till egnahemsnämndernas verksamhetsområden. Härigenom skulle enligt motionärerna egnahemsorganisationen i stort sett komma att handhava alla de åtgärder, som avsåge själva brukningsdelarnas rationalisering, medan på hushållningssällskapen skulle ankomma åtgärder, avseende jordbruksdriften och vad därmed sammanhänger. Slutligen har i de likalydande motionerna nr 316 i första kammaren och nr 505 i andra kammaren uttalats, att förmedlingen av statsunderstöd till ekonomibyggnader borde anförtros åt egnahemsnämnderna.

För egen del vill utskottet inledningsvis påpeka, att de delade meningar, som sålunda kommit till uttryck rörande det lokala handhavandet av åtgärder från det allmännas sida till främjande av jordbrukets rationalisering, synas avse dylika åtgärder i fråga om jord och byggnader. Den lokala ledningen av rationaliseringsåtgärder beträffande själva driftsförhållandena, såsom i fråga om jordens skötsel, levande och döda inventarier etc., har hittills, i vart fall i viss utsträckning, varit anförtrodd åt hushållningssällskapen. Någon ändring på denna punkt har i princip icke förutsatts i propositionen. Utskottet finner ej heller skäl att ifrågasätta ändrade bestämmelser härutinnan.

För ledningen av erforderliga åtgärder för rationalisering av brukningsdels jordförhållanden synes utskottet däremot böra förutsättas lokala organ med tillgång till en mångsidigare expertis än den, som finnes eller enligt föreliggande förslag är avsedd att finnas hos hushållningssällskapen. Frågan om vilket organ, som skall förmedla statsunderstöd för sagda ändamål, bör sålunda hållas öppen. Däremot synes utskottet redan nu böra uttalas, att förmedlingen av statsunderstöd till förbättring av brukningsdels byggnader bör — i den mån nya organ icke skapas för detta ändamål — handhavas av egnahemsnämnderna, vilka äro organiserade med särskilt sikte på dessa uppgifter. Av ovan anförda skäl torde definitivt ställningstagande kunna anstå jämväl till de i propositionen berörda förslagen att sammanslå vissa lånefonder respektive anslag för nu ifrågavarande ändamål till en fond respektive ett anslag samt att bereda förmedlingsorgan större frihet än för närvarande vid förmedling av till deras förfogande ställda medel för åtgärder till förbättring av en brukningsdels jord- och byggnadsförhållanden.

I fråga om hushållningssällskapens organisation förordas i propositionen bibehållande av sällskapens fria ställning som lokala sammanslutningar. För att bereda sällskapen en starkare förankring inom olika befolkningsgrupper har emellertid uttalats, att medlemskap borde, i motsats till vad nu gäller, stå öppet för en var kommunalt röstberättigad, inom sällskapets område man-

talsskriven person, som ingivit av ledamotsavgift åtföljd anmälan om ledamotskap. I anledning härav har i förenämnda likalydande motioner nr 309 i första kammaren och nr 493 i andra kammaren uttalats, att enligt motionärernas mening berättigade krav på att det allmänna beredes ett mot anslagsgivandet svarande inflytande i sällskapens ledningar icke kunde sägas vara i någon mån tillgodosedda genom propositionens förslag. Motionärerna hava emellertid såsom mindre lämplig avvisat bland annat tanken på helt eller delvis förstatligande av hushållningssällskapen men ansett att organisationsfrågan borde så lösas, att landstingen finge inflytande på valet av sällskapens förvaltningsutskott. Därutöver kunde enligt motionärerna det allmännas inflytande accentueras genom att Kungl. Maj:t utsåge ordförande i förvaltningsutskottet. Även i motion nr 506 i andra kammaren har med hänsyn till önskemålet om ett mera allmänt medborgerligt inflytande på ett hushållningssällskaps ledning uttalats, att vederbörande landsting borde beredas möjlighet att utse en del ledamöter i hushållningssällskapets förvaltningsutskott, som i sin tur självt borde välja ordförande. Direkt statligt inflytande vore enligt motionärernas mening därmed överflödigt.

För egen del vill utskottet ansluta sig till uttalandena i propositionen, att hushållningssällskapens karaktär av lokala sammanslutningar bör bibehållas och att sällskapen böra erhålla en starkare förankring hos jordbrukarna genom mera allmänt ledamotskap från dessa yrkesutövares sida. Utskottet biträder även propositionens förslag, att dylikt ledamotskap i övrigt bör stå öppet för en var kommunalt röstberättigad, inom sällskapets område mantalsskriven person, som ingivit av ledamotsavgift åtföljd anmälan om ledamotskap. Genomförandet av detta förslag lägger i vart fall i princip en bred demokratisk grund för hushållningssällskapens organisation och verksamhet. Därmed torde dock enligt utskottets mening icke säkerställas det krav på inflytande i ledningen av ett hushållningssällskap från det allmännas sida, som synes berättigat med hänsyn såväl till sällskapets för samtliga medborgare betydelsefulla uppgifter som till de betydande statsbidragen till hushållningssällskapets verksamhet och den åt sällskapen anförtrodda förmedlingen av statsunderstöd till avsevärda belopp för främjande av jordbruksnäringens olika grenar. Önskemålet om allmänt medborgerligt inflytande i ett hushållningssällskaps ledning synes bliva tillgodosett, om det motionsvis framförda förslaget, att landsting beredes möjlighet att utse visst antal ledamöter i hushållningssällskapets förvaltningsutskott, genomföres, eftersom landstingen utses på mest demokratiska sätt av de medborgare, vilka enligt propositionen skola vara berättigade till ledamotskap i hushållningssällskap. Med hänsyn till statsmakternas berättigade intressen att öva inflytande i hushållningssällskaps ledning synes dessutom lämpligt, att ordföranden i hushållningssällskapets förvaltningsutskott utses av Kungl. Maj:t. Till de av detta principuttalande föranledda detaljförslagen återkommer utskottet i följande avsnitt rörande grundstadgar för hushållningssällskap.

Utskottet har icke funnit skäl till erinran mot departementschefens förslag i detta sammanhang, att såsom villkor för statsbidrag till hushållningssäll-

skapens allmänna verksamhet skall jämväl framdeles bland annat gälla, att hushållningssällskapen skola hava av Kungl. Maj:t fastställda stadgar, avfattade i huvudsaklig överensstämmelse med av Kungl. Maj:t utfärdade allmänna grunder för sällskapens organisation (grundstadgar).

Grundstadgar för hushållningssällskap.

Hushållningssällskapsutredningen.

Beträffande utredningens förslag får utskottet hänvisa till redogörelse i propositionen s. 31—43.

Departementschefen.

Enligt nu gällande bestämmelser är hushållningssällskaps ändamål att främja lanthushållningen och därtill hörande binäringar ävensom fiske och hemslöjd. Med hänsyn till undervisnings- och upplysningsverksamhetens betydelse har utredningen ansett, att i grundstadgarna borde angivas, att hushållningssällskaps ändamål vore att genom undervisnings- och upplysningsverksamhet samt åtgärder i övrigt främja lanthushållningen och därtill hörande binäringar ävensom fiske och hemslöjd. Ehuru vissa skäl kunna åberopas för den föreslagna ändringen av definitionen på hushållningssällskapens ändamål, anser jag dock i likhet med hushållningssällskapens ombud samt vissa länsstyrelser och hushållningssällskaps förvaltningsutskott den nuvarande lydelsen giva ett bättre uttryck för hushållningssällskapens uppgifter. Den föreslagna nya definitionen synes mig i allt för hög grad framhäva hushållningssällskapens undervisningsverksamhet. En jämkning i den nuvarande definitionen synes emellertid såtillvida böra göras, att sällskapens verksamhet i fråga om den betydelsefulla hemvården betonas. Hushållningssällskaps ändamål torde i grundstadgarna böra angivas vara att främja jordbruket och därtill hörande binäringar ävensom fiske samt hemslöjd och hemvård.

I fråga om ledamotskap i hushållningssällskap har jag tidigare uttalat, att jag icke kan biträda hushållningssällskapsutredningens förslag rörande det självskrivna ledamotskapet och den därmed sammanhängande jordbruksavgiften. Enligt min mening bör ledamotskap i hushållningssällskap kunna vinnas av en var kommunalt röstberättigad, inom hushållningssällskapets område mantalsskriven person, som ingivit av ledamotsavgift åtföljd anmälan om ledamotskap. Sällskapet må givetvis även kalla vem sällskapet så önskar till ledamot.

Ledamotsavgift utgår enligt nu gällande grundstadgar för samtliga slag av ledamöter med antingen årligen högst tre kronor eller en gång för alla högst tio gånger den årliga avgiften. Den verkliga årliga avgiften varierar hos olika hushållningssällskap mellan en och tre kronor. Vad angår ledamotsavgiften för utövaren av de i grundstadgarna omförmälda näringarna

har jag tidigare uttalat, att dessa näringsidkare borde i större utsträckning än för närvarande deltaga i täckandet av hushållningssällskapets utgifter. Genom ökad anslutning nås detta mål även med oförändrad avgift. Sådana skäl som penningvärdets fall, sedan nu gällande grundstadgar fastställdes 1923, och hushållningssällskapens alltmer utvidgade verksamhet till gagn för nämnda näringar kunna emellertid anföras för en höjning av ifrågavarande avgift. Det är visserligen icke säkert, att en dylik höjning medför ökade inkomster i form av ledamotsavgifter. På i varje fall kort sikt kan en avgiftshöjning föranleda utträde ur sällskapen av nuvarande ledamöter i sådan utsträckning, att inkomstökningen uteblir. Genom lämplig upplysningsverksamhet böra dock ganska snart dylika följder av höjd avgift kunna motverkas. Jag anser mig sålunda böra förorda en måttlig höjning av avgiften. Det synes mig även lämpligt, att avgiften fastställs till bestämt belopp i grundstadgarna och sålunda ej endast som maximibelopp.

Vid övervägande av frågan om ledamotsavgiftens konstruktion kunde be-
träffande jordbrukares avgift tänkas en anordning liknande den hushållningssällskapsutredningen föreslagit i fråga om jordbruksavgiften. Att för jordbrukare grunda avgiften på jordbrukets taxeringsvärde medför emellertid även av utredningen påpekade svårigheter, bland annat i fråga om arrendatorer av icke särskilt taxerad del av ett jordbruk. Jag anser mig därför icke kunna förorda ett dylikt beräkningssätt. Man kunde vidare tänka sig en på så sätt differentierad avgift, att brukare av större jordbruk, exempelvis över 20 hektar åker, erlade en högre ledamotsavgift än övriga jordbrukare. Sålunda kunde avgiften för de förstnämnda jordbrukarna fastställas till exempelvis 5 kronor och för de sistnämnda till 3 kronor. Även om samtliga större jordbrukare vore ledamöter av hushållningssällskapen, skulle emellertid nämnda differentiering innebära en inkomstökning för samtliga hushållningssällskap med endast i runt tal 70 000 kronor. Då en så ringa inkomstökning knappast torde uppväga det besvär, som en differentierad avgift innebär för hushållningssällskapen, kan jag icke heller förorda detta tillvägagångssätt. Avgiften synes därför lämpligen för samtliga ledamöter, med i det följande angivet undantag, böra fastställas till enahanda belopp för alla medlemmar. Såsom skälig årlig avgift vill jag förorda 4 kronor.

Såsom i flera av de avgivna yttrandena har framhållits torde det vara önskvärt med särskilda bestämmelser för kvinnors ledamotskap i hushållningssällskap. Sådana bestämmelser synas dock erfordras endast i fråga om maka till ledamot av hushållningssällskap. För sådan kvinnlig ledamot bör avgiften fastställas till 2 kronor. Övriga kvinnliga ledamöter böra erlægga den förut förordade avgiften av 4 kronor.

Bestämmelser om ständigt ledamotskap synas mig överflödiga. Givetvis böra de, som enligt nu gällande stadgar inbetalat avgift som ständig ledamot, vara befriade från årsavgift enligt nya bestämmelserna.

I fråga om val av lantbruksombud finnas såsom förut nämnts i nuvarande grundstadgar inga bestämmelser rörande tillämpning av majoritetsval eller proportionell valmetod, direkta val eller val genom elektorer. Enligt

de av respektive hushållningssällskap antagna stadgarna försiggår för närvarande val av lantbruksombud antingen genom direkta val i de särskilda valkretsarna eller genom för ändamålet särskilt utsedda elektor. Majoritetsval tillämpas såväl vid de direkta valen som vid valen genom elektor, vilka jämväl utses genom majoritetsval.

Det torde icke råda mer än en mening om att hushållningssällskapens verksamhet i möjligaste mån bör hållas fri från partipolitiskt betonade meningyttringar. Jag kan emellertid icke dela den i vissa yttranden framförda uppfattningen, att ett bibehållande av den nuvarande ordningen med majoritetsval skapar en säkrare garanti mot partipolitiskt inflytande vid val av lantbruksombud än tillämpning av proportionell valmetod. Snarare torde, om partipolitiska strävanden skulle vilja göra sig gällande, majoritetsval på ett mera hänsynslöst sätt kunna utnyttjas för sådan politik än proportionella val. Under alla förhållanden ställes vid majoritetsval minoriteten utan möjlighet att hävda sin uppfattning. Helt uteslutet är väl ej heller, att gruppbildningen kan ske efter andra linjer än partipolitikens. Jag anser mig därför böra förorda tillämpning av proportionell valmetod vid ifrågavarande val i huvudsak enligt de av utredningen föreslagna bestämmelserna, dock med bibehållande av nu gällande föreskrifter i fråga om rösträtt. I likhet med utredningen anser även jag, att obligatorisk föreskrift härom bör lämnas i grundstadgarna. Att lämna hushållningssällskapen rätt att själva välja valmetod synes mig icke lämpligt. Fakultativa bestämmelser, varmed avses rätt för ett antal valmän att under vissa förutsättningar begära tillämpning av proportionell valmetod, torde i praktiken stöta på stora svårigheter och i hög grad komplicera valförfarandet.

För närvarande sammanfaller hushållningssällskapets räkenskapsår med kalenderåret. Såsom framgår av vad förut anförts saknas emellertid i gällande grundstadgar bestämmelser i detta hänseende. Utredningen, som ansett lämpligt, att föreskrift rörande räkenskapsår lämnades i grundstadgarna, har föreslagit sådan omläggning av räkenskapsåret att detta sammanfölla med det statliga budgetåret. I ett flertal yttranden har — under framhållande av att räkenskapsårets slut under sommaren skulle förorsaka större olägenheter än fördelar, främst med hänsyn till verksamhetens fördelning under kalenderåret och svårigheten att på våren ordna sammanträden med jordbrukare — utredningens förslag i denna del avstyrkts.

För min del ansluter jag mig till den uppfattning, som framförts i de avstyrkande yttrandena. Gentemot de praktiska olägenheterna med räkenskapsårets omläggning äro av utredningen angivna fördelar av relativt liten betydelse. Jag anser mig sålunda icke kunna tillstyrka förslaget om räkenskapsårets omläggning. Däremot synes mig lämpligt med bestämmelser i grundstadgarna rörande räkenskapsåret.

Hushållningssällskapsutredningens förslag rörande underavdelningar och hushållsnämnder föranleder i huvudsak inga erinringar från min sida. Systemet med hushållsnämnder har under några år prövats inom olika hushåll-

ningssällskap och har enligt min mening befunnits vara av sådan betydelse för hushållningssällskapens verksamhet på hemvårdsområdet, att tiden nu torde vara mogen att införa bestämmelse om dylika nämnder i grundstadgarna. Då hushållningssällskapet i vissa fall kan omfatta mera än en socken, synes dock antalet ledamöter i hushållsnämnd böra i grundstadgarna angivas till minst tre.

Jag biträder jämväl utredningens förslag till bestämmelser rörande nämnder hos hushållningssällskapen. Med anledning av i vissa yttranden i detta sammanhang framställt yrkande på obligatorisk kvinnlig representation i hushållningssällskapets förvaltningsutskott må påpekas, att i utredningens förslag till grundstadgar icke införts någon föreskrift om förvaltningsutskotts sammansättning och att sålunda hinder mot kvinnlig representation icke föreligger. Enligt min mening bör det ankomma på vederbörande hushållningssällskaps lantbruksombud att besluta härutinnan.

Vad slutligen angår frågan om resekostnads- och traktamentsersättning till lantbruksombud m. fl. anser jag i likhet med statskontoret och riksräkenskapsverket tillräckliga skäl icke föreligga till ändring av nu gällande bestämmelser härutinnan.

Till de i propositionen gjorda uttalandena rörande grundstadgar för hushållningssällskap kan utskottet i huvudsak ansluta sig. I anledning av i detta sammanhang väckta motioner finner sig utskottet böra anföra följande.

Beräffande ledamotsavgift har departementschefen förordat en allmän årlig avgift av 4 kronor samt 2 kronor för maka till ledamot av hushållningssällskap. I anledning härav har i motion nr 507 i andra kammaren hemställts, att avgiften för ledamotskap i hushållningssällskap icke måtte fastställas högre än till 2 kronor årligen. Säsom motivering hava motionärerna uttalat, att 4 kronor kunde bli betungande för många mindre jordbrukare och föranleda dessa att icke ingå som ledamöter, vilket vore beklagligt. Då de av departementschefen förordade avgifterna med hänsyn till betydelsen för den enskilde av ett hushållningssällskaps verksamhet synas utskottet skäligen och utskottet icke kan dela de farhågor, varåt motionärerna givit uttryck, anser sig utskottet kunna ansluta sig till departementschefens förslag.

I fråga om val av lantbruksombud har departementschefen på i propositionen angivna skäl förordat obligatorisk tillämpning av proportionell valmetod. I likalydande motionerna nr 318 i första kammaren och nr 509 i andra kammaren har i anledning härav yrkats, att hushållningssällskapen framdeles skulle äga rätt att vid samtliga personval själva välja valmetod. Motionärerna hava åberopat erfarenheter från Malmöhus läns hushållningssällskap, där medelbara val med fakultativ tillämpning av proportionell valmetod användas med gott resultat. Obligatoriska föreskrifter i grundstadgarna om proportionella och omedelbara val för utseende av lantbruksombud hava därför synt motionärerna olämpliga. Utskottet anser för sin del lämpligt, att enhetliga bestämmelser i nu förevarande avseende tillämpas av samtliga hushållningssällskap. Fakultativa bestämmelser torde, såsom departementschefen påpekat, mången-

Utskottet.

städes stöta på svårigheter och komplicera valförfarandet. Med hänsyn till det sagda ansluter sig utskottet till departementschefens förslag på denna punkt.

I samband med allmänna synpunkter på frågan om hushållningssällskaps organisation har utskottet ansett sig böra i princip förorda motionsvis framfört förslag rörande landstingets inflytande vid val av ledamöter i förvaltningsutskott. I fråga om därav föranledda detaljbestämmelser har i förenämnda motioner, i vilka detta spörsmål behandlats, föreslagits, att vederbörande landsting och de av hushållningssällskapets ledamöter utsedda lantbruksombuden borde var för sig utse lika antal ledamöter i sällskapets förvaltningsutskott.

Enligt utskottets mening bör genom detta förslag kunna i erforderlig utsträckning tillgodoses principen om det allmännas inflytande på hushållningssällskapets verksamhet. Då utskottet i annat sammanhang uttalat, att ordförande i hushållningssällskaps förvaltningsutskott torde böra utses av Kungl. Maj:t, synes i grundstadgarna böra föreskrivas, att sagda utskott skall bestå av udda antal ledamöter, och dessutom angivas det högsta och lägsta antal ledamöter, varav ett utskott kan bestå. Ordförande synes böra utses, innan val av ledamöter äger rum. Vice ordförande torde lämpligen kunna väljas av förvaltningsutskottet självt bland dess ledamöter.

I nu gällande grundstadgar för hushållningssällskap föreskrives, att hushållningssällskaps räkenskaper och förvaltning skola granskas av två eller flera revisorer, varav en skall förordnas av vederbörande länsstyrelse. Landsting, som beviljat anslag till hushållningssällskap, äger utse en revisor. För envar revisor må jämväl utses suppleant.

I anslutning till förslaget rörande landstings representation i hushållningssällskaps förvaltningsutskott har i förenämnda likalydande motioner nr 309 i första kammaren och nr 493 i andra kammaren föreslagits, att hushållningssällskaps räkenskaper och förvaltning borde granskas av tre revisorer, av vilka en borde utses av Kungl. Maj:t, en av landstinget och en av lantbruksombuden. Motionärerna hava vidare uttalat, att de förutsatte, att landstinget i samband med den årliga behandlingen av hushållningssällskapets revisions- och förvaltningsberättelser skulle bringa till sällskapets kännedom de synpunkter på dess verksamhet, som befunnas påkallade, för att av sällskapet beaktas i dess fortsatta verksamhet. Likaså borde övervägas om landstinget i egenskap av företrädare för de allmänna intressena borde kunna i förekommande fall även till Kungl. Maj:t eller lantbruksstyrelsen framföra sina synpunkter på sällskapets verksamhet.

Enligt utskottets mening förefaller naturligt att med möjligheten för landsting att utse representanter i hushållningssällskaps förvaltningsutskott även bör följa rätt att välja en revisor för sällskapet. Ytterligare en revisor torde, liksom för närvarande, böra utses av länsstyrelsen och därjämte en revisor av lantbruksombuden. Enahanda bestämmelser synas böra gälla för val av revisorssuppleanter. Med anledning av vad i detta sammanhang uttalats i förenämnda motioner angående landstings årliga handläggning av hushållnings-

sällskaps verksamhets- och revisionsberättelser vill utskottet framhålla, att med landstings rätt att utse revisor självklart bör följa rätt för landstinget att vid behandlingen av berättelserna till sällskapet, på sätt som motionärerna angivit, framföra de synpunkter på verksamheten, som kunna befinnas påkallade.

Lantbruksstyrelsen och hushållningssällskapen.

Hushållningssällskapsutredningen.

Beträffande utredningens förslag hänvisas till redogörelse i propositionen s. 46—49.

Departementschefen.

De av hushållningssällskapsutredningen framförda synpunkterna på frågan om samarbete mellan hushållningssällskapen och lantbruksstyrelsen samt lantbruksstyrelsens tillsyn över hushållningssällskapens verksamhet kan jag i huvudsak dela. För att goda resultat skola uppnås av den statliga verksamheten till lantbrukens främjande är det uppenbarligen av största betydelse med ett förtroendefullt och intimt samarbete mellan de centrala och de lokala organen. Härutinnan må särskilt understrykas utredningens uttalande rörande önskvärdheten av överläggningar inför lantbruksstyrelsen med representanter för hushållningssällskapen och deras befattningshavare i frågor, som beröra sällskapens verksamhet. En effektiv tillsyn över denna verksamhet från lantbruksstyrelsens sida är även givetvis påkallad av den anledningen, att hushållningssällskapen åtnjuta eller förmedla statsunderstöd till betydande belopp.

I anledning av utredningens förslag om inrättande av ytterligare en byrådirektörsbefattning å lantbruksstyrelsens lantbruksbyrå har styrelsen hemställt, att styrelsen måtte ånyo få besätta en i gällande personalförteckning för styrelsen upptagen befattning som byrådirektör i lönegrad Eo 26. För tillgodoseende av hushållningssällskapsutredningens förslag rörande lantbruksstyrelsens tillsyn över och samarbete med hushållningssällskapen anser jag i likhet med statskontoret och lönenämnden en förstärkning av styrelsens arbetskrafter behöfelig. En dylik förstärkning torde kunna ske genom att styrelsen medgives att uppehålla nyssberörda byrådirektörsbefattning.

Vad angår hushållningssällskapsutredningens förslag om inrättande å lantbruksstyrelsens undervisningsbyrå av en särskild befattning som byråinspektör för den praktiska ungdomsverksamheten finner jag i anslutning till vad lantbruksstyrelsen uttalat, att det bör kunna anstå med inrättandet av dylik byråinspektörstjänst, till dess större erfarenhet vunnits angående behöfligheten av densamma. Emellertid torde vara lämpligt, i syfte att skapa god kontakt mellan lantbruksstyrelsen och ungdomsorganisationerna, att inom styrelsen tillsättes en rådgivande nämnd med representanter för hushållningssällskapen och ungdomsorganisationerna.

Enligt hushållningssällskapsutredningens mening bör det nuvarande systemet med en med endast arvode avlönad inspektris för överinseendet över undervisningen vid lantbruksskolorna upphöra och i stället bör en kvinnlig byråinspektör med uppgift att handhava överinseendet över sagda skolors och hemkonsulenternas verksamhet tillsättas. Givetvis är det önskvärt, att åtgärder i möjligaste mån vidtagas till förbättrande av landsbygdskvinnornas undervisnings- och arbetsförhållanden. Emellertid finner jag mig icke övertygad om nödvändigheten av att nu genomföra hushållningssällskapsutredningens förslag i detta avseende. Jag anser mig därför för närvarande icke kunna förorda detsamma. Frågan torde framdeles sedan ytterligare erfarenhet vunnits ånyo kunna upptagas till övervägande.

Utskottet.

I likhet med departementschefen anser utskottet ett gott samarbete mellan lantbruksstyrelsen och hushållningssällskapen vara av stor betydelse för ett effektivt bedrivande av sällskapens verksamhet. Överläggningar inför lantbruksstyrelsen med representanter för hushållningssällskapen böra härutinnan kunna ge goda resultat. Likaledes är givetvis en effektiv tillsyn över sällskapens verksamhet nödvändig med hänsyn till att sällskapen åtnjuta eller förmedla statsunderstöd till betydande belopp.

För att lantbruksstyrelsen skall kunna bistå hushållningssällskapen vid fullgörande av deras arbetsuppgifter och utöva nödig tillsyn över sällskapens verksamhet, synes jämväl utskottet erforderligt, att lantbruksstyrelsen medges rätt att återbesätta en i gällande personalförteckning för styrelsen upptagen befattning som byrådirektör i lönegrad Eo 26. Vad departementschefen i övrigt anfört i detta sammanhang giver ej heller anledning till erinringar från utskottets sida.

Allmän undervisnings- och upplysningsverksamhet på lantbrukshållningens område.

I. Allmänna synpunkter.

Hushållningssällskapsutredningen.

För utredningens förslag återfinnes redogörelse i propositionen s. 50—52.

Departementschefen.

Såsom hushållningssällskapsutredningen anfört bör syftet med den allmänna undervisnings- och upplysningsverksamheten vara att lämna dels en förberedande utbildning för ungdomen före inträdet vid de lägre lantbruksundervisningsanstalterna, dels utbildning för vissa hos hushållningssällskap eller eljest inom lantbruket anställda befattningshavare ävensom för vissa inom speciella grenar av lantbruket verksamma personer dels ock fortsatt utbildning av ungdomen efter genomgången av lägre lantbruksundervisningsanstalter ävensom av yrkesutövare i allmänhet inom lantbruket. Undervisnings-

och upplysningsverksamheten torde böra omfatta de grenar, som utredningen angivit. Till frågan om ledningen för de olika verksamhetsgrenarna återkommer jag närmare i det följande. I detta sammanhang vill jag emellertid uttala min anslutning till utredningens förslag rörande särskild undervisningsnämnd, som utses av hushållningssällskapets förvaltningsutskott. Ett förtroendefullt och effektivt samarbete mellan framförallt hushållningssällskapen och undervisningsanstalterna på lanthushållningens område, även om dessa senare icke inordnats i hushållningssällskapens allmänna undervisnings- och upplysningsverksamhet enligt härutinnan gällande bestämmelser, är enligt min mening av allra största vikt såväl för utnyttjande i största möjliga utsträckning av hushållningssällskapens och skolornas befattningshavare i undervisningens tjänst som för uppnående överhuvud taget av en kontinuerlig undervisningsverksamhet och ett gott resultat av densamma. Den föreslagna undervisningsnämnden bör kunna bli av stor betydelse såsom ett sammanhållande organ mellan alla dem, som bedriva upplysningsarbete på lanthushållningens område, och såsom initiativtagare till erforderliga åtgärder för uppnående av förut omförmålt syfte med den allmänna undervisnings- och upplysningsverksamheten. Såsom utredningen föreslagit bör med hänsyn till de skiftande lokala förhållandena på vederbörande hushållningssällskaps förvaltningsutskott ankomma att besluta rörande nämndens sammansättning. Jag förutsätter emellertid i likhet med lantbruksstyrelsen, att lantbruksundervisningsanstalterna inom vederbörande hushållningssällskaps område bli representerade i nämnden. Ävenledes bör av förvaltningsutskottet beaktas betydelsen av samarbete genom nämnden med vederbörande lands- ting, jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse och ungdomsorganisationerna inom lanthushållningens område.

Även utredningens förslag om sammanförande av reglementariska föreskrifter från statsmakternas sida för ifrågavarande verksamhet i ett reglemente och bestämmelser om statsunderstöd till densamma i en särskild kungörelse kan jag biträda. Med hänsyn till att av utredningen i dess förslag till dylikt reglemente och kungörelse upptagna detaljföreskrifter erfordra ytterligare överväganden, är jag icke beredd att nu ange min ståndpunkt till förslaget alla detaljer. Jag kommer sålunda i det följande att uppehålla mig endast vid sådana frågor, till vilka riksdagen synes mig redan nu böra taga ställning eller som eljest äro av betydelse för riksdagens ståndpunktstagande. I övrigt torde jag sedermera på nytt få anmäla detta ärende för Kungl. Maj:t.

De allmänna synpunkter, som departementschefen anført på hushållningssällskapens allmänna undervisnings- och upplysningsverksamhet, biträdas av utskottet. Utskottet vill särskilt understryka betydelsen i olika hänseenden av ett intimt och effektivt samarbete mellan sällskapen och undervisningsanstalterna på lanthushållningens område samt sällskapens samverkan genom den föreslagna undervisningsnämnden med jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse och ungdomsorganisationerna inom lanthushållningens område.

Utskottet.

II. Praktisk ungdomsverksamhet.

Hushållningssällskapsutredningen.

I fråga om utredningens förslag hänvisas till propositionen s. 53—56.

Departementschefen.

Såsom ett första led i ungdomens utbildning på lanthushållningens område har hushållningssällskapsutredningen angivit praktisk-teoretisk undervisning och upplysningsverksamhet bland den yngre ungdomen av den typ, som för närvarande bedrivs av skilda sammanslutningar, s. k. klubbverksamhet och tävlingar. Sedan åratal tillbaka har en fortgående avfolkning av landsbygden ägt rum. Det synes med hänsyn härtill uppenbarligen vara av största vikt att tillse, att den ungdom, som har intresse och fallenhet för sådan verksamhet, som ankommer på yrkesutövaren, man eller kvinna, inom jordbrukets område, icke övergår till andra näringar av den anledningen, att dessa kunna erbjuda relativt goda utbildningsmöjligheter. Då ett behov av undervisning merendels framträder hos ungdomen redan i unga år och vid den tidpunkten till buds stående undervisning kan bli avgörande för deras framtida yrkesval, är det uppenbarligen av stor betydelse, att den jordbruksintresserade ungdomen redan tidigt erhåller genom en för dem lämpligt avpassad undervisningsverksamhet under kompetent ledning en grundläggande undervisning inom lanthushållningens område. Erfarenheterna av den hittillsvarande klubbverksamheten hava visat, att denna verksamhet utgör för ungdomen i här avsedda åldersgrupper en lämplig undervisningsform. Enligt min mening tala sålunda starka skäl för att klubbverksamheten framdeles liksom hittills ägnas stor uppmärksamhet och stödjes av statsmakterna.

Ledningen av den statsunderstödda klubbverksamheten handhaves för närvarande av jordbrukarungdomens förbund. Förbundet är värt allt erkännande för det betydelsefulla och förtjänstfulla arbete, som det nedlagt för denna verksamhet. Då emellertid hushållningssällskapen utgöra de organ, på vilka det närmast ankommer att lokalt leda statsunderstödda åtgärder till produktionens främjande, synes mig naturligt, att ledningen jämväl av den praktiska ungdomsverksamheten i viss utsträckning anförtros åt sällskapen. Under hushållningssällskapens ledning synes framför allt böra ställas den praktiska ungdomsverksamheten bland ungdomen i en ålder upp till 16 år. I fråga om verksamheten bland ungdomen över 16 år torde denna böra erhålla en självständigare ställning med hänsyn till att denna ungdom bör kunna hava förutsättningar att av egen kraft bedriva sin verksamhet. Givet är emellertid, att hushållningssällskapet i den mån ungdomsorganisationerna så önska bör inom ifrågavarande arbetsområde hjälpa och stödja organisationernas verksamhet bland ungdomen. Sällskapens tjänstemän böra därför i den mån så är möjligt i olika avseenden biträda ungdomsorganisationerna. I likhet med utredningen anser jag det angeläget framhålla, att förslaget genomförande icke

innebär ett steg i riktning mot upplösning av jordbrukarungdomens förbund eller andra ungdomsorganisationer. Erfarenheterna från de län, där ledningen av den praktiska ungdomsverksamheten redan ligger hos hushållningssällskapen tyda på att uttalade farhågor härutinnan äro ogrundade. Ungdomsorganisationernas betydelsefulla ställning såsom samlande och stödjande organ för ungdomen kvarstår oförändrad. Ett förtroendefullt och effektivt samarbete mellan hushållningssällskapen och ungdomsorganisationerna är av största betydelse för verksamheten. Tidigare omförmälda undervisningsnämnder böra härutinnan kunna fylla en viktig uppgift.

För den omedelbara ledningen av den praktiska ungdomsverksamheten torde erfordras särskilda befattningshavare hos hushållningssällskapen. För det omfattande och särpräglade arbete som handhavandet av ifrågavarande verksamhet innebär synes det vara ofrånkomligt med dylika befattningshavare, därest verksamheten skall kunna utvecklas i önskvärd riktning. I detta sammanhang bör emellertid beaktas, att den praktiska ungdomsverksamheten erbjuder ett rikt och naturligt arbetsfält även för de lärare vid de lägre lantbruksundervisningsanstalterna, som — främst under sommarmånaderna — icke kunna helt utnyttjas vid sagda undervisningsanstalter. Det är av såväl ekonomiska som andra skäl av betydelse att hushållningssällskapen och undervisningsanstalterna tillse, att lärarna i största möjliga utsträckning även utnyttjas på ifrågavarande område. Vid bedömande av behovet av befattningshavare hos hushållningssällskapen för handhavandet av den praktiska ungdomsverksamheten torde vad jag nu anfört böra beaktas.

Utskottet har tidigare framhållit, att undervisnings- och upplysningsverksamheten på lanthushållningens område är av stor betydelse. Icke minst viktigt är, såsom departementschefen framhållit, att den jordbruksintresserade ungdomen redan i unga år erhåller genom en för dem lämpligt avpassad undervisningsverksamhet under kompetent ledning en grundläggande undervisning inom lanthushållningens område. Utskottet delar härutinnan departementschefens uttalande, att klubbverksamheten visat sig vara en lämplig undervisningsform, förtjänt av uppmärksamhet och stöd från statsmakternas sida.

Utskottet.

Utskottet ansluter sig även till departementschefens mening, att den praktiska ungdomsverksamheten, framför allt bland ungdomar i en ålder upp till 16 år, bör lokalt ledas av hushållningssällskapen. Härigenom uppnås enhetlig lokal ledning av den allmänna undervisningsverksamheten redan från dess första led. Det oaktat kvarstå för jordbrukarungdomens förbund betydelsefulla uppgifter och behov jämväl i fortsättningen av statsunderstöd. Förbundet torde sålunda alltjämt få anses utgöra det sammanhållande organet för främjande i samarbete med hushållningssällskapen av framför allt de yngre ungdomarnas självverksamhet genom bland annat egna klubbodlingar. Jämväl övriga ungdomsorganisationer böra i sin praktiska ungdomsverksamhet erhålla biträde av hushållningssällskapens tjänstemän, i den mån så är möjligt. Utskottet förutsätter i likhet med hushållningssällskapsutredningen, att dylikt samarbete äger rum på partipolitiskt neutral grund.

Vad departementschefen anfört rörande der omedelbara ledningen av den praktiska ungdomsverksamheten genom särskilda befattningshavare hos hushållningssällskapen och de lägre lantbruksundervisningsanstalternas lärare föranleder inga erinringar från utskottets sida.

III. Utbildningskurser.

Hushållningssällskapsutredningen.

Vidkommande utredningens förslag får utskottet hänvisa till propositionen s. 57—60.

Departementschefen.

Flertalet av de i det föregående omförmälda utbildningskurserna anordnas för närvarande vid lantbruksundervisningsanstalterna enligt särskilda avtal med lantbruksstyrelsen. Hushållningssällskapsutredningens förslag i förevarande avseende innebär, att, därest dylik undervisningsanstalt inordnats som ett led i hushållningssällskapens allmänna undervisningsverksamhet, borde detta jämväl gälla utbildningskurserna. Därest samverkan på sätt jag förut berört kommit till stånd mellan sällskapen och undervisningsanstalterna bör även enligt min mening avtal rörande kurs träffas mellan lantbruksstyrelsen och vederbörande hushållningssällskap, sedan sällskapet i förekommande fall samrått med den undervisningsanstalt, vid vilken kursen vore avsedd att anordnas. Dylika kurser böra planeras av undervisningsnämnden och förläggas till lantbruksundervisningsanstalterna så långt dessa kunna lämna utrymme däråt. I den mån så icke är förhållandet bör nämnden söka anskaffa andra lämpliga lokaler och jordbruk för praktisk utbildning. Jag vill emellertid understryka, att i de fall då samverkan mellan sällskapen och lantbruksundervisningsanstalterna icke äger rum enligt vad förut nämnts, den nuvarande ordningen fortfarande skall tillämpas. Det torde emellertid vara av vikt — bland annat för ett rationellt utnyttjande av såväl hushållningssällskapens som undervisningsanstaltens befattningshavare som lärare vid utbildningskurserna — att vid planering av dylika kurser samråd under alla förhållanden etableras mellan sällskapen och skolorna. Jämväl på detta område böra sålunda de tidigare omförmälda undervisningsnämnderna hava en betydelsefull uppgift att fylla.

Vad angår utredningens detaljförslag rörande de olika slagen av utbildningskurser anser jag mig av tidigare anförda skäl icke nu beredd att taga ställning härtill. Jag torde sålunda efter ytterligare beredning senare få ånyo anmäla denna fråga för Kungl. Maj:t. Beträffande utbildningen av lantbruksinstruktörer (vandringsrättare) vill jag dock redan nu framhålla, att jag delar utredningens uppfattning om behovet av specialutbildning av dylika befattningshavare vid särskilda kurser. Varken driftsledarekurs vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut eller kurs av längre varaktighet vid lantmanna- eller lantbruksskola kan sålunda enligt min mening i regel helt

ersätta den för en blivande lantbruksinstruktör erforderliga kompletterande utbildning inom vissa specialområden, som ifrågavarande kurser äro avsedda att meddela. Å andra sidan synes mig dock av utredningen föreslagen utbildningstid vid dylik kurs bliva alltför lång. En begränsning av tiden till inemot hälften av den föreslagna torde sålunda utan olägenhet kunna vidtagas.

De i yttranden från vissa hushållningssällskaps förvaltningsutskott framförda förslagen om särskilda kurser för utbildning av hovslagare, fårskötare och cementeringsförmän torde jämväl få tagas under övervägande vid den fortsatta beredningen av nu förevarande ärende.

De av departementschefen framförda synpunkterna på utbildningskurserna anser sig utskottet kunna biträda. Därest lantbruksundervisningsanstalt enligt härför gällande bestämmelser inordnats som ett led i hushållningssällskapens allmänna undervisningsverksamhet, bör detta även gälla utbildningskurser, som förläggas till skolorna. Om så icke är fallet, bör vid planering av dylika kurser i vart fall samråd äga rum mellan hushållningssällskapen och undervisningsanstalterna för att bland annat möjliggöra ett rationellt utnyttjande av tillgänglig arbetskraft som lärare vid kurserna.

Utskottet.

IV. Undervisningskurser.

Hushållningssällskapsutredningen.

Beträffande utredningens förslag hänvisas till propositionen s. 61—64.

Departementschefen.

I det föregående har behandlats frågan om kurser, avsedda för utbildning av särskilda befattningshavare eller därmed jämställda inom olika grenar av lanthushållningen. Jämväl framdeles erfordras vid sidan härav statsunderstödda kurser av olika slag för de befolkningsgrupper, som äro praktiskt verksamma inom nämnda näringsområde. I likhet med utredningen anser jag att även dylika kurser, av utredningen benämnda undervisningskurser, i regel böra ingå i den av hushållningssällskapen bedrivna undervisningsverksamheten.

Även frågan om denna kursverksamhets framtida gestaltning tarvar beträffande detaljerna ytterligare beredning, varför jag vid senare tillfälle får ånyo anmäla detta ärende. I detta sammanhang må emellertid vissa allmänna synpunkter framhållas.

Hushållningssällskapsutredningen har uppdelat ifrågavarande kurser i tre större grupper. Vad utredningen anfört rörande den första gruppen, som avser kurser för den i praktiska ungdomsverksamheten (klubbverksamheten) deltagande ungdomen kan jag i stort sett biträda.

Såsom en andra grupp har utredningen föreslagit kurser för yrkesutövande jordbrukare och husmödrar samt annan jordbruksbefolkning, som icke haft

möjlighet att bevista de vid lantbruksundervisningsanstalterna regelbundet anordnade kurserna enligt för sagda anstalter gällande stadga. Denna fråga har länge stått på dagordningen. Sålunda må erinras om att 1937 års riksdag i anledning av väckta motioner hos Kungl. Maj:t anhållit om utredning angående anordnande av kurs- och upplysningsverksamhet i småbruksskötsel. De av hushållningssällskapsutredningen härutinnan nu framförda synpunkterna anser jag mig kunna i huvudsak dela. Det torde vara av vikt att dessa kurser utformas så, att de icke locka till sig jordbrukarungdomen till förfång för elevtillslutningen vid de lägre lantbruksundervisningsanstalternas ordinarie kurser, vilka under alla förhållanden måste anses vara värdefullare än nu ifrågakurser (lantbrukarkurser och husmoderskurser) för den jordbrukarungdom, som ännu icke tillträtt eget jordbruk eller handhar ledningen av lantushåll. Ifrågakursernas längd bör därför icke överstiga en månad och till elever i desamma böra i första hand antagas yrkesutövare inom lantushållningens område.

Även vad utredningen förordat beträffande den tredje gruppen av undervisningskurser, vilka närmast äro avsedda såsom fortbildningskurser för dels sådana yrkesutövare inom lantushållningen, som tidigare genomgått kurs vid lägre lantbruksundervisningsanstalt, dels ock andra yrkesutövare inom lantushållningen, kan jag i huvudsak giva min anslutning. För en rationell drift av ett jordbruk, däri inbegripet även lantushåll, är det uppenbarligen av största betydelse, att yrkesutövarna tid efter annan erhålla kännedom om de nya rön och erfarenheter på området som göras. Den härför erforderliga upplysningsverksamheten kan givetvis ordnas på mångahanda sätt. Lämpliga kurser av olika slag utgöra härutinnan ett verksamt medel. Dylika kurser kunna anordnas antingen som allmänna kurser avseende en mera brett lagd undervisningsverksamhet inom olika områden av lantushållningen eller som speciella kurser för undervisning i särskilda begränsade ämnen.

Såsom utredningen framhållit synes, för den händelse att utbildnings- och undervisningskurser i mera betydande utsträckning skulle kunna förläggas till lantbruksundervisningsanstalterna, vid många av dem erfordras utökning av nuvarande utrymmen för bostäder åt eleverna samt för lärosalar m. m. Med hänsyn till den befattning, som de lägre lantbruksundervisningsanstalterna hava med ifrågakursernas verksamhet, synes det uppenbart, att i den mån erforderliga lokalutrymmen icke på annat sätt kunna åstadkommas, t. ex. genom förhyrning av lokaler, statsbidrag bör utgå till kostnaderna för utökning av undervisningsanstalternas lokaler. Jag förutsätter emellertid i likhet med statskontoret, att ifrågakursernas verksamhet planeras så, att ny- eller ombyggnader vid lantbruksundervisningsanstalterna med hänsyn till ifrågakurser i möjligaste mån undvikas och att i varje fall sådana komma till stånd endast om byggnaderna kunna förväntas bli använda under en större del av året.

Utskottet.

Såsom tredje gren av den allmänna undervisningsverksamheten har departementschefen förordat anordnande under hushållningssällskapens ledning av

dels kurser för den i praktiska ungdomsverksamheten deltagande ungdomen (klubbkurser), dels kurser för yrkesutövande jordbrukare och husmödrar samt annan jordbruksbefolkning, som icke haft möjlighet att bevista de vid lantbruksundervisningsanstalterna regelbundet anordnade kurserna enligt för sagda anstalter gällande stadga (lantbrukarekurser och husmoderskurser), dels slutligen fortbildningskurser av olika slag för yrkesutövare på lanthushållningens område. Utskottet ansluter sig i huvudsak till vad departementschefen på denna punkt uttalat.

Utskottet har ej heller något att erinra mot, att i den mån erforderliga lokalutrymmen icke på annat sätt kunna åstadkommas, statsbidrag bör kunna utgå till kostnaderna för den utökning av lantbruksundervisningsanstalternas lokaler, som befinner sig nödvändig för anordnande av kurser vid sidan av ovannämnda enligt gällande stadga regelbundna kurser vid skolan. Utskottet anser sig emellertid böra understryka departementschefens uttalande, att kursverksamheten bör planeras så, att ny- eller ombyggnader vid lantbruksundervisningsanstalterna med hänsyn till ifrågavarande kurser i möjligaste mån undvikas och att i varje fall sådana komma till stånd, endast om byggnaderna kunna förväntas bli använda under en större del av året.

V. Studieresor.

Hushållningssällskapsutredningen.

Rörande utredningens förslag hänvisas till propositionen s. 66.

Departementschefen.

I likhet med hushållningssällskapsutredningen håller jag före, att några mera betydande ändringar i bestämmelserna rörande de statsunderstödda studieresorna icke äro påkallade. Med hänsyn till att statsbidrag för ändamålet icke för närvarande utgår och jag ej anser mig tillsvidare böra räkna med dylika bidrag, finner jag emellertid icke anledning att nu närmare ingå på denna fråga.

Departementschefens uttalande rörande de statsunderstödda studieresorna föranleder inga erinringar från utskottets sida.

Utskottet.

VI. Premieringar.

Hushållningssällskapsutredningen.

Beträffande utredningens förslag hänvisar utskottet till propositionen s. 67—68.

Departementschefen.

För närvarande utgår icke statsbidrag till premieringar av ifrågavarande slag. Då jag i det följande vid beräkning av kostnadsramen under närmaste åren för den allmänna undervisnings- och upplysningsverksamheten icke

kommer att förutsätta statsbidrag till premieringar, har jag icke funnit skäl att nu taga ställning till hushållningssällskapsutredningens förslag på denna punkt.

Utskottet.

Enligt utskottets mening lärer något ställningstagande från riksdagens sida rörande ifrågavarande premieringar icke för närvarande vara erforderligt.

VII. Hushållningssällskapens allmänna upplysningsverksamhet.

1. Allmänna synpunkter.

Hushållningssällskapsutredningen.

I fråga om utredningens förslag hänvisas till propositionen s. 68—70.

Departementschefen.

Vid sidan av den i det föregående behandlade undervisningsverksamheten är en upplysningsverksamhet genom individuell rådgivning eller mera kollektivt betonad dylik verksamhet genom föredrag, demonstrationer o. s. v. otvivelaktigt av största betydelse för lanthushållningens utveckling. Ledningen av denna verksamhet bör liksom för närvarande anförtros åt hushållningssällskapen. Det torde även vara lämpligt att syftet med verksamheten angives i det ifrågasatta gemensamma reglementet för den allmänna statsunderstödda undervisnings- och upplysningsverksamheten. Liksom utredningen vill jag understryka betydelsen av att för denna verksamhet utnyttjas såväl hushållningssällskapens som lantbruksundervisningsanstalternas befattningshavare. Av utredningen föreslagen föreskrift om skyldighet för sistnämnda befattningshavare att i den mån så är möjligt med hänsyn till arbetet vid skolorna stå till förfogande för ändamålet kan jag sålunda förorda.

Jag kan även i princip ansluta mig till hushållningssällskapsutredningens förslag att särskilt arvode till hushållningssällskapens och lantbruksundervisningsanstalternas befattningshavare icke bör ifrågakomma för fristående föredrag och för föreläsningar vid kurser som anordnas och bekostas av hushållningssällskapet eller någon dess underavdelning och som kunna fullgöras inom skälig tjänstgöringstid. Liknande bestämmelser torde böra gälla även årsanställd lärare vid lantbruksundervisningsanstalt, som efter överenskommelse med hushållningssällskapet inordnats som ett led i hushållningssällskapets undervisningsverksamhet. Ur skälighetssynpunkt böra enahanda bestämmelser gälla även för årsanställd lärare vid lantbruksundervisningsanstalt, som icke inordnats som ett led i hushållningssällskapets allmänna undervisnings- och upplysningsverksamhet. Med hänsyn till den ställning hushållningssällskapen intaga till den praktiska ungdomsverksamheten, bör vidare särskilt arvode icke utgå till befattningshavare vid hushållningssällskap eller lantbruksundervisningsanstalt för föredrag eller för medverkan vid kurs, anordnad av ungdomsorganisation på lanthushållningens område. Vad nu sagts bör givetvis gälla endast i fråga om föredrag eller kurs inom vederbörande hushållningssällskaps område.

Den allmänna upplysningsverksamheten på lanthushållningens område tillhör otvivelaktigt hushållningssällskapens viktigaste uppgifter. Under olika former kunna sällskapen genom denna verksamhet effektivt bidra till jordbrukets och dess binäringars utveckling. För denna verksamhet böra sällskapen, såsom departementschefen framhållit, utnyttja förutom sina egna tjänstemän även lantbruksundervisningsanstaltarnas befattningshavare.

Utskottet.

Utskottet biträder även departementschefens mening, att i princip särskilt arvode till sagda årsanställda befattningshavare icke bör ifrågakomma för fristående föredrag och för föreläsningar vid kurser, som anordnas och bekostas av hushållningssällskapet eller någon dess underavdelning eller ungdomsorganisation på lanthushållningens område och som kunna fullgöras inom skälig tjänstgöringstid.

2. Ersättning för biträde av hushållningssällskapens befattningshavare.

Hushållningssällskapsutredningen.

I fråga om utredningens förslag hänvisas till propositionen s. 71—72.

Departementschefen.

Såsom av den föregående redogörelsen framgår uttaga sällskapen i regel särskild ersättning för av sällskapens befattningshavare utförda uppdrag under det att muntlig och skriftlig konsultation och rådgivning i allmänhet äro kostnadsfria. Ersättningen utgår enligt för olika hushållningssällskap varierande taxa. Såsom hushållningssällskapsutredningen föreslagit torde det vara ändamålsenligt att bestämmelser meddelas om obligatoriska avgifter för rekvisit för de planer av skilda slag, som utarbetas av hushållningssällskapens tjänstemän. Det torde böra få ankomma på lantbruksstyrelsen att efter hörande av hushållningssällskapen utarbeta taxor. Med hänsyn till önskvärdheten av att skapa direkta ekonomiska fördelar av ledamotskap i hushållningssällskap anser jag kunna övervägas, att avgiften för rekvisit, som icke är ledamot av hushållningssällskap, fastställs till högre belopp än avgiften för ledamot. Det synes även kunna ifrågasättas om icke särskild taxa bör gälla för institutioner och föreningar av olika slag. Vid taxans upprättande torde böra beaktas utredningens uttalande rörande rätt till rabatt i taxavgifterna för den enskilde rekvisit, som är i behov därav. De taxavgifter som inflyta böra såsom utredningen föreslagit tillföras hushållningssällskaps kassa och sålunda icke uppbäras av vederbörande förrättningsman.

I likhet med departementschefen anser utskottet lämpligt, att skälig ersättning enligt av lantbruksstyrelsen utarbetade taxor tillföres hushållningssällskapen för de planer av olika slag, som utarbetas av sällskapens tjänstemän. Departementschefens uttalanden härutinnan finner sig utskottet kunna biträda.

Utskottet.

3. Byggnadskonsulterande verksamhet på landsbygden.

Hushållningssällskapsutredningen.

Rörande utredningens förslag hänvisas till propositionen s. 73—79.

Departementschefen.

Frågan om den byggnadskonsulterande verksamhetens organisering på lanthushållningens område är utan tvivel synnerligen viktig och förtjänt av den största uppmärksamhet från statsmakternas sida. Ändamålsenlig planläggning av såväl bostadshus som ekonomibyggnader vid ett jordbruk torde vara av avgörande betydelse då det gäller att åstadkomma goda förutsättningar för en rationell jordbruksdrift och nedbringa såväl kapitalbehovet för jordbruket som de löpande utgifterna.

Såsom framgår av det förut anförda äro meningarna delade i fråga om verksamhetens organisation. Hushållningssällskapsutredningens majoritet och vissa korporationer å ena sidan hava ansett, att nöjaktigt samarbete mellan expertis på olika områden, rationellt ordnad administrativ organisation och tillgodoseende av samtliga jordbrukares likaberättigade intressen förutsatte, att den lokala byggnadskonsulterande verksamheten ställdes under hushållningssällskapens omedelbara ledning. Å andra sidan hava två ledamöter av utredningen samt ett stort antal myndigheter och korporationer ansett att åtgärder i denna riktning icke nu borde vidtagas utan den byggnadskonsulterande verksamheten ordnas genom samarbete mellan hushållningssällskapen och lantbruksförbundets byggnadsförening.

Skäl kunna givetvis åberopas för envar av de olika meningar som sålunda kommit till uttryck beträffande frågan på vad sätt den byggnadskonsulterande verksamheten på landsbygden lämpligast bör ordnas. Det torde emellertid vara mindre lämpligt, att för ifrågavarande ändamål till sällskapen knyta en fast tjänstemannakår. Därest på grund av verksamhetens omfattning ett större antal befattningshavare skulle behöva anställas, uppstå merendels svårigheter att vid en minskning i behovet av tjänstemän nedbringa dessas antal. Erfarenheterna hittills av lantbruksförbundets byggnadsförenings arbete synas mig hava varit goda. Anledning torde därför saknas att nu sönderbryta denna förenings lokala organisationer och ersätta desamma med hos respektive hushållningssällskap anställda, med statsmedel avlönade byggnadskonsulenter. Givetvis föreligger icke något hinder för en jordbrukare att för konsultation angående byggnadsföretag anlita annan expertis än den hos byggnadsföreningen anställda även om företaget är avsett att utföras med understöd av statsmedel. Därest framdeles vid en mera omfattande rationaliseringsverksamhet ett stegrat behov av byggnadskonsultation skulle göra sig gällande, torde behovet av byggnadskonsulenter få mötas genom anlitan av på området tillgänglig arbetskraft. Med hänsyn till det anförda anser jag mig icke kunna förorda hushållningssällskapsutredningens förslag. Den nuvarande organisationen torde därför böra bibehållas. Det av

utredningen påpekade behovet av lägre taxor i vissa fall synes kunna tillgodoses genom att sällskapen efter avtal med byggnadsföreningen eller andra experter om ersättning därför möjliggör lämnandet av rabatter. Det torde även böra övervägas om icke egnahemsnämnds behov av byggnadssakkunnig rådgivning bör, till undvikande av särskilda statsanställda befattningshavare för ändamålet hos nämnden i viss omfattning, tillgodoses genom samarbete mellan egnahemsnämnden och byggnadsföreningen.

Frågan om ändamålsenligt ordnande av den viktiga byggnadskonsulterande verksamheten på lanthushållningens område har under de senare åren upprepade gånger förts på tal. Sålunda fördes frågan inför riksdagen genom motion år 1937 dock utan resultat samt har sedermera behandlats av 1937 års utredning angående arbetsförhållandena vid det mindre jordbruket, 1940 års byggnadskostnadssakkunniga och nu senast av hushållningssällskapsutredningen, vilken senare föreslagit särskilda byggnadskonsulenter hos hushållningssällskapen.

Utskottet.

I nu förevarande proposition har departementschefen erinrat om den år 1941 bildade lantbruksförbundets byggnadsförenings verksamhet, samt uttalat, att med häyn till de hittills goda erfarenheterna av denna förenings arbete saknades anledning att nu sönderbryta föreningens lokala organisationer och ersätta desamma med hos respektive hushållningssällskap anställda, med statsmedel avlönade byggnadskonsulenter. Den nuvarande organisationen borde därför bibehållas. Egnahemsnämnds behov av byggnadssakkunnig rådgivning borde, till undvikande av särskilda statsanställda befattningshavare för ändamålet hos nämnden, i viss omfattning tillgodoses genom samarbete mellan nämnden och byggnadsföreningen.

I anledning av detta uttalande har i motion nr 492 i andra kammaren framhållits, att statsbidrag i vart fall borde kunna lämnas hushållningssällskap till avlönande av redan anställd byggnadskonsulent. Dylikt bidrag borde enligt motionärernas mening utgå från det statsanslag, som ställts till ovannämnda byggnadsförenings förfogande.

I annat sammanhang har utskottet uttalat, att förmedling av statsunderstöd till förbättring av jordbrukets byggnader borde — i den mån icke nya organ skapas för detta ändamål — förmedlas av egnahemsnämnderna. Detta uttalande synes emellertid utskottet icke böra, i varje fall för närvarande, föranleda någon ändring av den nuvarande organisationen av den byggnadskonsulterande verksamheten på lanthushållningens område. Utskottet ansluter sig sålunda till departementschefens uttalanden på denna punkt. Föremärkta motion torde icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

4. Trädgårdskonsulterande verksamhet.

Hushållningssällskapsutredningen.

Redogörelse för utredningens förslag återfinnes i propositionen s. 80—82.

Departementschefen.

Hushållningssällskapsutredningens förslag och synpunkter i fråga om hushållningssällskapens trädgårdskonsulterande verksamhet anser jag mig kunna i huvudsak biträda. Denna verksamhet bör sålunda omfatta, förutom allmän upplysningsverksamhet, trädgårdskurser, demonstrationer av mönsterträdgårdar, premieringar m. m. I anledning av Sveriges konditionerande trädgårdsmästares förbunds uttalande angående bildande av särskilt trädgårdsråd inom varje hushållningssällskaps område, vill jag allenast framhålla, att ett samarbete mellan hushållningssällskapen och sammanslutningar på trädgårdsskötselns område givetvis är önskvärt. Formen för detta samarbete torde emellertid vara beroende av lokala förhållanden, varför för landet i dess helhet likartade bestämmelser härutinnan icke torde kunna utfärdas. Den av föreningen Sveriges trädgårdsarkitekter ifrågasatta inskränkningen av trädgårdskonsulenternas arbetsuppgifter, kan jag icke förorda, då en gränsdragning mellan trädgårdsarkitekts och trädgårdskonsulents arbetsområden enligt föreningens förslag synes mindre ändamålsenlig. Liksom hittills bör det alltså även framdeles ankomma på rekvirent att härutinnan välja det biträde han anser lämpligt för ifrågakommande uppdrag.

Utskottet.

Med hänsyn till trädgårdsskötselns betydelsefulla ställning i svenskt näringsliv är det givetvis av vikt att denna närings utveckling främjas genom bland annat ändamålsenligt ordnad undervisnings- och upplysningsverksamhet. Härutinnan hava hushållningssällskapen en betydelsefull arbetsuppgift. Utskottet ansluter sig till departementschefens uttalanden i detta sammanhang.

5. Hemslöjdskonsulterande verksamhet.

Hushållningssällskapsutredningen.

Beträffande utredningens förslag hänvisas till propositionen s. 82—85.

Departementschefen.

I likhet med hushållningssällskapsutredningen anser jag hemslöjden vara av stor betydelse för landsbygdens befolkning framför allt för det mindre jordbruket, där komplettering av inkomsten på annat sätt möter svårigheter. Det är därför av stor vikt att en effektiv och rationellt ordnad undervisnings- och upplysningsverksamhet kommer till stånd på ifrågavarande område. Emellertid synes såsom lanbruksstyrelsen anfört frågan om den lämpligaste

organisationen av berörda verksamhet icke blivit utredd i den utsträckning som måste anses önskvärd. Innan slutlig ståndpunkt toges i förevarande fråga, synes densamma därför böra underkastas ytterligare utredning och överväganden.

Frågan om ordnande av den hemslöjdskonsulterande verksamheten har behandlats av hushållningssällskapsutredningen, som bland annat föreslagit anställande av särskilda med statsmedel avlönade hemslöjdskonsulenter. I förevarande proposition har departementschefen vitsordat betydelsen av en effektiv och rationellt ordnad undervisnings- och upplysningsverksamhet på hemslöjdens område men ansett, att den lämpligaste organisationen av berörda verksamhet borde göras till föremål för ytterligare utredning och överväganden, innan slutlig ståndpunkt toges i frågan.

Utskottet.

I anledning härav har statens hemslöjdsråd i en till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet ställd, till utskottet överlämnad skrivelse den 18 mars 1944 framhållit, att lösningen av frågan om särskilda hemslöjdskonsulenter vore ur hemslöjdens synpunkt av vital betydelse. Hemslöjdsrådet har med hänsyn härtill hemställt, att av departementschefen åsyftad kompletterande utredning snarast möjligt måtte verkställas. Liknande synpunkter hava framförts i motion nr 500 i andra kammaren.

Enligt utskottets mening har hemslöjden mångenstädes stor betydelse för landsbygdens befolkning. Icke minst för innehavare av mindre jordbruk innebär hemslöjdsverksamhet en möjlighet till värdefull komplettering av inkomsterna. I händelse av betydande arbetslöshet under efterkrigstiden utgör hemslöjdsutövandet en betydelsefull arbetsreserv. För främjande även av denna näringsgrens utveckling och befordrande av hemslöjdsutövarnas skicklighet är en ändamålsenlig undervisnings- och upplysningsverksamhet av betydelse. Med hänsyn härtill synes jämväl utskottet angeläget, att den åsyftade utredningen rörande nämnda verksamhet snarast kommer till stånd.

VIII. Bestämmelser rörande statsbidrag.

Hushållningssällskapsutredningen.

Vidkommande utredningens förslag får utskottet hänvisa till propositionen s. 85—93.

Departementschefen.

I fråga om statsbidrag till utbildningskurser gäller för närvarande, att dylika bidrag i regel utgå med bestämt belopp för utbildningskurs av visst slag samt därutöver med visst bidrag per elev i kursen. Såsom framgår av vad hushållningssällskapsutredningen anfört tala flera skäl för en omläggning av principerna för bidragsberäkningen. Kostnaderna för ifrågavarande kurser torde vara ganska olika på skilda håll i landet. De fasta bidragen kunna därför understundom ställa sig allt för knappa, under det att de under vissa

förhållanden komma att framstå såsom onödigt stora. Med hänsyn härtill torde avgjorda fördelar vinnas vid ett genomförande av utredningens förslag att i bestämmelserna rörande statsbidrag i regel endast angåves maximibidrag till kurs av visst slag och att det skulle ankomma på lantbruksstyrelsen, att inom denna maximigräns bevilja på grundval av för kurs upprättad utgiftsstat erforderligt statsbidrag. I likhet med utredningen anser jag, att undantag från den sålunda föreslagna principen dock må göras i fråga om praktiska utbildningskurser för ladugårdsförmän och svinskötare, för vilka på sätt utredningen föreslagit oförändrade statsbidragsbestämmelser böra gälla. Genom den av mig nu förordade bestämmelsen torde en bättre anpassning till de verkliga kostnaderna kunna vinnas.

I fråga om storleken av de maximibelopp, som böra utgå vid ifrågavarande kurser kan jag med vissa jämkningar ansluta mig till utredningens förslag. Med hänsyn till av mig tidigare förordad begränsning av tiden för utbildningskurs för lantbruksinstruktörer torde maximibidraget för dylik kurs kunna minskas till inemot halva det belopp, som hushållningssällskapsutredningen föreslagit. De av lantbruksstyrelsen eljest förordade ändringarna i förslaget synas i huvudsak även kunna godtagas.

I fråga om undervisningskurser har utredningen ansett principen om maximistatsbidrag böra gälla jämväl lantbrukarekurser och specialkurser i ladugårdsskötsel. Häremot har jag intet att erinra. För undervisningskurser av annat slag synes däremot såsom utredningen föreslagit sagda princip icke böra tillämpas med hänsyn till dessa kursers varierande längd.

En fråga som i detta sammanhang bör upptagas till övervägande är huruvida, liksom för närvarande, såsom villkor för statsbidrag till vissa undervisningskurser bör uppställas att hushållningssällskapen av egna medel eller eljest gälda halva kurskostnaden. Såsom utredningen framhållit, innebära denna princip, att ett hushållningssällskap, som av egna medel eller eljest kan anvisa relativt stort belopp till ifrågavarande verksamhet, kan genom bättre utnyttjande av förefintligt statsanslag anordna flera kurser än ett sällskap med mindre egna resurser, ehuru måhända behovet av kurser är relativt större inom det sistnämnda hushållningssällskapets område. I likhet med utredningen anser jag, att ett statsbidragsvillkor med dylika konsekvenser icke är ändamålsenligt och ej ägnat att befrämja en önskvärd utveckling av undervisningsverksamheten i hela landet. Det är för övrigt att märka, att då flertalet hushållningssällskaps inkomster till huvudsaklig del utgöras av statsanslag, nämnda princip i realiteten innebär, att kostnaderna för ifrågavarande verksamhet redan nu bestridas till huvudsaklig del av statsmedel, dels i form av statsbidrag till undervisning för i mindre jordbruk deltagande män och kvinnor och dels ur det statsanslag, som årligen utgår till hushållningssällskapens allmänna verksamhet. En överflyttning av huvudsakliga delen av kostnaderna till undervisningsanslaget betyder sålunda i verkligheten endast en ringa ökning av statens utgifter för ändamålet men medger en bättre översikt över desamma. Med hänsyn till det anförda finner jag mig böra tillstyrka utredningens förslag i nu förevarande avseende.

Vad angår övriga bestämmelser om statsbidrag till ifrågavarande kurser torde dessa sedermera få upptagas till övervägande.

Behovet av statsunderstödda utbildnings- och undervisningskurser synes mig för närvarande kunna tillgodoses inom en kostnadsram av 370 000 kronor. Beträffande frågan om statsbidrag till utbyte av jordbrukareungdom, studieresor och premieringar må erinras om, att av statsfinansiella skäl statsanslag till dessa ändamål icke anvisats under senare år. Vid angivande av kostnadsramen under de närmaste åren för statliga åtgärder till befrämjande av undervisnings- och upplysningsverksamheten inom lantbrukshållningens område har jag ej heller nu ansett mig böra räkna med statsanslag för nyssnämnda ändamål.

Såsom tidigare nämnts har för budgetåret 1943/44 för ändamålet kunnat disponeras 235 000 kronor, däri inberäknad kurs i lantbruksbokföring, vartill statsbidrag plägar utgå i särskild ordning. Den med 135 000 kronor beräknade kostnadsökningen hänför sig i viss utsträckning till det av mig tidigare förordade borttagandet av nu gällande bestämmelser om bidrag av ortsmedel i vissa fall med belopp, motsvarande statsbidraget. Då ortsbidraget i regel kan anses utgå ur statsanslaget till hushållningssällskapens allmänna verksamhet, innebär nämnda höjning i realiteten till viss del en överflyttning av statens utgifter från ett anslag till ett annat. Hänsyn bör nämligen tagas härtill vid beräkning av framtida anslag till hushållningssällskapens allmänna verksamhet, vartill jag återkommer i det följande.

I enlighet med hushållningssällskapsutredningens av bland andra riksräkenskapsverket tillstyrkta förslag bör fördelningen av statsanslag till den allmänna undervisnings- och upplysningsverksamheten ankomma på lantbruksstyrelsen. Den nuvarande vanligen förekommande ordningen med beslut av Kungl. Maj:t efter förslag av lantbruksstyrelsen innebär uppenbarligen ett dubbelarbete och en tidskrävande omgång.

Frågan om utsträckande av bestämmelserna rörande statsunderstöd åt kursdeltagare till, såsom hushållningssällskapsutredningen föreslagit, deltagare även i andra kurser än de för närvarande statsunderstödda torde jag vid senare tillfälle få ånyo anmäla för Kungl. Maj:t.

Med hänsyn till betydelsen av den allmänna undervisnings- och upplysningsverksamheten på lantbrukshållningens område synes utskottet angeläget, att denna verksamhet även framdeles effektivt understödjes från statsmakternas sida. Av departementschefen härutinnan nu framförda synpunkter föranleda inga erinringar från utskottets sida. Utskottet har dock därmed icke nu tagit ställning till storleken av erforderligt statsanslag för ändamålet.

Utskottet.

Hushållningssällskapens förmedling av statsunderstöd till drifts-ekonomiska förbättringsåtgärder i allmänhet inom jordbruket.

Hushållningssällskapsutredningen.

Beträffande utredningens förslag hänvisas till propositionen s. 95—103.

Departementschefen.

I samband med att jag klargjorde min principiella inställning till hushållningssällskapsutredningens förslag uttalade jag mig även för att statens stöd till driftsekonomiska förbättringsåtgärder å jord och ekonomibyggnader torde böra lämnas i form av amorterings- och avskrivningslån. Jag torde nu få lämna en redogörelse för min uppfattning beträffande omfattningen av detta stöd och de villkor under vilka detsamma må lämnas. Jag kommer härvid icke att ingå på samtliga detaljspörsmål i ämnet utan endast uppehålla mig vid de väsentligaste punkterna.

I likhet med hushållningssällskapsutredningen anser jag att såväl amorteringslån som avskrivningslån böra liksom nu kunna utlämnas genom hushållningssällskaps förmedling för i första hand följande ändamål, nämligen nyodling, stenröjning, jordkörning, täckdikning, avloppsförbättring, betesförbättring, gödselvårdsanläggning, anläggning för beredande av ensilagefoder och ladugårdsförbättring. Därjämte böra emellertid dylika lån kunna utlämnas efter lantbruksstyrelsens beprövande även till andra driftsekonomiska förbättringsåtgärder å jord och ekonomibyggnader. Härigenom vinnes en större rörlighet och smidighet vid understöd för driftsekonomiska förbättringsåtgärder på jordbrukets område.

Såväl amorterings- som avskrivningslån böra utgå med endast viss del av kostnaderna för företaget. Härutinnan synes mig böra övervägas möjligheterna att utan åsidosättande av skälighetskravet dock söka åstadkomma så enkla och enhetliga samt i varje fall mellan olika slag av förbättringsåtgärder inbördes så väl avvägda statsunderstöd som möjligt. Amorteringslån böra kunna utlämnas till jordbrukare, oberoende av storleken av hans åkerinnehav, under det att avskrivningslån böra begränsas till företag vid brukningsdelar om högst 20 hektar åker.

Amorteringslån bör, såsom hushållningssällskapsutredningen föreslagit, vara ränte- och amorteringsfritt under viss tid samt sedermera förräntas och amorteras under visst antal år. I stort sett torde utredningens förslag härutinnan kunna godtagas. Beträffande räntans storlek synes frågan härom icke i nuvarande läge böra upptagas till slutligt bedömande.

I fråga om avskrivningslån har hushållningssällskapsutredningen icke ansett behövt, att hushållningssällskaps beslut om avskrivning underställdes lantbruksstyrelsen för fastställande. Lantbruksstyrelsen och statskontoret hava däremot ansett dylikt underställande erforderligt. Med hänsyn till det stora

antal avskrivningslån, som kunna förväntas bli föremål för beslut om avskrivning, samt svårigheterna att centralt bedöma härmed sammanhängande spörsmål, finner jag mig böra förorda hushållningssällskapsutredningens förslag på denna punkt. Det är att märka, att hushållningssällskapen för närvarande bevilja de bidrag, vilka skola ersättas av avskrivningslån. Jag anser mig jämväl böra tillstyrka hushållningssällskapsutredningens förslag att behovsprincipen obligatoriskt tillämpas i fråga om såväl amorteringslån som avskrivningslån. Ifrågavarande låneverksamhet torde nämligen med en dylik bestämmelse bli till gagn för det största antalet jordbrukare och för dem som bäst äro i behov därav.

Enligt nu gällande bestämmelser beviljas statsbidrag för ifrågavarande ändamål av Kungl. Maj:t efter förslag av lantbruksstyrelsen, under det att statslån till hushållningssällskap för utlämnande av amorteringslån utlämnas efter beslut av lantbruksstyrelsen. I likhet med hushållningssällskapsutredningen finner jag mest praktiskt och rationellt, att lantbruksstyrelsen gives dylik rätt i fråga om såväl avskrivningslån som amorteringslån. I annat sammanhang har jag förordat utredningens förslag, att hushållningssällskap för förmedling tilldelat belopp finge av sällskapet användas för de ändamål av ifrågavarande slag, som sällskapet funne lämpligt. Någon uppdelning av tilldelat belopp, såsom nu sker, på skilda ändamål, skulle sålunda icke verkställas av lantbruksstyrelsen. Givet är, att denna bestämmelse icke undandraget statsmakterna rätten, att om så befinnes önskvärt, förbehålla endast vissa landsdelars jordbrukare rätt till understöd för visst eller vissa ändamål av ifrågavarande slag.

Vad slutligen angår frågan om anslag av statsmedel för ifrågavarande ändamål må framhållas, att medelsbehovet i stor utsträckning givetvis kommer att påverkas av villkoren för amorteringslån och avskrivningslån men därjämte och sannolikt i än högre grad av den takt, i vilken rationaliseringsarbetet på ifrågavarande område anses böra bedrivas med stöd från statsmakternas sida. Såsom hushållningssällskapsutredningen framhållit, torde omfattningen av erforderliga förbättringsarbeten vara mycket stor och i sin helhet kräva betydande insatser från statens sida. Emellertid synas de av utredningen gjorda beräkningarna av medelsbehovet kunna godtagas. För utlämnande av amorteringslån synes alltså böra beräknas ett belopp av 12 000 000 kronor och för avskrivningslån ett belopp av 3 000 000 kronor.

I samband med framförande av sina allmänna synpunkter på hushållningssällskapens framtida organisation och verksamhet har utskottet i princip förordat propositionens förslag rörande formerna för statsunderstöd till drifts-ekonomiska förbättringsåtgärder å jord och byggnader vid jordbruket. Där- emot har det av tidigare anförda skäl icke syntes utskottet lämpligt, att riksdagen nu fattar definitiv ståndpunkt till spörsmålet rörande det lokala organ, åt vilket nämnda åtgärder framdeles skola anförtros. Slutligen har utskottet tidigare uttalat, att i avvaktan på sistnämnda frågas definitiva lösning syntes ifrågasatt sammanslagning av lånefonder respektive anslag för ändamålet

Utskottet.

kunna anstå liksom även genomförandet av förslag angående större frihet för förmedlingsorgan vid förmedling av disponibla understödsbelopp. Utskottet har intet att erinra mot departementschefens förslag i detta sammanhang rörande de ändamål, till vilka ifrågavarande lån må kunna utlämnas.

Hushållningssällskapens verksamhet till husdjursskötselns främjande.

Hushållningssällskapsutredningen.

Vidkommande utredningens förslag får utskottet hänvisa till propositionen s. 105—124.

Departementschefen.

Det torde icke råda mer än en mening om att husdjursskötseln är en av de mest betydelsefulla grenarna av den svenska jordbruksnäringen. Anledningarna härtill äro många. Sålunda erbjuda de naturliga förutsättningarna för jordbruksproduktionen inom stora delar av landet goda möjligheter för animalieproduktion samt därefter avpassad foderväxtodling. Mångenstädes medför klimatet att husdjursskötseln och foderväxtodlingen blir den viktigaste eller kanske enda ekonomiskt bärkraftiga jordbruksgrenen. Jordbrukets struktur, karakteriserad av åkerjordens uppdelning på många små och medelstora brukningsdelar, utgör ännu en anledning till relativt omfattande animalieproduktion. Befolkningens förbättrade levnadsstandard föranleder även en stegrad efterfrågan särskilt på animaliska livsmedel.

Från statsmakternas sida hava sedan länge vidtagits och bära jämväl framdeles vidtagas åtgärder i syfte att främja husdjursskötseln. Dessa åtgärder hava — fränsett husdjurssjukdomarnas bekämpande — omfattat undervisnings- och upplysningsverksamhet genom bland andra hushållningssällskapens försorg samt direkta statsunderstöd av skilda slag, av vilka flertalet förmedlats av hushållningssällskapen. Hushållningssällskapsutredningen har i sitt betänkande framlagt förslag till ändrade bestämmelser för statsunderstöd till sagda åtgärder. Såsom jag tidigare framhållit kommer jag icke nu att ingå på alla de detaljspörsmål, som kunna uppstå i samband med ett övervägande av utredningens förslag. Jag kommer i detta sammanhang att endast upptaga till behandling de frågor, som hava mera principiell innebörd.

Jag har tidigare klargjort min ställning till hushållningssällskapsutredningens förslag rörande hushållningssällskapens undervisningsverksamhet på husdjursskötselns område. Den allmänna upplysningsverksamheten från hushållningssällskapens sida bedrives i fråga om husdjursskötseln i första hand av hos sällskapen anställda konsulenter vilka särskilt ägnat sig åt denna verksamhet. I likhet med utredningen är jag av den uppfattningen, att husdjursskötselns upplysningsverksamhet måste i större utsträckning

än hittills ägnas åt utfodringsfrågor och ladugårdshygieniska spörsmål. Härvid bör även uppmärksammas frågan om en anpassning av nötkreatursbesättningarnas storlek efter förefintliga tillgångar på hemmaproducerade fodermedel. En förbättring av djurmaterialet genom avelsverksamhet är utan tvivel av synnerlig betydelse för husdjurskötselns utveckling, men parallellt härmed bör stor uppmärksamhet och omsorg ägnas åt att så effektivt som möjligt utnyttja djurens produktionsförmåga genom en ändamålsenligt ordnad utfodring och en god ladugårdshygien. Vad utfodringen angår må här särskilt framhållas betydelsen av utvidgad avkastningskontroll, förutänken en rationell utfodring i regel icke torde vara möjlig att ordna. Jag återkommer härtill senare men vill redan i detta sammanhang uttala min anslutning till utredningens förslag om anställning hos hushållningssällskapen förutom av husdjurskonsulenter av särskilda med statsmedel avlönade husdjursinstruktörer med uppgift, bland annat, att under husdjurskonsulentens ledning handhava överinseendet över avkastningskontrollen, främst i fråga om nötkreaturen.

I fråga om åtgärder till husdjursavelns främjande har utredningen ansett, att statsbidrag jämväl framdeles borde i princip utgå till såväl tjur- som galt-, bagg- och bockföreningar. I vissa yttranden har tveksamhet uttalats härutinnan. Även enligt min mening kunna numera skäl andragas mot utlämnande av statsbidrag till i varje fall vissa av nämnda föreningar. Sålunda innebära tidigare omförmälda bestämmelser med krav på härstammingsbevis för avelstjur ett verksamt stöd för tjurföreningsverksamheten inom de områden, där dylika bestämmelser tillämpas. Ett liknande stöd har kommit galtföreningarna till del genom galtbesiktningstvånget. Emellertid äro nu nämnda bestämmelser för tjurar och galtar ännu icke gällande i hela landet. Vidare avse såväl nu gällande som av utredningen föreslagna bestämmelser rörande statsbidrag till ifrågavarande föreningar att tillgodose i första hand de mindre jordbrukens behov av handjur. Därtill kommer, att tjur-, galt-, bagg- och bockföreningarna ännu icke nått den stadga inom hela landet, att ett borttagande av möjligheten för dylik förening att erhålla statsbidrag kan anses tillrådigt. Jag finner mig sålunda i princip böra förorda statsbidrag för ändamålet åtminstone tills vidare. Lantbruksstyrelsen bör dock äga att för visst hushållningssällskaps område eller del därav föreskriva, att statsbidrag icke må utgå till förening av ifrågavarande slag. Vid prövning härav bör givetvis hänsyn även tagas till lämpligheten av viss gren av husdjursaveln — exempelvis getaveln — inom viss landsdel.

Jag delar utredningens uppfattning att statsunderstöd till förening av ovannämnt slag bör begränsas att avse täckande av kostnaderna för inköp av handjur. Utgifterna för föreningsorganisation liksom kostnaderna för handdjurs försäkring och underhåll böra däremot i regel bestridas av föreningens medlemmar. Emellertid synas skäl tala för att även underhållsbidrag av statsmedel må framdeles utgå för tjur, som är uppställd inom område av de fyra nordligaste länen och Kopparbergs län, där underhållskostnaderna för

tjur äro särskilt höga. Liksom utredningen anser även jag, att handjursbidrag må efter Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall utgå jämväl i de fall, där hondjuren befruktas genom artificiell insemination.

Flertalet av nu nämnda understöd taga i första hand sikte på att genom stöd åt föreningar med uppgift att för medlemmarnas räkning tillhandahålla handjur främja husdjursavelns utveckling inom mindre djurbesättningar. Emellertid kunna i vissa trakter — främst i avlägset belägna bygder och i skärgårdsområden — tjurföreningar bildas och upprätthållas endast med stora svårigheter. För att tillgodose dylika trakters behov av tjurar bör, såsom utredningen föreslagit, statsunderstöd (tjurkalvsbidrag) kunna utgå under vissa villkor till enskild mindre jordbrukare för inköp av tjurkalvar.

Hittillsvarande möjligheter torde böra bibehållas för enskild person att erhålla statsunderstöd för hållande av bagge (bagghållningsbidrag) samt för hushållningssällskap i vissa län att erhålla statsbidrag för utstationering av bock (bockhållningsbidrag), under villkor att bagg- respektive bockförening endast med stora svårigheter kan bildas och upprätthållas på orten. I detta sammanhang vill jag även uttala min anslutning till hushållningssällskapsutredningens förslag, att särskilt statsbidrag framdeles ej bör utgå till hushållningssällskap till täckande av kostnaderna för besiktningsmans resor.

Jag anser mig icke nu i övrigt böra närmare ingå på storleken av ifrågavarande bidrag och ej heller på de villkor som böra gälla för erhållande av desamma.

I samband med sina förslag om statsbidrag till förvärv av handjur har hushållningssällskapsutredningen jämväl upptagit frågan om inrättande av en särskild statlig lånefond, ur vilken hushållningssällskap kunde tilldelas statslån för utlämnande av amorteringslån till förening av ovannämnt slag för förvärv av tjur, galt, bagge eller bock. Vissa hushållningssällskap utlämna för närvarande dylika lån av egna medel på inom skilda sällskap varierande villkor. Med hänsyn till önskvärdheten av att enahanda villkor för dylika lån tillämpas inom olika hushållningssällskaps områden samt då det icke synes lämpligt, att utlämnande av lån för ändamålet skall vara beroende av de enskilda hushållningssällskapens tillgång till egna medel, finner jag i likhet med utredningen mig böra föreslå inrättande av en statlig lånefond för ändamålet.

Ifrågavarande lån torde böra få utgå med belopp motsvarande handjurets inköpskostnad eller av besiktningsman åsatt värde samt erhålla formen av amorteringslån. Beträffande storleken av räntan synes frågan därom i nuvarande läge icke böra upptagas till slutligt bedömande.

Slutligen vill jag i likhet med utredningen förorda, att statsbidrag jämväl till avelsstationer (avelstationsbidrag) för svin, får och getter må kunna utgå inom Kopparbergs län och de fyra nordligaste länen. Inom dessa län synas mig nämligen dylika stationer fortfarande hava en viktig uppgift att fylla vid rekryteringen av avelsdjursstammen för sagda husdjursslag.

Jag övergår därefter till frågan om åtgärder från statsmakternas sida till främjande av en rationell utfodring av husdjuren. I annat sammanhang har jag framhållit betydelsen av en utvidgad upplysningsverksamhet på detta område. För att giva denna ett mera konkret innehåll synes lämpligt att på sätt utredningen förordat genom hushållningssällskapen anordnas med statsmedel understödda demonstrationsutfodringar. Dessa skulle hava till uppgift att främja produktionen av sådana fodermedel, som erfordras för upprättande av lämpliga foderstater, att främja en rationell användning av producerade fodermedel samt att verka för användning av sagda fodermedel speciellt för sådan produktion, för vilken förefintliga avsättningsmöjligheter äro goda. Förslaget har i ett flertal yttranden tillstyrkts. I anslutning till vissa uttalanden i yttrandena vill jag framhålla att hinder icke synes böra möta för hushållningssällskap att i samband med dylika demonstrationsutfodringar anordna demonstration av åtgärder avseende husdjursaveln och husdjursskötseln. En dylik kombination torde vara önskvärd för att öka intresset från jordbrukarnas sida för ifrågavarande verksamhet.

Vid planläggning av utfodringen är det givetvis av stor betydelse att äga kännedom om icke allenast fodrets kvantitet utan även dess kvalitet. Hushållningssällsкаpsutredningens uttalande rörande planmässigt anordnade fodermedelsanalyser synes mig därför vara värt beaktande. Däremot synes icke, såsom i vissa yttranden över förslaget påyrkats, statsbidrag i syfte att nedbringa kostnaderna för dylika analyser och därmed öka intresset från jordbrukarnas sida att låta analysera fodret böra ifrågakomma. Tills vidare bör avvaktas resultatet av en intensifierad upplysningsverksamhet på området från hushållningssällskapens sida.

För åstadkommande av en planmässig och ur ekonomisk synpunkt ändamålsenlig utfodring samt för underlättande av ett rationellt urval av produktionskraftiga djur kräves, såsom tidigare framhållits, en ändamålsenligt ordnad avkastningskontroll av de enskilda djuren. Liksom hittills bör denna verksamhet jämväl framdeles stödjas av statsmakterna. Den med statsmedel understödda kontrollen i fråga om svin, får och getter torde böra anordnas på sätt lantbruksstyrelsen föreskriver.

I fråga om ladugårdskontrollen må erinras att övervakningen av denna verksamhet inom stora delar av landet är anförtrodd åt särskilda överkontrollassistenter, vilka äro underställda ett centralt organ (kontrollnämnden). Vissa hushållningssällskap hava däremot hos sig anställda dylika befattningshavare. I båda fallen utgår statsbidrag till avlöning av desamma. Enligt mitt förmenande bör överkontroll bibehållas jämväl framdeles. I likhet med hushållningssällsкаpsutredningen anser jag emellertid den nu härutinnan tillämpade ordningen icke alldeles tillfredsställande. Erfarenheten har visat, att hos kontrollnämnden anställda överkontrollassistenter hava alltför stora områden för att övervakningen över kontrollassistenternas arbete skall bliva effektiv och önskvärd propaganda för anslutning till ladugårdskontrollen skall kunna bedrivas. Ehuru ledningen av ladugårdskontrollen inom nämnda områden formellt tillkommer vederbörande hushållningssäll-

skap, närmast husdjurskonsulenten, har i praktiken den förenämnda organisationsformen med en hos hushållningssällskapet icke anställd befattningshavare som övervakare av verksamheten haft till följd, att vederbörande husdjurskonsulent kommit att stå i otillräcklig kontakt med ladugårdskontrollverksamheten. Det synes önskvärt, att ändring härutinnan åstadkommes. Härvid kunde ifrågasättas, att övervakningen i varje fall inom mindre hushållningssällskapsområden anförtroddes åt vederbörande husdjurskonsulent. Tidigare erfarenheter av en dylik organisationsform hava emellertid icke varit goda. Den närmaste ledningen och ansvaret för verksamheten bör visserligen åligga husdjurskonsulenten men själva övervakningen av kontrollassistenter och vad därmed äger samband kan sagda befattningshavare icke medhinna. Jag är därför, såsom tidigare nämnts, av den uppfattningen, att för det praktiska handhavandet av övervakningen av avkastningskontrollen, närmast ladugårdskontrollen, erfordras hos varje hushållningssällskap särskilda husdjursinstruktörer. I mån av tid böra dessa instruktörer även kunna under husdjurskonsulentens ledning medverka vid demonstrationsutfodringar, undervisningskurser på husdjursskötselns område etc.

Sedan särskilda husdjursinstruktörer anställts hos hushållningssällskapen och de med statsbidrag avlönade överkontrollassistentbefattningarna hos kontrollnämnden i samband härmed indragits, är enligt utredningens mening kontrollnämnden icke längre erforderlig. Med hänsyn till vad lantbruksstyrelsen anfört rörande nämndens uppgifter är jag emellertid i varje fall för närvarande icke beredd att biträda utredningens förslag på denna punkt.

Under erinran om den centralisering av kontrollföreningsverksamheten till ett fåtal större föreningar, som mångenstädes ägt rum under senare år, har utredningen vidare föreslagit, att ladugårdskontrollen borde, därest vederbörande hushållningssällskap efter samråd med kontrollförening beslutade häröfver, kunna ställas under sällskapets direkta ledning och kontrollföreningen upphöra. Statsbidrag till ladugårdskontrollen borde sålunda i dylikt fall disponeras av hushållningssällskapet för sådan verksamhet. Även om utredningens förslag kan innebära förenkling av organisationsformen, kan dess genomförande dock medföra svåröverskådliga konsekvenser i fråga om bland annat kontrollassistenternas anställningsförhållanden, varför jag i varje fall icke nu anser mig kunna förorda utredningens förslag i denna del.

Vad angår frågan om statsbidrag till ladugårdskontrollen har utredningen ansett dylika bidrag (ladugårdskontrollbidrag) böra utgå jämväl framdeles men begränsas till två kontrollformer, nämligen officiell kontroll (fullständig kontroll) och enskild kontroll (kontroll genom provmjölkkningsringar). I likhet med utredningen anser jag, att statsunderstöd framdeles i varje fall icke bör utgå till den nuvarande så kallade ofullständiga kontrollen. Statskontoret har uttalat tveksamhet rörande statsbidrag överhuvud taget för sagda ändamål och Malmöhus läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har ansett, att statsbidrag till den officiella kontrollen icke längre vore av behovet påkallat. Vid övervägande av frågan om statsunderstöd till de anförda båda kontrollformerna synes mig böra beaktas, att den officiella kontrollen utgör en viktig

förutsättning för försäljning av avelsdjur, varför det ligger i den enskilde avelsdjursuppfödarens intresse ur privatekonomisk synpunkt att hava sin besättning ansluten till dylik kontroll. Det synes under sådana förhållanden även skäligt, att kostnaderna för dylik kontroll bestridas helt av den enskilde uppfödaren. För den djurägare, som icke bedriver försäljning av avelsdjur, torde den enskilda kontrollen vara tillfyllest. Med hänsyn härtill är även jag böjd för att förorda ett borttagande av statsbidraget till den officiella kontrollen. Emellertid har organisationen av den enskilda kontrollen ännu icke nått en fullt ändamålsenlig utformning. Ett omedelbart borttagande av hela statsbidraget till den officiella kontrollen skulle under sådana förhållanden kunna medföra, att de mindre jordbrukare, vars deltagande i den officiella kontrollen ofta fördyrar densamma, icke längre kunde få sitt behov av ladugårds-kontroll tillgodosett. Jag anser mig därför icke böra motsätta mig fortsatt statsbidrag till den officiella kontrollen under en övergångstid, varvid dock en successiv sänkning av nu utgående statsbidrag för ändamålet bör övervägas. Den enskilda kontrollen, vilken kontrollform är relativt ny och ännu icke nått önskvärd omfattning, synes mig däremot även framdeles böra stödjas genom statsbidrag i den omfattning, som befinnes erforderlig för att stimulera främst innehavare av mindre djurbesättningar att ansluta besättningen till densamma och som må vara önskvärd för upprätthållande av den i samband med kontrollen viktiga upplysningsverksamheten på utfodringens område.

Vad utredningen anfört i fråga om statsbidrag till främjande av biskötseln och fjäderfäskötseln samt till anordnande genom lantbruksstyrelsens försorg av sammankomster mellan hushållningssällskapens befattningshavare på husdjursskötselns område eller efter Kungl. Maj:ts beprövande till andra för husdjursskötselns främjande betydelsefulla åtgärder ger icke anledning till några erinringar från min sida.

Av enahanda skäl, som jag tidigare anfört ifråga om statsbidrag till av hushållningssällskap anordnade undervisningskurser m. m. anser jag, att nu gällande villkor för flertalet statsbidrag till husdjursskötselns främjande, att minst lika stort belopp som statsbidraget anvisas av vederbörande hushållningssällskap eller eljest av medel från orten, i regel icke vidare bör tillämpas. Likaledes förordar jag, att det i regel bör ankomma på lantbruksstyrelsen att besluta rörande statsbidrag till de ändamål, varom här är fråga.

Hushållningssällskapen böra äga frihet att under hänsynstagande till de lokala behoven av bidrag för ifrågavarande ändamål använda till deras förfogande ställda medel. Givet är att lantbruksstyrelsen bör övervaka att de av statsmakterna anvisade bidragsmedlen användas av hushållningssällskapen på ett tillfredsställande sätt. Behovet av statsanslag är visserligen beroende av de villkor, som komma att gälla för erhållande av statsbidrag, men sannolikt i än högre grad på den omfattning av den statsunderstödda verksamheten, som statsmakterna kunna finna önskvärd. Enligt min mening torde behovet av statsunderstödda åtgärder inom ifrågavarande område kunna tillsvärdare tillgodoses inom en kostnadsram av 900 000 kronor. Detta innebär i

jämförelse med nu utgående anslag en ökning med 255 000 kronor, vilken emellertid är föranledd av borttagandet av det nu gällande villkoret för statsbidrag till vissa av förenämnda ändamål, att av vederbörande hushållningssällskap eller eljest från orten skall anvisas bidrag, motsvarande statsbidraget. Då ortsbidraget i regel kan anses utgå ur statsanslaget till hushållningssällskapens allmänna verksamhet, torde nämnda höjning i verkligheten innebära en överflyttning av statens utgifter från ett anslag till ett annat. Hänsyn bör tagas härtill vid beräkning av framtida anslag till hushållningssällskapens allmänna verksamhet, vartill jag återkommer i det följande. För den föreslagna husdjurslånefonden torde böra beräknas ett belopp av 2 000 000 kronor.

Utskottet.

Från statsmakternas sida hava sedan länge åtgärder vidtagits i syfte att främja husdjurskötselns utveckling. Med hänsyn till denna näringsgrens synnerligen stora betydelse för det svenska jordbruket är det uppenbarligen av vikt, att densamma jämväl framdeles från statsmakternas sida ägnas all uppmärksamhet och verksamt stödjes. Jämte allmän undervisnings- och upplysningsverksamhet på området böra de framtida åtgärderna liksom hittills omfatta statsunderstöd till främjande av såväl husdjursaveln som en rationell utfodring av husdjuren. De synpunkter och förslag härutinnan, som i propositionen framförts, synas utskottet i stort sett ändamålsenliga och ägnade att effektivt främja husdjurskötselns utveckling. I anledning av i detta sammanhang väckta motioner anser sig utskottet böra anföra följande.

Beträffande statsbidrag till den officiella kontrollen har i propositionen uttalats, att med hänsyn till den enskilde avelsdjursuppfödarens intresse ur privatekonomisk synpunkt att hava sin besättning ansluten till dylik kontroll syntes skäligt, att kostnaderna för densamma helt bestredes av den enskilde uppfödaren. På grund härav har departementschefen förklarat sig böjd för att förorda ett borttagande av statsbidraget till den officiella kontrollen. På i propositionen anförda skäl har departementschefen emellertid icke velat motsätta sig statsbidrag till sagda kontroll under en övergångstid, varvid dock en successiv sänkning av nu utgående statsbidrag för ändamålet borde övervägas.

I anledning av detta uttalande har i likalydande motionerna nr 316 i första kammaren och nr 505 i andra kammaren framhållits, att med hänsyn till kontrollkostnaderna skulle, om statsbidraget till den officiella kontrollen borttoges, de mindre jordbrukarna praktiskt taget uteslutas från möjligheten att genom ett långvarigt arbete skapa en avelsbesättning. Enligt motionärernas mening måste de mindre jordbrukare, som ville ägna sig åt avelsarbete, få möjlighet härtill genom att kunna deltaga i den officiella kontrollen. Detta vore ett intresse icke endast för dem själva utan även för den bygd, i vilken de arbetade. Motionärerna hava därför yrkat, att riksdagen måtte uttala sig för ett bibehållande av statsanslaget till den officiella kontrollen och en sådan fördelning av statsbidraget, att mindre jordbrukare, som önskade bedriva avelsarbete, icke utestängdes från deltagande i den officiella kontrollen.

Enligt utskottets mening är kreatursbesättnings anslutning till den officiella ladugårdskontrollen utan tvivel en viktig förutsättning för ett ordnat avelsarbete. Syftet med nuvarande statsbidrag till den mot den officiella kontrollen svarande fullständiga kontrollen är att nedbringa de relativt höga kostnaderna för mindre kreatursbesättnings deltagande i sagda kontroll och därmed möjliggöra en önskvärd anslutning från deras sida. Då även utskottet hyser den uppfattningen, att ett borttagande av statsbidraget skulle kunna äventyra möjligheten härtill, anser sig utskottet kunna i huvudsak ansluta sig till motionärernas synpunkter.

Hushållningssällskapens verksamhet till fiskets främjande.

Hushållningssällskapsutredningen.

Redogörelse för utredningens förslag återfinnes i propositionen s. 130—134.

Departementschefen.

I likhet med hushållningssällskapsutredningen anser jag lämpligt, att frågor rörande fiskets främjande jämväl framdeles handhas av hushållningssällskapen genom särskilda fiskerinämnder, med rätt för sällskapen att, efter lantbruksstyrelsens medgivande, överlåta större eller mindre del av sin verksamhet på ifrågavarande område på en självständig fiskaresammanslutning i stället för en fiskerinämnd.

I fråga om fiskerinämndernas sammansättning delar jag lantbruksstyrelsens uppfattning, att svårigheter mångenstädes torde uppstå att genomföra hushållningssällskapsutredningens förslag rörande representanter i fiskerinämnd för yrkesfiskarens organisationer. Såsom lantbruksstyrelsen föreslagit, böra sålunda nämndens ledamöter, förutom i vissa nämnder representanter för domänstyrelsen, i Västerbottens och Norrbottens läns fiskerinämnder av vederbörande länsstyrelser utsedda representanter för lappväsendet samt vederbörande fiskeriintendent såsom självskriven ledamot, utses av hushållningssällskapets förvaltningsutskott. Givetvis böra bland de av förvaltningsutskottet utsedda ledamöterna finnas personer, verksamma inom fiskerinäringen eller dess organisationer. Till frågan om inrättande av en särskild fiskerinämnd för Vättern är jag icke beredd att nu taga ställning utan torde jag efter ytterligare beredning vid ett senare tillfälle ånyo få anmäla denna fråga för Kungl. Maj:t.

Vad därefter angår hushållningssällskapsutredningens förslag rörande statsbidrag till åtgärder på fiskerinäringens område kan jag i huvudsak ansluta mig till detsamma. Med hänsyn till att statsbidrag till avlönande av fiskeritjänstemän förutsatts utgå ur särskilt avlöningsanslag till hushållningssällskapen, har hushållningssällskapsutredningen ansett att årliga anslaget till fiskets främjande i de särskilda orterna borde kunna begränsas till 35 000 kronor. Lantbruksstyrelsen å andra sidan har förordat anslag för ändamålet

med 69 300 kronor. Då jag förutsätter, att särskilt statsbidrag till hushållningssällskapen till fiskeritjänstemännens resor lika litet som till övriga befattningshavares bör utgå framdeles utan bestridas ur i annat sammanhang förordat omkostnadsanslag till hushållningssällskapen, anser jag mig kunna ansluta mig till utredningens anslagsberäkning. Jämfört med de för budgetåret 1943/44 disponibla medlen innebär beräkningen en minskning av anslagsbehovet med 75 000 kronor.

Utskottet. Utskottet delar den i propositionen framförda uppfattningen, att frågor rörande fiskets främjande även framdeles skola handhas av hushållningssällskapen genom särskilda fiskerinämnder, med rätt för sällskapen att, efter lantbruksstyrelsens medgivande, överlåta större eller mindre del av sin verksamhet inom ifrågavarande område på en självständig fiskarsammanslutning i stället för en fiskerinämnd. I fråga om fiskerinämndernas sammansättning ansluter sig utskottet till departementschefens förslag men vill dock uttala önskvärldheten av att, där så ske kan, representanter för yrkesfiskarens organisationer beredas plats i dylika nämnder. Där representativa organ för yrkesfiskare saknas, bör hushållningssällskapet dock tillse, att yrkesfiskarena i varje fall bliva företrädade i fiskerinämnd.

Departementschefens förslag rörande statsbidrag till åtgärder på fiskerinäringens område kan utskottet i huvudsak biträda. Till frågan om erforderligt statsanslag för ändamålet har utskottet icke nu funnit anledning taga ställning.

Befattningar hos hushållningssällskapen.

Hushållningssällskapsutredningen.

I fråga om utredningens förslag får utskottet hänvisa till redogörelse i propositionen s. 135—164.

Departementschefen.

Hushållningssällskapsutredningens allmänna synpunkter och förslag rörande olika slag av befattningar hos hushållningssällskap föranleda i huvudsak icke några erinringar från min sida. I enlighet med utredningens förslag finner jag mig böra förorda, att sekreterare hos hushållningssällskap framdeles benämnas lantbruksdirektör. Den nuvarande benämningen konsulent för de främsta fältarbetande befattningshavarna synes mig böra bibehållas. I likhet med bland andra lantbruksstyrelsen anser jag emellertid tillräckliga skäl icke föreligga att skilja mellan förste och andre konsulenter. Jag delar jämväl den i flera yttranden framförda synpunkten, att benämningen fiskerikonsulent med hänsyn till vederbörandes självständiga ställning och arbetsuppgifter är lämpligare än fiskeriinstruktör. Slutligen bör i enlighet med utredningens förslag den nuvarande benämningen vandringsrättare ersättas av instruktör.

Vad angår av utredningen ifrågasatt omläggning av avlönings- och anställningsförhållandena för lantbruksundervisningsanstalternas befattningshavare anser jag skäl icke föreligga att nu upptaga detta spörsmål, vilket varit föremål för statsmakternas prövning så nyligen som vid 1942 års riksdag.

I likhet med hushållningssällskapsutredningen finner jag däremot vägande skäl tala för en omreglering av lönerna för hushållningssällskapens befattningshavare och utfärdande i samband därmed av bestämmelser rörande dessas tjänstgöringsförhållanden m. m. Alltför stora skiljaktigheter i lönehänseende föreligga, såsom av tidigare redogörelse framgått, mellan befattningshavare av samma slag inom olika hushållningssällskap samt mellan sagda befattningshavare och jämförliga tjänstemän inom andra områden. I sistnämnda hänseende må särskilt framhållas den ogynnsamma löneställning, som vissa av hushållningssällskapens befattningshavare intaga i jämförelse med motsvarande befattningshavare vid de lägre lantbruksundervisningsanstalterna. Vidare synes det önskvärt, att lönerna till skilda befattningshavare hos ett och samma hushållningssällskap bringas i bättre relation till varandra än vad för närvarande ofta är fallet. Härigenom skulle förutsättningar för en bättre och jämnare befordringsgång kunna skapas. Med nu gällande jämförelsevis låga minimigrundlöner för sällskapens befattningshavare intaga dessa även en förhållandevis oförmånlig ställning i pensionshänseende. Svårigheter hava med hänsyn till de ofördelaktiga löneförhållandena uppstått för hushållningssällskapen att rekrytera befattningarna med lämpliga innehavare. I fråga om befattningshavare med agronomkompetens må understrykas, att i och med lantbrukshögskolans tillkomst utbildningstiden utökats, vilket medfört högre utbildningskostnader än tidigare. Ehuru givetvis skäl kunna åberopas mot att i nuvarande tidsläge upptaga förevarande lönefråga till övervägande, anser jag likväl med hänsyn till vad förut anförts lösningen av ifrågavarande spörsmål icke längre skäligen kunna undanskjutas.

Enligt hushållningssällskapsutredningens förslag skulle bestämmelser angående avlöning till befattningshavare hos hushållningssällskap m. m. sammanföras i ett reglemente, uppbyggt i tillämpliga delar på i princip samma grunder som civila avlöningsreglementet och civila icke-ordinariereglementet. Mot detta förslag hava vägande erinringar framförts i ett flertal av de över förslaget avgivna yttrandena. Även jag finner starka betänkligheter kunna resas mot att å hushållningssällskapens befattningshavare tillämpa de statliga löne-reglementenas bestämmelser, vilka för dessa befattningshavares vidkommande få anses vara alltför detaljerade. I likhet med allmänna lönenämnden anser jag lämpligare och mera ändamålsenligt, att för hushållningssällskapens befattningshavare meddelas avlönings- och anställningsbestämmelser liknande dem som nu gälla för lantbruksundervisningsanstalterna. En dylik anordning skulle även vara ägnad att underlätta befordringsgången mellan sällskapen och skolorna.

Såsom villkor för statsbidrag till bland annat avlönande av föreståndare och lärare vid lantmannaskola, lantbruksskola och lanthushållsskola gäller, att lantbruksundervisningsanstalterna skola underkasta sig för anstaltens

befattningshavare av Kungl. Maj:t meddelade avlöningsbestämmelser. Denna princip synes böra tillämpas jämväl i fråga om hushållningssällskapen. Statsbidrag torde böra utgå till avlönande av lantbruksdirektör, jordbrukskonsulent, husdjurskonsulent, trädgårdskonsulent, ungdomskonsulent, hemkonsulent, fiskerikonsulent, jordbruksinstruktör, husdjursinstruktör, ungdomsinstruktör, heminstruktör, kamrerare, kontorsbiträde och skrivbiträde. I fråga om dessa befattningar böra sålunda bestämmelser utfärdas om avlöningsförmåner samt anställningsförhållanden. Däremot anser jag, såsom tidigare nämnts, statsbidrag icke böra i varje fall för närvarande utgå till avlönande av byggnadskonsulenter och slöjkdkonsulenter hos hushållningssällskapen. Tillräckliga skäl synas mig ej heller föreligga för statsbidrag till avlönande av trädgårdsinstruktörer och bokförare. I vissa yttranden framfört förslag rörande särskilda fjäderfäinstruktörer synes kunna tillgodoses genom att husdjursinstruktörerna ägna uppmärksamhet åt bland annat denna gren av husdjurskötseln.

Vad angår avlöningsförmåner må erinras om att förenämnda skolors föreståndare och lärare enligt gällande bestämmelser åtnjuta vissa minimigrundlöner och ålderstillägg. Vidare stadgas rörande befattningshavares rätt till fri bostad jämte erforderligt bränsle eller, därest bostad icke erhålles, kontant ersättning enligt vissa grunder. Föreskrifter hava slutligen meddelats angående avlöning vid tjänstledighet och vikariatsersättning samt i fråga om rörligt tillägg och kristillägg. Bestämmelser av liknande slag synes böra utfärdas även i fråga om förenämnda befattningshavare hos hushållningssällskap.

Beträffande grundlöner äro såsom nämnts för skolornas befattningshavare endast minimibelopp fastställda. Skolstyrelse äger sålunda rätt att med anlitan av andra medel än statsmedel fastställa högre grundlöner. Såsom skäl för tillämpning av principen om minimigrundlön även för sällskapens del kan åberopas önskvärdheten av möjligast enhetliga bestämmelser för hushållningssällskapen och skolorna. Emellertid kan tillämpning av nysberörda princip befaras medföra att jämväl framdeles komma att kvarstå de nu betydande, av olika skäl icke önskvärda variationerna i lönehänseende mellan befattningshavare av samma ställning hos olika hushållningssällskap. I nuvarande läge synes snarare böra övervägas, att för skolornas befattningshavare införa bestämmelser till förhindrande av olika löneförmåner för liknande befattningar vid skilda skolor.

Jag anser mig sålunda i anslutning till vad hushållningssällskapsutredningen föreslagit böra förorda, att grundlöner för förenämnda befattningshavare hos sällskapen fastställas till vissa bestämda belopp. Härav följer att sällskapen i regel ej heller böra äga rätt lämna befattningshavare särskild ersättning — utöver föreskrivna löneförmåner samt i förekommande fall rese- och traktamentsersättning — för uppdrag inom vederbörandes tjänstgöringsområde. Därest särskilda förhållanden så påkalla, bör dock undantag från denna bestämmelse kunna medgivas av lantbruksstyrelsen. Jämväl frågan om rätt för befattningshavare att innehava annan avlönad befattning hos

hushållningssällskapet eller stadigvarande anställning eller uppdrag utanför sällskapets verksamhetsområde bör ankomma på prövning av lantbruksstyrelsen. Det synes dock skäligt, att hushållningssällskapet må äga besluta, att befattningshavare, som vid de nya avlöningsbestämmelsernas ikraftträdande åtnjuter högre löneförmåner från sällskapet än sagda bestämmelser medgiva, även framdeles skall bibehållas vid den högre lönen genom tillskott av sällskapets egna medel.

Såsom utredningen framhållit är det synnerligen önskvärt, att löneförmånerna för hushållningssällskapens befattningshavare, där så ske kan, bringas i relation till dem, som gälla för jämförliga befattningshavare vid lantbruksundervisningsanstalterna. Härigenom underlättas möjligheterna att få till stånd samverkan mellan sällskapen och skolorna i den allmänna undervisnings- och upplysningsverksamheten samt att utnyttja skolornas och sällskapens befattningshavare i denna verksamhet. Vid jämförelser i nu förevarande avseende måste emellertid uppmärksammas, att skolornas befattningshavare såsom förut nämnts åtnjuta fri bostad och erforderligt bränsle eller mot dessa förmåner svarande kontant ersättning. Till de för skolornas befattningshavare gällande kontanta minimigrundlönerna bör sålunda läggas värdet av sagda förmåner. I det följande har härutinnan räknats med den minimerersättning, som dylik befattningshavare enligt gällande bestämmelser äger uppbära, därest nämnda förmån icke kan lämnas, eller sålunda i fråga om föreståndare för lantmannaskola 1 200 kronor, beträffande ordinarie ämneslärare med eget hushåll 900 kronor och extra ordinarie ämneslärare med eget hushåll 500 kronor, i fråga om föreståndarinna vid lantbruksskola 500 kronor samt beträffande ordinarie ämneslärarinna och extra ordinarie ämneslärarinna med helårstjänstgöring vid dylik skola 300 kronor.

Frågan om löneställningen för ifrågavarande befattningshavare hos hushållningssällskap är givetvis i viss mån beroende av de behörighetsvillkor, som uppställas. Hushållningssällskapsutredningens förslag härutinnan har i allmänhet icke föranlett erinringar i avgivna yttranden. I fråga om lantbruksinstruktör har från vissa håll emellertid hävdats, att genomgången driftsledarkurs vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut vore tillfyllest. Såsom i annat sammanhang framhållits, anser jag emellertid kompletterande kurs för dylika instruktörer erforderlig. Beträffande heminstruktör har framhållits, att av hushållningssällskapsutredningen föreslagen teoretisk utbildning — genomgången helårskurs eller vinter- och sommarkurs vid lantbruksskola — vore otillräcklig. Jag anser för min del den av utredningen föreslagna teoretiska utbildningen för en heminstruktör tillfyllest. I fråga om kompetensvillkoren för kamrerare har lantbruksstyrelsen ansett genomgången handelsgymnasium eller ettårig kurs i handelsläroverk, som står under skolöverstyrelsens ledning, vara tillfyllest. Enligt min mening torde det vara till fördel för jordbrukarna att hos hushållningssällskapet hava tillgång till en i bokföring speciellt sakkunnig befattningshavare, som kan lämna dem råd och upplysningar bland annat i bokföringsfrågor. Med hänsyn härtill anser jag önskvärt, att innehavaren av kamrerarebefattning hos ett hushållnings-

sällskap om möjligt uppfyller av utredningen uppställda kompetenskrav. I fråga om övriga, i det föregående ej särskilt omnämnda befattningshavare, biträder jag hushållningssällskapsutredningens förslag rörande behörighetsvillkoren.

Frågan om de olika befattningshavarnas löneplacering bör i nu förevarande sammanhang endast bliva föremål för det preliminära bedömande, som erfordras för beräklandet av kostnadsramen. Vid kostnadsberäkningarna har jag utgått från de i sammanställningen å sid. 169 angivna löneförmånerna för hushållningssällskapets befattningshavare. (Till jämförelse hava angivits nu gällande löneförmåner, värdet av fri bostad inberäknat, för vissa befattningshavare vid lägre lantbruksundervisningsanstalter med helårstjänstgöring.)

Beträffande de sålunda angivna löneställningarna vill jag framhålla följande synpunkter, vilka dock icke innebära ett definitivt ställningstagande i fråga om lönebeloppen.

I likhet med hushållningssällskapsutredningen anser jag, att lantbruksdirektör bör placeras i högre löneställning än föreståndare vid lantmannaskola med helårstjänstgöring, detta med hänsyn till att ett hushållningssällskap i regel har en betydligt större och mera mångskiftande verksamhet än en lantbruksundervisningsanstalt och att dess ledning ur ekonomisk synpunkt är mera ansvarsfull. Tillräckliga skäl synas mig däremot icke föreligga att såsom utredningen föreslagit genomföra lönedifferentiering för lantbruksdirektörer hos skilda hushållningssällskap. Samtliga dessa befattningshavare böra enligt min mening erhålla samma löneställning. Den grundlön, med vilken jag räknat, överensstämmer med den av lantbruksstyrelsen föreslagna, vilken synes mig skäligen med hänsyn till andra jämförbara befattningshavares löneställning. Lantbruksdirektör har härjämte beräknats komma i åtnjutande av ålderstillägg enligt samma grunder som föreståndare vid lantmannaskola.

Jordbruks- och husdjurskonsulent böra i lönehänseende jämsställas. I likhet med lantbruksstyrelsen finner jag vidare önskvärt, att dessa konsulenters löneställning blir sådan, att den sedan gammalt såsom önskvärd ansedda befordringsgången från ordinarie ämneslärare vid lantmannaskola eller lantbruksskola till jordbruks- respektive husdjurskonsulent hos hushållningssällskap kan upprätthållas. Med hänsyn härtill har jag räknat med, att jordbruks- och husdjurskonsulent i lönehänseende erhåller något försteg framför ordinarie ämneslärare. Ålderstillägg till ifrågavarande konsulenter synas böra utgå enligt samma grunder som till ordinarie ämneslärare vid lantmannaskola.

Såväl hushållningssällskapsutredningen som lantbruksstyrelsen hava föreslagit, att trädgårdskonsulent placeras i något lägre löneställning än nyssnämnda konsulenter. I betraktande av trädgårdskonsulents något kortvarigare teoretiska utbildning kan jag ansluta mig till denna uppfattning. Av statskontoret föreslagen löneställning för trädgårdskonsulent får dock med hänsyn till vederbörandes arbetsuppgifter anses vara allt för låg. Jag har så-

Befattningshavare	Grundlön kronor	Ålderstillägg i kronor (efter resp. 3, 6, 9 och 12 år)	Slutlön kronor
Lantbruksdirektör	10 110	3 à 480	11 550
Föreståndare vid lantmannaskola	8 760	3 à 480	10 200
Jordbrukskonsulent.....	7 200	4 à 480	9 120
Husdjurskonsulent	7 200	4 à 480	9 120
Trädgårdskonsulent.....	6 420	4 à 480	8 340
Ordinarie ämneslärare vid lantmannaskola	6 420	4 à 480	8 340
Ungdomskonsulent	4 740	2 à 240	5 220
E. o. ämneslärare vid lantmannaskola.....	4 500	2 à 240	4 980
Föreståndarinna vid lanthushållsskola	5 252	3 à 300	6 152
Hemkonsulent	4 200	4 à 300	5 400
Ordinarie ämneslärarinna vid lanthushållsskola	3 780	4 à 300	4 980
Fiskerikonsulent	3 900	4 à 300	5 100
Jordbruksinstruktör.....	3 600	4 à 300	4 800
Husdjursinstruktör	3 600	4 à 300	4 800
Ungdomsinstruktör	3 000	2 à 300	3 600
E. o. ämneslärarinna vid lanthushållsskola....	2 900	2 à 150	3 200
Heminstruktör	2 700	2 à 150	3 000
Kamrerare	6 000	4 à 480	7 920
»	5 100	4 à 480	7 020
Kontorsbiträde	2 700	à 150	3 300
Skrivbiträde	2 400	4 à 150	3 000

lunda ansett mig böra utgå från att trädgårdskonsulent i lönehänseende jämställas med ordinarie ämneslärare vid lantmannaskola.

Beträffande löneställningen för ungdomskonsulent hava delade meningar kommit till uttryck. Med utgångspunkt från att en ungdomskonsulent borde vara en yngre kraft och att den naturliga utvecklingen borde vara, att denne så småningom överginge till anställning som ordinarie ämneslärare vid lantmannaskola eller lantbruksskola eller som jordbrukskonsulent hos hushållningssällskap, har hushållningssällskapsutredningen förordat en lägre löneställning för ungdomskonsulent än för ordinarie ämneslärare. Lantbruksstyrelsen har med hänsyn till angelägenheten av att vederbörande må äga rätt att tillgodoräkna tjänstår för pension under tjänstgöring som ungdomskonsulent förordat befattningens införande i löneplan. Allmänna lönenämnden har däremot ansett, att ungdomskonsulentbefattningen borde hava karaktären av arvodestjänst.

Vid övervägande av förevarande fråga har jag anslutit mig till lantbruksstyrelsens uppfattning, att ungdomskonsulentbefattningen bör uppföras bland sällskapens ordinarie befattningshavare. I fråga om löneställningen delar jag den av såväl hushållningssällskapsutredningen som lantbruksstyrelsen företrädde meningen, att ungdomskonsulent bör placeras i lägre löneställning än ordinarie ämneslärare vid lantmannaskola. Visserligen kan göras gällande, att ungdomskonsulent och extra ordinarie ämneslärare vid lantmannaskola lämpligen böra jämnställas, men med hänsyn till en ungdomskonsulents arbets-

uppgifter samt av liknande anledning, som i det föregående anförts i fråga om jordbrukskonsulents och ordinarie ämneslärares inbördes löneställning, har jag dock ansett mig böra räkna med en något högre grundlön för ungdomskonsulent än för extra ordinarie ämneslärare. För att markera ungdomskonsulentbefattnings karaktär av övergångstjänst har jag utgått från att denne befattningshavare i likhet med extra ordinarie ämneslärare bör åtnjuta endast två ålderstillägg om vardera 240 kronor.

Hemkonsulent bör enligt hushållningssällskapsutredningens mening med hänsyn till tjänstgöringens art och omfattning i lönehänseende placeras lägre än föreståndarinna vid lanthushållsskola med helårstjänstgöring men jämföras med ordinarie ämneslärarinna vid dylik skola. I anslutning till vad i flera yttranden framhållits anser jag emellertid att hemkonsulent i lönehänseende bör placeras högre än ordinarie ämneslärarinna vid lanthushållsskola med helårstjänstgöring. För uppnående av önskvärd befordringsgång lärär såväl den nuvarande minimigrundlönen för hemkonsulent — 3 200 kronor — som den av statskontoret föreslagna löneställningen få anses vara alltför låg. Den grundlön, med vilken jag räknat, ger hemkonsulent i förhållande till ordinarie ämneslärarinna vid lanthushållsskola, relativt sett, samma ställning i lönehänseende som jordbrukskonsulent gentemot ordinarie ämneslärare vid lantmannaskola. Ålderstillägg till hemkonsulent torde böra utgå enligt samma grunder som gälla för ordinarie ämneslärarinna vid lanthushållsskola.

Enligt hushållningssällskapsutredningens förslag bör fiskeriinstruktör i lönehänseende jämföras med jordbruks-, husdjurs- och ungdomsinstruktörer. I likhet med lantbruksstyrelsen finner jag förstnämnda befattningshavare, vilken såsom jag förut uttalat bör benämnas fiskerikonsulent, böra erhålla en något högre löneställning än utredningen föreslagit.

Den förut angivna grundlönen för jordbruks- och husdjursinstruktörer, vilka böra i lönehänseende jämföras, är väsentligt högre än nu utgående lön till vandringsrättare. Med hänsyn till instruktörernas krävande arbetsuppgifter och då instruktörsbefattning numera merendels får betraktas som slut-tjänst, är emellertid en höjning av den nuvarande lönen önskvärd. Löneställningen har beräknats under beaktande av de löner, som utgå i likartade befattningar inom andra områden.

Av liknande skäl som i fråga om ungdomskonsulent bör däremot ungdomsinstruktör placeras i lägre löneställning än övriga omnämnda instruktörer. Heminstruktör torde med hänsyn till den av mig tidigare förordade teoretiska utbildningen böra placeras något lägre än extra ordinarie lärarinna vid lanthushållsskola med årskurs eller två halvårskurser.

Med hänsyn till den kamerala verksamhetens olika omfattning hos skilda hushållningssällskap har hushållningssällskapsutredningen i fråga om kamrerare föreslagit en uppdelning i tre lönegrupper. I likhet med lantbruksstyrelsen och statskontoret anser jag två lönegrupper vara tillfyllest. Vid beräkning av de av mig angivna löneförmånerna för kamrerare, kontorsbiträde och skrivbiträde hava beaktats de löner, som utgå i likartade befattningar inom andra områden.

Enligt gällande bestämmelser för avlöning till föreståndare och lärare vid lantbruksundervisningsanstalt må befattningshavare, som övergått till befattning vid lantbruksundervisningsanstalt från att hava varit jordbruks- eller husdjurskonsulent, respektive hemkonsulent hos hushållningssällskap, av Kungl. Maj:t medgivas rätt att för ålderstillägg tillgodoräkna sig den tid, befattningshavaren innehåft sådan anställning. Enahanda bestämmelser torde framdeles böra gälla vid ungdomskonsulents övergång till befattning vid lantbruksundervisningsanstalt samt i fråga om befattningshavare vid dylik undervisningsanstalt, som övergått till befattning hos hushållningssällskap. Ävenledes bör genomgående tjänstårsberäkning för ålderstilläggs åtnjutande kunna medgivas på de för lantbruksundervisningsanstalts befattningshavare nu gällande villkoren vid befordran av jordbrukskonsulent till lantbruksdirektör, ungdomskonsulent till jordbruks- eller husdjurskonsulent, ungdomsinstruktör till jordbruks- eller husdjursinstruktör samt skrivbiträde till kontorsbiträde hos hushållningssällskap.

Liksom med statsbidrag avlönade befattningshavare vid lantbruksundervisningsanstalterna böra förenämnda tjänstemän hos hushållningssällskapen äga åtnjuta rörligt tillägg och kristillägg å grundlön, ålderstillägg och vikariatsersättning under samma förutsättningar och enligt enahanda grunder, som enligt civila avlöningsreglementet gälla för ordinarie tjänstemän vid den civila statsförvaltningen.

Jag förordar jämväl i huvudsak enahanda bestämmelser för hushållningssällskapens befattningshavare som för lantbruksundervisningsanstalternas i fråga om avlöningsförmåner vid tjänstledighet. Dessa innebära i huvudsak, att vederbörande skall vid tjänstledighet på grund av styrkt sjukdom eller havandeskap eller för uppehållande av befattning i statens tjänst eller för fullgörande av annat offentligt uppdrag avstå en tredjedel av den med befattningen förenade minimigrundlönen, vilket belopp skall utgå till vikarien. Åtnjuter befattningshavare tjänstledighet av annan anledning än nyss nämnts, skall han till vikarien avstå minst två tredjedelar av den med befattningen förenade kontanta minimigrundlönen. Arvode till vikarie må icke understiga två tredjedelar av den tjänstlediges kontanta minimigrundlön.

Vad angår tillsättandet av befattningshavare hos hushållningssällskap synes mig i fråga om lantbruksdirektör och konsulent böra i huvudsak gälla samma bestämmelser som för föreståndare och lärare vid lantbruksundervisningsanstalt. Detta innebär, att lantbruksstyrelsen efter prövning av de sökandes kompetens uppsätter tre på förslag, bland vilka hushållningssällskapets förvaltningsutskott skall äga utse innehavare av befattningen. Övriga befattningshavare hos hushållningssällskap böra däremot tillsättas av vederbörande hushållningssällskaps förvaltningsutskott utan föregående prövning hos lantbruksstyrelsen av sökandes kompetens.

Härefter torde jag till övervägande få upptaga frågan om antalet med statsmedel avlönade befattningshavare av olika slag. Jag har härvid icke för avsikt att nu närmare ingå på det antal befattningshavare, som bör finnas

hos de särskilda hushållningssällskapen. Detta spörsmål torde senare efter ytterligare utredning och överväganden få upptagas till slutligt avgörande. I det följande avser jag sålunda endast att ange den ram, inom vilken antalet befattningshavare hos hushållningssällskapen i huvudsak bör kunna begränsas.

Vad angår lantbruksdirektör och kamrerare erfordras givetvis en befattningshavare av vardera slaget hos varje hushållningssällskap.

Antalet jordbrukskonsulenter har hushållningssällskapsutredningen föreslagit till 37, varav 26 förste jordbrukskonsulenter och 11 andre jordbrukskonsulenter, samt antalet husdjurskonsulenter till 26 eller tillhoppa 63. Hushållningssällskapens förvaltningsutskott hava i sina yttranden föreslagit sammanlagt 44 jordbrukskonsulenter och 27 husdjurskonsulenter. För närvarande utgår särskilt statsbidrag till avlönande av sammanlagt 60 dylika konsulenter. Jag anser mig icke nu böra utgå från en utökning av sistnämnda antal. Antalet med statsmedel avlönade konsulenter av ifrågavarande slag bör sålunda beräknas till 60, varav 34 jordbrukskonsulenter och 26 husdjurskonsulenter.

I likhet med hushållningssällskapsutredningen håller jag vidare före, att statsbidrag bör stå till förfogande för avlönande av 26 trädgårdskonsulenter. Ungdomskonsulenterna böra begränsas till samma antal.

I fråga om antalet hemkonsulenter har hushållningssällskapsutredningen utgått från att statsbidrag bör utgå till avlönande av 34 sådana konsulenter, varav 26 första och 8 andra konsulenter. Hushållningssällskapens förvaltningsutskott hava ansett att tillhoppa 40 hemkonsulenter böra finnas. Enligt min mening bestyrka erfarenheterna av hushållningssällskapens verksamhet på hemvårdens område, att behov förefinnes av en utökning av hushållningssällskapens befattningshavare för handhavande av ifrågavarande verksamhet. Då jag emellertid tidigare förordat anställande av särskilda med statsmedel avlönade heminstruktörer, varigenom åstadkommes en betydande förstärkning av hushållningssällskapens arbetskraft på ifrågavarande område, anser jag mig icke kunna förorda en ökning av antalet hemkonsulenter. Detta torde alltså liksom för närvarande böra stanna vid 30.

Antalet med statsmedel avlönade fiskerikonsulenter bör likaledes, såsom hushållningssällskapsutredningen föreslagit, vara detsamma som nu eller sålunda 32 stycken.

Antalet jordbruksinstruktörer (vandringsrättare) har hushållningssällskapsutredningen ansett böra ökas från nu 96 till 120, under det att hushållningssällskapens förvaltningsutskott i sina yttranden föreslagit tillhoppa 135 dylika befattningar. Ehuru jag i likhet med utredningen anser en utökning av antalet önskvärd, finner jag mig likväl för närvarande böra stanna för ett antal av 102.

Antalet med statsmedel avlönade husdjursinstruktörer bör beräknas till 26 och antalet ungdomsinstruktörer till likaledes 26 samt antalet heminstruktörer till 23.

Slutligen anser jag mig böra utgå från att statsbidrag lämnas till avlönande av 26 kontorsbiträden och 26 skrivbiträden.

I enlighet med vad jag sålunda anfört bör statsbidrag beräknas till följande antal befattningshavare hos hushållningssällskapen.

26 lantbruksdirektörer	102 jordbruksinstruktörer
34 jordbrukskonsulenter	26 husdjursinstruktörer
26 husdjurskonsulenter	26 ungdomsinstruktörer
26 trädgårdskonsulenter	23 heminstruktörer
26 ungdomskonsulenter	26 kamrerare
30 hemkonsulenter	26 kontorsbiträden
32 fiskerikonsulenter	26 skrivbiträden.

I fråga om kamrerare torde böra räknas med 6 kamrerare i den förordade högre och 20 kamrerare i den lägre löneställningen.

Hushållningssällskapsutredningen har i sitt betänkande framlagt förslag till bestämmelser angående resekostnads- och traktamentsersättning till hushållningssällskapens befattningshavare. Nya bestämmelser i detta ämne hava så sent som år 1942 meddelats. Jag finner icke anledning att nu ånyo upptaga denna fråga till närmare övervägande. De jämkningar, som i gällande bestämmelser kunna bli påkallade i anledning av nu föreslagna nya befattningar eller eljest, torde jag vid ett senare tillfälle få underställa Kungl. Maj:t.

Utskottet delar departementschefens uppfattning, att skäl icke föreligga att nu upptaga till prövning ifrågasatt omläggning av avlönings- och anställningsförhållandena för lantbruksundervisningsanstaltens befattningshavare, vilken fråga varit föremål för statsmakternas prövning så nyligen som vid 1942 års riksdag.

Utskottet.

Däremot har departementschefen på i propositionen anförda skäl ansett att en omreglering av lönerna för hushållningssällskapens befattningshavare och utfärdande i samband därmed av bestämmelser rörande deras tjänstgöringsförhållanden m. m. nu borde upptagas till omprövning. I anledning härav har i de likalydande motionerna nr 309 i första kammaren och nr 493 i andra kammaren uttalats, att det icke syntes lämpligt, att riksdagen nu toge slutgiltig ståndpunkt till befattningshavarnas antal och löneställning, enär ståndpunktstagandet till dessa frågor under alla förhållanden bleve beroende av de arbetsuppgifter, som slutligen tilldelades hushållningssällskapen.

Enligt utskottets mening kunna måhända anledningar finnas att uppskjuta ett ställningstagande från riksdagens sida till ifrågasatt omreglering av lönerna för hushållningssällskapens befattningshavare, men å andra sidan torde starka skäl kunna anföras för ett upptagande till omprövning nu av denna sedan länge aktuella fråga. Utöver vad departementschefen härutinnan anfört må i anledning av uttalandet i förenämnda motioner framhållas, att utskottet visserligen i likhet med motionärerna ansett ett definitivt ställningstagande till frågan om lokalt organ för handhavande framdeles av vissa statliga åtgärder till främjande av jordbrukets rationalisering böra uppskjutas

men i andra sammanhang definitivt uttalat sig för verksamhetsuppgifter framdeles för hushållningssällskapen av sådan art och omfattning, att dessa torde motivera behovet av befattningshavare hos sällskapen av de kategorier, som omförmålas i propositionen, nämligen lantbruksdirektör, jordbruks-, husdjurs-, trädgårds-, ungdoms-, fiskeri- och hemkonsulenter, jordbruks-, husdjurs-, ungdoms- och heminstruktörer samt kamrerare och expeditionspersonal. Ett uppskov med ställningstagandet till förevarande spörsmål och därmed fortsatt ovisshet rörande den framtida ställningen för hushållningssällskapens befattningshavare kan vidare befaras komma att försvåra sällskapens möjligheter framdeles att rekrytera befattningarna med väl kvalificerade innehavare, icke minst med hänsyn till konkurrensen om tillgänglig arbetskraft från lantbruksundervisningsanstalternas sida. I fråga om de agronomutbildade tjänstemännen hos hushållningssällskapen torde en uppskjuten omreglering av lönerna även kunna komma att menligt inverka på elevanslutningen till lantbrukshögskolan. Härigenom skulle svårigheterna att fylla behovet av dylika tjänstemän komma att skärpas icke endast för hushållningssällskapen. En sådan utveckling torde även försvåra anskaffandet av fackutbildad arbetskraft för handhavande av utvidgade statliga åtgärder till jordbrukets rationalisering överhuvud taget. Slutligen torde böra framhållas, att ett ståndpunktstagande till propositionens förslag i nu förevarande avseende icke innebär, att riksdagen nu tar definitiv ställning till frågan om lönebeloppens storlek utan bör enligt utskottets mening fattas allenast såsom ett uttalande från riksdagens sida rörande de huvudsakliga riktlinjerna för de fortsatta övervägandena i ämnet. Med hänsyn till det anförda vill utskottet icke motsätta sig, att frågan om en omreglering av lönerna nu upptages till omprövning.

Statsbidrag synes i enlighet med propositionens förslag böra utgå till avlönande av lantbruksdirektör, konsulenter och instruktörer av ovan omnämnda slag samt kamrerare, kontors- och skrivbiträden. I likalydande motionerna nr 316 i första kammaren och nr 505 i andra kammaren har i detta sammanhang föreslagits, att statsbidrag borde anvisas till avlönande av, förutom manliga, även kvinnliga ungdomskonsulenter hos hushållningssällskapen med uppgift att i samarbete med jordbrukarungdomens förbund leda den praktiska ungdomsverksamheten bland den kvinnliga ungdomen. Ehuru utskottet väl inser betydelsen av dylik verksamhet och vikten av tillgång på goda ledare för densamma, synas dock de föreslagna heminstruktörerna innebära en sådan förstärkning av hushållningssällskapens arbetskraft på hemvårdens område, att utskottet i varje fall för närvarande icke anser sig kunna giva sin anslutning till motionärernas förslag.

I motion nr 501 i andra kammaren har yrkats på en grundlön med 4 600 kronor till fiskerikonsulent samt i de likalydande motionerna nr 312 i första kammaren och nr 502 i andra kammaren en grundlön med 4 000 kronor till jordbruks- och husdjursinstruktörer. Då såsom nämnts något ställningstagande från riksdagens sida till de lönebelopp, som skäligen böra utgå till ifrågavarande befattningshavare, icke nu är påkallat, torde motionerna icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vad därefter angår frågan om antalet med statsbidrag avlönade befattningshavare av olika slag hos hushållningssällskapen, är detta spörsmål givetvis beroende av omfattningen av sällskapens arbetsuppgifter. Med hänsyn härtill kunde måhända göras gällande, att ett ställningstagande till detta spörsmål borde anstå till dess frågan om lokalt organ för handhavande framdeles av vissa tidigare omnämnda åtgärder från statsmakternas sida till främjande av jordbrukets rationalisering avgjorts. Å andra sidan lär emellertid nämnda organisationsfrågas lösning i stort sett kunna påverka endast antalet jordbrukskonsulenter och jordbruksinstruktörer hos hushållningssällskapen, enär arbetsuppgifterna för övriga kategorier av sällskapens befattningshavare torde i ringa eller ingen utsträckning direkt beröras av förenämnda rationaliseringsåtgärder. I fråga om jordbrukskonsulenterna och jordbruksinstruktörerna må därjämte framhållas, att även om sagda organisationsfrågas slutgiltiga lösning skulle möjliggöra en minskning av antalet dylika befattningshavare hos hushållningssällskapen, torde från sällskapen sålunda frigjord arbetskraft under alla förhållanden behöva tagas i anspråk för lokalt genomförande av de statsunderstödda rationaliseringsåtgärderna. Då vidare antalet med statsmedel avlönade befattningshavare hos hushållningssällskapen i viss mån påverkar den för sällskapens fortsatta verksamhet betydelsefulla frågan om erforderligt omkostnadsanslag, synes utskottet förenämnda omständighet icke böra förhindra ett ställningstagande nu från riksdagens sida till förevarande spörsmål. För att underlätta en i samband med ovannämnda organisationsfrågas lösning eventuellt erforderlig förändring av antalet med statsmedel avlönade befattningshavare hos hushållningssällskapen synes emellertid vid beviljande av statsbidrag för ändamålet böra föreskrivas, att vederbörande befattningshavare skall, om så befinner lämpligt, kunna framdeles överflyttas till liknande tjänst hos annat lokalt organ. Under hänvisning till vad sålunda anförts och med utgångspunkt från nuvarande omfattning av hushållningssällskapens arbetsuppgifter anser sig utskottet kunna ansluta sig till departementschefens uttalanden rörande den ram, inom vilken antalet med statsmedel avlönade befattningshavare hos hushållningssällskapen för närvarande synes kunna begränsas.

Pensionsbestämmelser för hushållningssällskapens befattningshavare.

Hushållningssällskapsutredningen.

Beträffande utredningens förslag hänvisas till propositionen s. 173—174.

Departementschefen.

Regleringen av lönerna för hushållningssällskapens befattningshavare är avsedd att i sina huvuddrag ansluta sig till de grunder, som av 1942 års riksdag antagits i fråga om lönereglering för lärare vid statsunderstödda lägre lantbruksundervisningsanstalter. Även pensionsregleringen bör vid sådana

förhållanden i det väsentliga anpassas efter den i anslutning till sistnämnda lönerreglering genomförda pensionsregleringen.

I likhet med statskontoret och statens pensionsanstalt finner jag mig med hänsyn till den förestående översynen av pensionsanstaltens reglemente icke kunna biträda utredningens förslag, i vad detta innebär väsentliga avsteg från reglementets allmänna bestämmelse. Ett ståndpunktstagande torde emellertid icke erfordras i detta sammanhang, utan jag förutsätter, att förslag i ämnet kommer att framläggas för riksdagen i samband med ställningstagandet till frågan om lönerreglering för hushållningssällskapens befattningshavare.

Utskottet.

Departementschefens uttalande på denna punkt föranleder inga erinringar från utskottets sida.

Statsanslag till hushållningssällskapen.

Hushållningssällskapsutredningen.

I fråga om utredningens förslag får utskottet hänvisa till propositionen s. 175—189.

Departementschefen.

Såsom av tidigare redogörelse framgått åtnjuta hushållningssällskapen för närvarande årligen särskilda anslag av statsmedel dels såsom bidrag till avlöning av vissa befattningshavare, dels till allmänna verksamheten (allmänt statsanslag och anslag för krisåtgärder), och dels för handhavande av viss låneförmedlingsverksamhet. Därjämte utgå till hushållningssällskapen i Värmlands och Kopparbergs samt de norrländska länen särskilda bidrag ur det s. k. norrlandsanslaget. I likhet med hushållningssällskapsutredningen anser jag, att en uppdelning av de statsmedel, som ställas till förfogande i ett avlöningsanslag och ett omkostnadsanslag vore en mera rationell anordning. Härigenom skulle hushållningssällskapen i princip komma i samma ställning som lantbruksundervisningsanstalterna, vilket torde vara önskvärt. Ett genomförande av detta förslag innebär även, att särskilt förvaltningsbidrag till hushållningssällskapen för handhavande av viss låneförmedlingsverksamhet icke vidare skulle utgå.

Vad angår avlöningsanslaget synes mig därur böra bestridas grundlöner, ålderstillägg, rörligt tillägg och kristillägg till de befattningshavare hos hushållningssällskapen, som enligt av mig tidigare angivna grunder böra avlönas med statsmedel. I likhet med vad som gäller för lantbruksundervisningsanstalterna bör vidare ur detta anslag kunna till hushållningssällskap utgå statsbidrag till vikariatsersättning. Med utgångspunkt från av mig tidigare beräknade grundlöner och antal med statsbidrag avlönade befattningshavare av skilda slag samt med vissa tillägg för ålderstillägg m. m. torde erfordrerligt avlöningsanslag kunna beräknas sålunda för det första året efter lönerregleringens genomförande.

Befattningshavare	Grundlön	Grundlöner till samtliga befattningshavare
26 lantbruksdirektörer	10 110	262 860
34 jordbrukskonsulenter.....	7 200	244 800
26 husdjurskonsulenter	7 200	187 200
26 trädgårdskonsulenter.....	6 420	166 920
26 ungdomskonsulenter	4 740	123 240
30 hemkonsulenter	4 200	126 000
32 fiskerikonsulenter	3 900	124 800
102 jordbruksinstruktörer	3 600	367 200
26 husdjursinstruktörer	3 600	93 600
26 ungdomsinstruktörer.....	3 000	78 000
23 heminstruktörer	2 700	62 100
6 kamrerare	6 000	36 000
20 kamrerare	5 100	102 000
26 kontorsbiträden	2 700	70 200
26 skrivbiträden	2 400	62 400
	Summa kronor	2 107 320
Tillägg för ålderstillägg		140 000
	Summa kronor	2 247 320
Rörligt tillägg och kristillägg, 31 %		696 700
Vikariatsersättning		30 000
	Summa kronor	2 974 020

Avlöningsanslaget torde sålunda för första året efter regleringens genomförande kunna beräknas till 2 974 000 kronor. Jag förutsätter härvid, att särskilt statsbidrag till hushållningssällskap för avlönande av täckdikningsförmän och till extra arbetskraft för förmedling av statsbidrag till täckdikningar och gödselvårdsanläggningar i regel icke kommer att utgå framdeles. Likaledes bör det till jordbrukarungdomens förbund nu utgående statsbidraget till dess lokala verksamhet kunna indragas samt, såsom tidigare nämnts, statsbidrag ej utgå till anställande av överkontrollassistenter hos kontrollnämnden.

Såsom tidigare nämnts utgå statsanslag till avlönande av befattningshavare hos hushållningssällskap för närvarande med tillhoppa i runt tal 914 000 kronor. Av mig förut beräknat avlöningsanslag innebär sålunda en höjning med ungefär 2 060 000 kronor. Till grundlöner och ålderstillägg åt vissa av ifrågavarande befattningshavare samt till dyrtidstillägg åt tjänstemännen utnyttja emellertid hushållningssällskapen för närvarande förenämnda allmänna statsanslag. Vissa besparingar i detta anslag kunna sålunda göras vid bifall till förslaget om särskilt avlöningsanslag. I viss utsträckning innebär alltså förenämnda höjning av anslaget till avlöningar endast en överflyttning av statens utgifter från ett anslag till ett annat.

Jag torde härefter få till behandling upptaga frågan om omkostnadsanslag till hushållningssällskapen.

Det torde vara uppenbart att hushållningssällskapens inkomster måste väsentligt ökas, därest sällskapen skola få möjlighet att icke endast vidmakt-

hålla utan även vidtagna önskvärd utvidgning och intensifiering av sin nuvarande verksamhet på lanthushållningens område. De alltmer vidgade uppgifter, som statsmakterna under årens lopp funnit lämpligt tilldela hushållningssällskapen, hava otvivelaktigt medfört en tendens till stegrade utgifter för sällskapens verksamhet. Härutinnan må erinras om den utvidgade förmedlingen av statsunderstöd till vissa ändamål och det ökade behovet av undervisnings- och upplysningsverksamhet på lanthushållningens område. Då hushållningssällskapens inkomster, vare sig dessa hava karaktären av statsbidrag till sällskapens allmänna verksamhet, vilket anslag är lägre nu än tidigare, eller utgöra inkomster av annan art, icke ökats lika mycket som utgifterna, hava flertalet hushållningssällskap, såsom utredningen framhållit, måst tillgripa till förfogande stående kapitaltillgångar för att kunna vidmakthålla verksamheten. En dylik utveckling kan givetvis icke utan äventyrande av hushållningssällskapens möjligheter att fullgöra sina betydelsefulla uppgifter tillåtas fortsätta.

En skälig inkomstökning framstår i övrigt nu så mycket mer erforderlig, som efterkrigsförhållandena sannolikt komma att ställa ökade krav på hushållningssällskapens möjligheter att främja rationaliseringen av jordbruket och därmed jämställda näringar. Icke minst rese- och traktamentsersättningar åt hushållningssällskapens befattningshavare samt omkostnader i övrigt kunna i samband härmed förväntas komma att stiga. I samma riktning verkar av mig tidigare beräknade ökning av antalet befattningshavare. För att hushållningssällskapen skola kunna täcka dessa stegrade utgifter, är det ofrånkomligt med en ökning jämväl av inkomsterna. Då jag sålunda härutinnan biträder hushållningssällskapsutredningens uppfattning, förutsätter jag emellertid, att sällskapen med alla till buds stående medel söka begränsa utgifterna. Genom ökat samarbete mellan lantbruksstyrelsen och hushållningssällskapen, som jag i annat sammanhang förordat, bör lantbruksstyrelsen kunna genom styrelsens hos olika hushållningssällskap vunna erfarenheter i fråga om verksamhetens organisation och andra på utgifterna inverkan omständigheter, lämna de enskilda hushållningssällskapen värdefulla råd och upplysningar.

Hushållningssällskapsutredningen har ansett en ökning av inkomsterna för samtliga hushållningssällskap med i runt tal 1 300 000 kronor vara skälig. Detta belopp motsvarar närmare 50 procent av nu utgående allmänt statsanslag och krisanslag. Vid beräkning av för ändamålet erforderligt omkostnadsanslag har utredningen, dels tagit hänsyn till att vissa av hushållningssällskapens utgifter för avlöningar samt för åtgärder på undervisningens och husdjursskötselns område, skulle, enligt vad nu ifrågasatts, övertagas av staten, dels ock räknat med uttagande av tidigare omförmäld jordbruksavgift. Enligt sålunda av utredningen verkställda beräkningar erfordrades omkostnadsanslag med 960 000 kronor för år, det s. k. norrlandsanslaget oberäknat. Påpekas må, att om jordbruksavgift icke uttages, erfordras med tillämpningen av utredningens beräkningar årligt omkostnadsanslag med i runt tal 2 500 000 kronor. Jag anser mig kunna ansluta mig till utredningens uppfattning angående storleken av

den sammanlagda för hushållningssällskapen erforderliga inkomstökningen. I annat sammanhang har jag emellertid uttalat, att jag icke anser mig kunna biträda utredningens förslag om jordbruksavgift. Med tillämpning av utredningens beräkningar i fråga om ovannämnda utgiftsbesparingar skulle sålunda för uppnående av sagda inkomstökning erfordras omkostnadsanslag med 2 500 000 kronor. Emellertid har jag tidigare förordat en höjning av ledamotsavgiften, vilken under förutsättning av oförändrat ledamotsantal kan beräknas tillföra hushållningssällskapen ett inkomstillskott med tillhoppa cirka 250 000 kronor. Å andra sidan torde stegringen av inkomsterna genom ökat tillskott av ledamotsavgifter framträda i mera betydande grad först så småningom. Såsom lantbruksstyrelsen framhållit torde utredningens beräkningar av utgiftsbesparingarna vara väl höga. Härtill kommer, att jag tidigare förordat, att staten skulle övertaga en mindre del av sällskapens avlöningsutgifter och vissa andra omkostnader, främst för fiskeritjänstemännens resor, än vad utredningen föreslagit. Erinras må jämväl om tidigare uttalande, att flertalet hushållningssällskap med nuvarande inkomster icke kunna täcka utgifterna utan redovisa i vissa fall betydande årliga underskott. Efter övervägande av hithörande spörsmål anser jag mig böra förorda ett omkostnadsanslag med 2 500 000 kronor.

Vad därefter angår grunderna för omkostnadsanslagets fördelning mellan hushållningssällskapen delar jag lantbruksstyrelsens uppfattning, att hittillsvarande grunder böra i princip tillämpas. Lantbruksstyrelsen har emellertid ansett skäligt med vissa ändringar av sagda grunder, innebärande att fördelningsfaktorn antalet brukningsdelar borde givas betydligt större inflytande än för närvarande på bekostnad av faktorerna med jordbruk och fiske sysselsatt folkmängd samt övrig folkmängd. Efter avdrag av grundbelopp med 15 000 kronor till ett vart hushållningssällskap borde sålunda enligt lantbruksstyrelsens förslag av resterande del av omkostnadsanslaget tre tiondelar mot nu sex tiondelar fördelas efter storleken av den med jordbruk och fiske sysselsatta folkmängden inom respektive hushållningssällskaps områden, en tiondel mot nu två tiondelar efter den övriga folkmängden inom samma områden med nu gällande begränsning i fråga om större städer, fem tiondelar mot nu en tiondel efter antalet brukningsdelar inom områdena samt en tiondel eller samma andel som för närvarande efter områdenas totalareal. Jag anser mig icke kunna helt ansluta mig till lantbruksstyrelsens förslag. Den omfattande verksamhet även bland den icke jordbrukande befolkningen, som ankommer på ett hushållningssällskap, bland annat efter inrättandet av hemkonsulent- och heminstruktörsbefattningar, motiverar ett bibehållande av nu gällande bestämmelse, att av ifrågakommande anslagsdel två tiondelar skola fördelas efter sagda befolkning med nyssnämnda begränsning i fråga om större städer. Vidare böra allenast fyra tiondelar fördelas efter antalet brukningsdelar. Med tillämpning av dessa beräkningsgrunder skulle förenämnda omkostnadsanslag å 2 500 000 kronor fördelas sålunda mellan hushållningssällskapen:

Hushållningssällskap	Kronor	Hushållningssällskap	Kronor
Stockholms läns och stads ..	104 590	Göteborgs och Bohus läns....	98 261
Uppsala läns.....	60 703	Älvsborgs läns norra	82 858
Södermanlands »	75 198	» » södra	73 911
Östergötlands »	107 418	Skaraborgs läns.....	125 817
Jönköpings »	103 789	Värmlands »	136 452
Kronobergs »	90 137	Örebro »	98 724
Kalmar läns norra	45 321	Västmanlands »	66 547
» » södra	70 725	Kopparbergs »	122 652
Gotlands läns.....	44 371	Gävleborgs »	107 545
Blekinge »	62 370	Västernorrlands »	124 530
Kristianstads »	117 251	Jämtlands »	96 488
Malmöhus »	133 835	Västerbottens »	138 752
Halland »	77 118	Norrbottens »	139 637
		Summa	2 500 000

I likhet med lantbruksstyrelsen anser jag vidare att förenämnda s. k. norrlandsbidrag icke bör inräknas i nu förevarande omkostnadsanslag.

Hushållningssällskapsutredningens förslag till villkor för hushållningssällskaps åtnjutande av omkostnadsbidrag anser jag mig kunna biträda med de ändringar av formell natur, som föranledas av tidigare av mig förordade avlöningsbestämmelser.

Genomförandet av de åtgärder, som jag i det föregående förordat, innebär såsom tidigare nämnts i vissa avseenden ökade utgifter för statsverket. Sålunda har till allmän undervisnings- och upplysningsverksamhet på lanthushållningens område beräknats ett med 135 000 kronor förhöjt anslag och till åtgärder för husdjursskötselns främjande en höjning av nu utgående anslag med 255 000 kronor. Slutligen innebära beräkningarna rörande avlöningsanslag till hushållningssällskapen ett med ungefär 2 060 000 kronor ökat anslagsbehov. Den sammanlagda ökningen av utgifterna för statsverket skulle sålunda enligt dessa beräkningar uppgå till i runt tal 2 450 000 kronor. Å andra sidan möjliggöra de förordade åtgärderna en sänkning av anslagen till fiskets främjande och till jordbrukarungdomens förbund med tillhoppa 135 000 kronor samt av anslaget till hushållningssällskapens allmänna verksamhet (omkostnadsanslag) och förvaltningsbidrag för låneförmedling med i runt tal 365 000 kronor eller sålunda en sammanlagd anslagsminskning med ungefär 500 000 kronor. Statsverkets utgifter för ifrågavarande verksamhet komma sålunda att få vidkännas en nettoökning med cirka 1 950 000 kronor, varav i avlönings- och omkostnadsanslag till hushållningssällskapen ungefär 1 695 000 kronor.

Utskottet.

För närvarande åtnjuta hushållningssällskapen särskilda anslag av statsmedel dels såsom bidrag till avlöning av vissa befattningshavare, dels till allmänna verksamheten (allmänt statsanslag och anslag för krisåtgärder) och dels för handhavande av viss låneförmedlingsverksamhet. Ur det s. k. norr-

landsanslaget utgå därjämte särskilda bidrag till hushållningssällskapen i Värmlands och Kopparbergs län samt de norrländska länen. I propositionen har nu föreslagits, att de statsmedel, som ställdes till förfogande, skulle uppdelas i ett avlöningsanslag och ett omkostnadsanslag. Jämväl utskottet anser en dylik anordning rationell. Hushållningssällskapen komma härigenom i princip i samma ställning som lantbruksundervisningsanstalterna.

Ur avlöningsanslaget skola enligt departementschefens förslag bestridas grundlöner, ålderstillägg, rörligt tillägg och kristillägg till de befattningshavare hos hushållningssällskapen, som enligt tidigare angivna grunder böra avlönas med statsmedel. I likhet med vad som gäller för lantbruksundervisningsanstalterna avses vidare att ur detta anslag till hushållningssällskap utlämna statsbidrag till vikariatsersättning. Utskottet anser sig kunna biträda även detta förslag. Något ställningstagande till frågan om avlöningsanslagets storlek torde icke för närvarande erfordras.

Vad därefter angår frågan om omkostnadsanslag till hushållningssällskapen vill utskottet uttala, att det med hänsyn till hushållningssällskapens även framdeles betydelsefulla och omfattande uppgifter synes böra från statsmakternas sida tillses, att sällskapen beredas nödiga ekonomiska resurser för att på möjligast effektiva sätt kunna bedriva sin verksamhet. Under årens lopp hava sällskapen i allmänhet visat sig få allt större svårigheter att inom den ekonomiska ram, som för närvarande är uppdragen för dem, fullfölja sina icke minst genom åtgärder från statsmakternas sida starkt vidgade uppgifter. Då sällskapens inkomster icke ökats lika mycket som utgifterna, hava flertalet hushållningssällskap måst tillgripa till förfogande stående kapitaltillgångar för att kunna vidmakthålla verksamheten. I likhet med departementschefen anser utskottet, att en dylik utveckling icke kan tillåtas fortsätta utan äventyrande av sällskapens möjligheter att fullgöra sina uppgifter. En skälig inkomstökning framstår sålunda såsom erforderlig. Av departementschefen härutinnan framlagda beräkningar föranleda ingen erinran från utskottets sida.

Beträffande grunderna för omkostnadsanslagets fördelning mellan hushållningssällskapen har departementschefen förordat tillämpning i princip av hittillsvarande grunder. Vissa ändringar av desamma hava emellertid föreslagits i propositionen. Enligt detta förslag skall, efter avdrag av grundbelopp med 15 000 kronor till ett vart hushållningssällskap, av resterande del av omkostnadsanslaget tre tiondelar mot nu sex tiondelar fördelas efter storleken av den med jordbruk och fiske sysselsatta folkmängden inom respektive hushållningssällskaps områden, två tiondelar eller samma andel som nu efter den övriga folkmängden inom sagda områden med för närvarande gällande begränsning i fråga om större städer, fyra tiondelar mot nu en tiondel efter antalet brukningsdelar inom områdena samt en tiondel eller samma andel som för närvarande efter områdenas totalareal. Förenämnda s. k. norrlandsbidrag bör enligt departementschefens mening icke inräknas i omkostnadsanslaget.

I anledning av detta förslag har i motion nr 492 i andra kammaren yrkats

en höjning av grundbeloppet med 10 000 kronor till 25 000 kronor. Vidare borde enligt motionärernas mening av resterande del av omkostnadsanslaget endast en tiondel i stället för i propositionen föreslagna två tiondelar utgå enligt fördelningsfaktorn övrig befolkning inom området och en tiondel finnas disponibel till utdelning enligt förslag av lantbruksstyrelsen i förhållande till den verksamhet, som vederbörande hushållningssällskap bedrivit. Liknande förslag har framförts i motion nr 500 i andra kammaren, dock med den ändringen, att enligt motionärernas mening något verkligt skäl för hänsynstagande vid anslagsfördelningen till övrig befolkning icke föreläge.

Utskottet delar departementschefens uppfattning, att nu gällande grunder för omkostnadsanslagets fördelning mellan hushållningssällskapen böra i princip bibehållas. Ett bifall till ovannämnda förslag, i vad detta avser hänsynstagande vid fördelningen till omfattningen av respektive hushållningssällskaps verksamhet, skulle innebära ett frångående av det nuvarande systemet med automatiskt verkande fördelningsgrunder. Detta skulle medföra betydande olägenheter därigenom, att anspråk från olika hushållningssällskap på att komma i åtnjutande av större andel av anslaget än tidigare skulle årligen behöva prövas. En dylik anordning torde i längden bliva ohållbar.

Utskottet biträder jämväl departementschefens förslag till grunder för anslagsfördelningen. Gentemot motionärernas uppfattning rörande önskvärdheten av en höjning av grundanslaget må påpekas, att även om sådana skäl som ökade administrationskostnader kunde tala för en dylik höjning, staten dock enligt föreliggande förslag skulle övertaga en del av sällskapens utgifter för expeditionspersonal. Med hänsyn härtill torde en dylik höjning icke vara motiverad. Beträffande frågan om hänsynstagande till övrig befolkning vid ifrågavarande anslagsfördelning vill utskottet i likhet med departementschefen framhålla, att den omfattande verksamhet även bland den icke jordbrukande befolkningen, som ankommer på ett hushållningssällskap, bland annat efter inrättande av hemkonsulent- och heminstruktörsbefattningar, synes motivera ett bibehållande av nu gällande bestämmelse, att av ifrågavarande anslagsdel två tiondelar skola fördelas efter sagda befolkning med ovannämnda begränsning i fråga om större städer.

Hemställan.

Under förmälan, att propositionens uttalanden, i den mån de icke särskilt berörts i det föregående, icke föranleda erinringar från utskottets sida, hemställer utskottet,

A. att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla, att riksdagen i anledning av de av departementschefen i föregående proposition angivna huvudgrunderna för en omorganisation av hushållningssällskapen och deras verksamhet samt vissa därmed sammanhängande frågor beslutat avgiva det yttrande som innefattas i utskottets utlåtande;

B. att följande motioner, nämligen I: 309 och II: 493, likalydande, I: 311, I: 312 och II: 502, likalydande, I: 316 och II: 505, likalydande, I: 317 och II: 510, likalydande, I: 318 II: 509, likalydande, II: 492, II: 500, II: 501, II: 506 samt II: 507, må, i den mån de icke kunna anses besvarade genom vad utskottet ovan anfört, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Stockholm den 8 juni 1944.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit

från första kammaren: herrar *Tjällgren, Carl Edmund Eriksson, Granath, Gabrielsson, Alfred Andersson, friherre Beck-Friis, Näslund* och *Anderberg*; samt

från andra kammaren: herrar *Andersson i Löbbo, Liedberg, Andersson i Tungelsta, Gustafson i Vimmerby, Ericsson i Sörsjön, Mäler, Carlström* och *Andersson i Surahammar*.

Reservationer:

1) Under rubriken Allmänna synpunkter på frågan om hushållningssällskapens verksamhet och organisation (s. 7) av herrar *Tjällgren, friherre Beck-Friis, Andersson i Löbbo* och *Liedberg*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort ha följande lydelse:

»Under sin mer — — — (lika med utskottet) — — — ändrade bestämmelser härutinnan.

Frågan om den lokala ledningen av åtgärder från det allmännas sida för rationalisering av brukningsdels jord- och byggnadsförhållanden synes utskottet däremot med hänsyn till den sannolika utvidgningen inom en nära framtid av sagda åtgärder böra göras till föremål för ytterligare överväganden. Härvid torde böra särskilt beaktas, att den nära samhörigheten mellan åtgärder till förbättring av jordbrukets ekonomibyggnader å ena sidan samt frågan om brukningsdels ändamålsenliga storlek och sannolika framtida bestånd å den andra, synes böra föranleda, att handhavandet av i vart fall förmedlingen av statsunderstöd till sagda förbättringsåtgärder och genomförandet av den statliga jordpolitiken lokalt samordnas. Enligt vad utskottet erfarit

äro i detta sammanhang aktuella spörsmål föremål för utredningar genom 1942 års jordbrukskommitté och bostadssociala utredningen, vilka utredningar torde bliva slutförda inom den närmaste tiden. Med hänsyn till det sagda synes slutlig ståndpunkt icke ännu böra tagas till frågan om det lokala handhavandet framdeles av ifrågavarande arbetsuppgifter. I avvaktan på slutgiltigt avgörande av detta spörsmål vill emellertid utskottet, i likhet med departementschefen, understryka betydelsen av intimt samarbete mellan hushållningssällskapen och egnahemsnämnderna. Av ovan anförda skäl torde definitivt ställningstagande kunna anstå jämväl till de i propositionen berörda förslagen att sammanslå vissa lånefonder respektive anslag för nu ifrågavarande ändamål till en fond respektive ett anslag samt att bereda förmedlingsorgan större frihet än för närvarande vid förmedling av till deras förfogande ställda medel för åtgärder till förbättring av jord och byggnader.

I fråga om — — — (lika med alt. I) — — — sällskapens organisation (grundstadgar).»

2) Under rubriken Grundstadgar för hushållningssällskap (s. 18)

a. av herrar *Tjällgren, Gabrielsson*, friherre *Beck-Friis, Andersson* i Löbbo, *Liedberg* och *Gustafson* i Vimmerby, vilka ansett, att utskottets yttrande i nedan angivna del bort ha följande lydelse:

»Till de i — — — (lika med utskottet) — — — i sällskapets förvaltningsutskott.

Utskottet vill för sin del härtill framhålla, att ett genomförande av motionärernas förslag rörande förvaltningsutskotts sammansättning skulle innebära, att hushållningssällskapets ledamöter finge rätt att genom sina valda ombud utse allenast en mindre del av förvaltningsutskottets ledamöter. En dylik sammansättning av det organ, som skall verkställa hushållningssällskapets beslut samt i övrigt handhava förvaltningen av sällskapets tillgångar och tillvarata dess ledamöters intressen, synes icke ändamålsenlig. Enligt utskottets mening torde berättigade krav på inflytande från det allmännas sida bliva tillgodosedda, om Kungl. Maj:t utser ordförande och en ledamot, landstinget tre ledamöter och lantbruksombuden sex ledamöter i förvaltningsutskottet. Vice ordförande torde lämpligen kunna väljas av förvaltningsutskottet självt bland dess ledamöter.

I nu gällande — — — (lika med utskottet) — — — på sällskapets verksamhet.»

b. av herrar *Tjällgren, Gabrielsson*, friherre *Beck-Friis, Näslund, Andersson* i Löbbo, *Liedberg, Gustafsson* i Vimmerby och *Carlström*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort ha följande lydelse efter det stycke, som slutar med orden »på sällskapets verksamhet»:

»Enligt utskottets mening förefaller naturligt att med möjligheten för lands- ting att utse representanter i hushållningssällskaps förvaltningsutskott även bör följa rätt att välja en revisor för sällskapet. Ytterligare en revisor torde, liksom för närvarande, böra utses av länsstyrelsen och därjämte en revisor

av lantbruksombuden. Enahanda bestämmelser synas böra gälla för val av revisorssuppleanter. Med anledning av vad i detta sammanhang uttalats i förenämnda motioner angående landstings årliga handläggning av hushållnings-sällskaps verksamhets- och revisionsberättelser samt landstingets rätt att därvid till sällskapet framföra de synpunkter på sällskapets verksamhet, som kunna finnas påkallade, vill utskottet för sin del framhålla, att kravet på inflytande från landstingets sida på sällskapets handhavande av sina arbetsuppgifter torde få anses tillgodosett i rimlig utsträckning genom den åt landstinget givna rätten att utse representanter i hushållningssällskapets förvaltningsutskott. Liksom varje annan institution eller enskild medborgare torde landstinget även utan särskild bestämmelse härom äga möjlighet att till Kungl. Maj:t eller lantbruksstyrelsen framföra sina synpunkter på ett hushållnings-sällskaps verksamhet.»

3) Under rubriken Allmän undervisnings- och upplysningsverksamhet på lanthushållningens område. VII. Hushållningssällskapens allmänna upplysningsverksamhet. 3. Byggnadskonsulterande verksamhet på landsbygden (s. 34) av herrar *Tjällgren*, friherre *Beck-Friis*, *Andersson* i Löbbo och *Liedberg*, vilka ansett att utskottets yttrande bort ha följande lydelse:

»Frågan om ändamålsenligt — — — (lika med utskottet) — — — ovan nämnda byggnadsförenings förfogande.

I annat sammanhang har utskottet framhållit betydelsen av ett samordnande av den lokala ledningen av de statsunderstödda åtgärderna till förbättring av jordbrukets ekonomibyggnader och genomförandet av den statliga jordpolitiken. Detta uttalande synes emellertid utskottet icke böra, i varje fall för närvarande, föranleda någon ändring av den nuvarande organisationen av den byggnadskonsulterande verksamheten på lanthushållningens område. Utskottet ansluter sig sålunda till departementschefens uttalanden på denna punkt. Förenämnda motion torde icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd.»
